

Službeni list

Europske unije

C 332

Hrvatsko izdanje

Informacije i objave

Svezak 58.

8. listopada 2015.

Sadržaj

I. Rezolucije, preporuke i mišljenja

MIŠLJENJA

Europski gospodarski i socijalni odbor

508. plenarno zasjedanje EGSO-a održano 27. i 28. svibnja 2015.

2015/C 332/01	Mišljenje Europskoga gospodarskog i socijalnog odbora o dugotrajnoj socijalnoj skrbi i deinstitutionalizaciji (razmatračko mišljenje)	1
2015/C 332/02	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Dovršenje EMU-a: politički stup” (samoinicijativno mišljenje)	8
2015/C 332/03	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Poticanje kreativnosti, poduzetništva i mobilnosti u obrazovanju i osposobljavanju” (samoinicijativno mišljenje)	20
2015/C 332/04	Mišljenje Europskoga gospodarskog i socijalnog odbora o industrijskoj politici EU-a za sektor hrane i pića	28
2015/C 332/05	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Živjeti sutra. 3D tisak, alat za osnaživanje europskog gospodarstva” (samoinicijativno mišljenje)	36
2015/C 332/06	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Zaštita ulagača i rješavanje sporova između ulagača i države u trgovinskim i investicijskim sporazumima EU-a s trećim zemljama”	45

III. Pripremni akti

EUROPSKI GOSPODARSKI I SOCIJALNI ODBOR

508. plenarno zasjedanje EGSO-a održano 27. i 28. svibnja 2015.

2015/C 332/07	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu direktive Vijeća o izmjeni Direktive 2011/16/EU u pogledu obvezne automatske razmjene informacija u području oporezivanja (COM(2015) 135 završna verzija – 2015/0068 (CNS)) i Prijedlogu direktive Vijeća o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2003/48/EZ (COM(2015) 129 završna verzija – 2015/0065 (CNS))	64
2015/C 332/08	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu odluke Vijeća o smjernicama politika zapošljavanja država članica (COM(2015) 098 završna verzija – 2015/0051 (NLE))	68
2015/C 332/09	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1007/2009 o trgovini proizvodima od tuljana (COM(2015) 45 završna verzija – 2015/0028 (COD))	77
2015/C 332/10	Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o „Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) br. 1236/2010 Europskog parlamenta i Vijeća o sustavu kontrole i izvršenja primjenjivom na području obuhvaćenom Konvencijom o budućoj multilateralnoj suradnji u ribarstvu sjeveroistočnog Atlantika” [COM(2015) 121 završna verzija – 2015/0063 COD]	81

I.

(Rezolucije, preporuke i mišljenja)

MIŠLJENJA

EUROPSKI GOSPODARSKI I SOCIJALNI ODBOR

508. PLENARNO ZASJEDANJE EGSO-A ODRŽANO 27. I 28. SVIBNJA 2015.

Mišljenje Europskoga gospodarskog i socijalnog odbora o dugotrajnoj socijalnoj skrbi i deinstitucionalizaciji**(razmatračko mišljenje)**

(2015/C 332/01)

Izvjestiteljica: Gunta ANČA**Suizvjestitelj: José Isaías RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO**

U pismu od 25. rujna 2014. te u skladu s člankom 304. UFEU-a, vršitelj dužnosti ministra vanjskih poslova i ministar unutarnjih poslova Republike Latvije g. Rihards Kozlovskis u ime latvijskog predsjedništva zatražio je od Europskog gospodarskog i socijalnog odbora da izradi razmatračko mišljenje o

dugotrajnoj socijalnoj skrbi i deinstitucionalizaciji.

Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo, zadužena za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojila dana 7. svibnja 2015.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na svom 508. plenarnom zasjedanju održanom 27. i 28. svibnja 2015. (sjednica od 27. svibnja), sa 139 glasova za, 1 protiv i 3 suzdržana.

1. Zaključci i preporuke

EGSO:

- 1.1. poziva na podizanje svijesti o položaju osoba koje žive u institucijama putem dosljednih i raščlanjenih podataka te na uspostavu pokazatelja za ljudska prava;
- 1.2. poziva države članice da u okviru nacionalnih programa reformi (NPR) uspostave mjere protiv diskriminacije i promiču pravo osoba s invaliditetom da u potpunosti sudjeluju u društvu i gospodarstvu;
- 1.3. zaključuje da su stroge mjere štednje smanjile proračune lokalnih i regionalnih vlasti, uz izravne posljedice na dostupnost socijalnih usluga. To je u nekim državama članicama izazvalo trend sve veće institucionalizacije;
- 1.4. preporučuje državama članicama iskorištavanje europskih strukturnih i investicijskih fondova za promicanje prijelaza s institucionalne skrbi na skrb unutar zajednice, za razvoj socijalnih i zdravstvenih usluga te za obuku osoblja u sektoru usluga podrške;

- 1.5. preporučuje državama članicama da provedu reformu dugotrajne skrbi na temelju analize isplativosti te da pritom zauzmu dugoročan pristup koji uključuje ulaganje u ljude i usluge umjesto smanjenja financijskih sredstava;
- 1.6. naglašava da je „deinstitucionalizacija” postupak koji iziskuje dugoročnu političku strategiju i izdvajanje odgovarajućih financijskih sredstava za razvoj alternativnih usluga podrške unutar zajednice;
- 1.7. poziva države članice da priznaju pravnu sposobnost muškaraca i žena s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugim osobama u svim vidovima života te da im po potrebi osiguraju potpomognuto donošenje odluka ⁽¹⁾;
- 1.8. preporučuje razvoj visokokvalitetnih usluga koje se pružaju unutar zajednice kao ključan korak u postupku deinstitucionalizacije ⁽²⁾. Opasno je zatvoriti ustanove, a osobama ne pružiti alternativne usluge;
- 1.9. smatra da je u pogledu pružanja skrbi kod kuće nužno razviti profesionalne usluge po pristupačnim cijenama;
- 1.10. preporučuje da se stručno osoblje diljem Europe osposobi za rad na području usluga koje se pružaju unutar zajednice te da ga se upozna s postupkom deinstitucionalizacije;
- 1.11. preporučuje da usluge koje se pružaju unutar zajednice budu dostupne na lokalnoj razini te da budu cjenovno pristupačne i dostupne svima;
- 1.12. naglašava važnost pristupa zapošljavanju kako bi ljudi nakon odlaska iz ustanove mogli u potpunosti sudjelovati u društvu. Specijalizirane usluge zapošljavanja te strukovno obrazovanje i osposobljavanje trebaju biti dostupni onima kojima su potrebni bez diskriminacije;
- 1.13. preporučuje izgradnju partnerstva među svim dionicima uključenim u postupak deinstitucionalizacije;
- 1.14. ističe da različite skupine korisnika imaju različite potrebe te da je potrebno razviti posebna rješenja u suradnji sa svim relevantnim dionicima, uključujući korisnike i organizacije koje ih predstavljaju, obitelji, pružatelje usluga, predmetne gospodarske sektore i tijela javne vlasti;
- 1.15. poziva Europsku komisiju da donese europski okvir za kvalitetu usluga koje se pružaju unutar zajednice te ponovno ističe prijeku potrebu za obvezujućim standardima kako bi se osigurala najviša razina kvalitete;
- 1.16. poziva države članice da uspostave neovisne i djelotvorne usluge nadzora i praćenja kako bi se osigurala usklađenost s regulatornim standardima i standardima kvalitete za usluge skrbi;
- 1.17. preporučuje suzbijanje negativnih stereotipa te podizanje svijesti u školama i u društvu putem uključivih obrazovnih i medijskih kampanja.

2. Uvod

- 2.1. Deinstitucionalizacija i poštovanje ljudskih prava u Europi razvijali su se na različite načine tijekom većeg dijela prošlog stoljeća. Stoga je teško prikupiti usporedive podatke iz različitih zemalja.
- 2.2. EGSO smatra da je u našem društvu koje se neprestano mijenja važno u cijelom EU-u analizirati položaj osoba kojima je potrebna socijalna skrb i visoka razina podrške kako bi se razvila odgovarajuća rješenja i razmijenile dobre prakse.

⁽¹⁾ U skladu s člankom 12. Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

⁽²⁾ Odnosi se i na zatvaranje psihijatrijskih ustanova za bolničko liječenje pacijenata: nužno je uspostaviti istinske alternative.

2.3. Stoga, EGSO:

2.3.1. utvrđuje da više od jednog milijuna djece i odraslih osoba s invaliditetom živi u ustanovama diljem Europe ⁽³⁾;

2.3.2. „ustanovom” smatra rezidencijalni centar za skrb čiji su štićenici izdvojeni od šire zajednice i/ili prisiljeni živjeti zajedno. Ti štićenici nemaju dovoljnu kontrolu nad svojim životom ili odlukama koje na njih utječu, a zahtjevi organizacije često imaju prednost pred pojedinačnim potrebama štićenika ⁽⁴⁾;

2.3.3. ističe da visokokvalitetne usluge skrbi unutar lokalne zajednice daju bolje rezultate u smislu kvalitete života od institucionalne skrbi te dovode do socijalne integracije i smanjenja rizika od segregacije ⁽⁵⁾;

2.3.4. zalaže se za ukidanje svih oblika diskriminacije i zlostavljanja kojima muškarci, žene i djeca sa i bez invaliditeta, osobe kojima je potrebna visoka razina podrške te osobe s psihosocijalnim poteškoćama mogu biti izloženi u ustanovama i prilikom primanja usluga skrbi;

2.3.5. poziva se na preporuke iz prethodnih mišljenja EGSO-a ⁽⁶⁾;

2.3.6. skreće pozornost na obveze EU-a i država članica koje proizlaze iz Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (UNCPRD) ⁽⁷⁾ u pogledu poštovanja dostojanstva, slobode i prava osoba da žive samostalno, da odlučuju gdje će i s kim živjeti te da imaju pristup uslugama podrške – uključujući osobnu asistenciju – unutar zajednice;

2.3.7. ističe da u skladu s Konvencijom UN-a o pravima djeteta (CRC) „za potpun i skladan razvoj svoje osobnosti” dijete treba „odrastati u obiteljskom okruženju, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja”. Primarna odgovornost u pogledu odgoja djece leži na roditeljima, a odgovornost je države da roditelje – posebice one iz najugroženijih skupina – podupire odgovarajućim instrumentima socijalne zaštite. Djeca imaju pravo na zaštitu od povrede i zlostavljanja. Ako im obitelj ne može pružiti potrebnu skrb usprkos odgovarajućoj podršci koju osigurava država, djeca imaju pravo na zamjensku obiteljsku skrb;

2.3.8. ponovno ističe da osobe s invaliditetom, a posebice one s intelektualnim oštećenjima, imaju pravo da u očima zakona svagdje budu priznate kao osobe.

3. Prijelaz s institucionalne skrbi na skrb unutar zajednice

EGSO:

3.1. pozdravlja činjenicu da mnoge zemlje mijenjaju način na koji djeci i odraslim osobama pružaju skrb i podršku te neke ili sve rezidencijalne ustanove za dugotrajni boravak zamjenjuju uslugama koje se pružaju unutar obitelji i zajednice ⁽⁸⁾;

3.2. poziva da se postupak deinstitutionalizacije provodi na način da se poštuju prava skupina korisnika, da se rizik od štetnih posljedica svede na minimum te da se osigura pozitivan ishod za sve uključene osobe. Novi sustavi skrbi i podrške moraju poštovati prava, dostojanstvo, potrebe i želje svake osobe i njezine obitelji;

⁽³⁾ Djeca i odrasle osobe s invaliditetom (uključujući osobe s mentalnim oštećenjima). Uključuje EU i Tursku. Izvor: Mansell, J., Knapp, M., Beadle-Brown, J. i Beecham, J. (2007.): *Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs: report of a European Study* („Deinstitutionalizacija i život u zajednici – ishodi i troškovi: izvješće europske studije”). Svezak 2.: Glavno izvješće Canterbury: Tizard Centre, University of Kent (dalje u tekstu: izvješće DECLOC).

⁽⁴⁾ Izvješće *Ad hoc* stručne skupine za prijelaz s institucionalne skrbi na skrb unutar zajednice
<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4017&langId=en>

⁽⁵⁾ Zajedničke europske smjernice za prijelaz s institucionalne skrbi na skrb unutar zajednice (www.deinstitutionalisationguide.eu).

⁽⁶⁾ SL C 204, 9.8.2008., str. 103.; SL C 181, 21.6.2012., str. 2.; SL C 44, 15.2.2013., str. 28.

⁽⁷⁾ Vidjeti <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

⁽⁸⁾ Neki primjeri dugotrajne skrbi dostupni su u istraživanju Eurobarometra o zdravlju i dugotrajnoj skrbi (http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_283_en.pdf). Daljnje dobre prakse na području deinstitutionalizacije dostupne su u „Zajedničkim europskim smjernicama za prijelaz s institucionalne skrbi na skrb unutar zajednice” (www.deinstitutionalisationguide.eu).

3.3. smatra da svaka osoba ima pravo izabrati gdje i kako želi živjeti.

4. Deinstitutionalizacija za različite interesne skupine

4.1. EGSO uviđa da djeca, osobe s invaliditetom – uključujući osobe s psihosocijalnim poteškoćama – te starije osobe imaju vrlo različite potrebe u pogledu skrbi. Stoga postupak deinstitutionalizacije dugotrajne skrbi treba uzeti u obzir posebne potrebe svake skupine korisnika.

4.2. Skrb unutar zajednice, uključujući profesionalnu skrb te skrb u obiteljskom i društvenom okruženju, pruža dodanu vrijednost koja nije prisutna u rezidencijalnim ustanovama.

4.3. Institucionalni sustav stoga treba prilagoditi na način da nadomješta pružanje socijalnih i zdravstvenih usluga u zajednici ako te usluge nisu dostupne, kao i tijekom prijelaznog razdoblja.

4.4. Samostalan život ne znači da osobe moraju živjeti u izolaciji. Naprotiv, znači da su im u zajednici u kojoj su odlučile živjeti na raspolaganju specijalizirane usluge i dostupne osnovne usluge.

4.5. Bit je deinstitutionalizacije uspostaviti prave usluge, ali i uspostaviti pravo okruženje u zajednici. Potrebno je pripremiti javnost za taj prijelaz, podizati svijest i boriti se protiv stigme. U suprotnom će umjesto do deinstitutionalizacije doći do reinstitutionalizacije, odnosno stvaranja „geta” osoba s psihosocijalnim poteškoćama koje žive u društvu, ali su svejedno izolirane zbog negativnih stavova. Mediji imaju ključni ulogu u tom pogledu.

4.6. EGSO primjećuje razlike između država članica EU-a, uključujući u pogledu definicije dugotrajne skrbi. Te se razlike mogu ticati i vrste skrbi koja se pruža te uključenih usluga. Slično tome, postoje znatne razlike unutar država članica među regijama i općinama, posebice između gradskih i ruralnih područja ⁽⁹⁾. EGSO smatra da to ne bi smjelo biti opravdanje za manjak napretka pojedinih država članica, među kojima svaka ima posebne značajke, te promiče postupan prijelaz na usluge koje se pružaju unutar zajednice.

4.7. U prethodnom razmatračkom mišljenju ⁽¹⁰⁾ EGSO je preporučio da se preispitaju skrb na daljinu (teleskrb) i život potpomognut okolinom te da se uspostavi sveobuhvatna i decentralizirana struktura u blizini mjesta gdje ljudi žive za neposredan kontakt sa starijim osobama. Željeli bismo ponoviti tu preporuku te podupiremo odgovarajući postupak deinstitutionalizacije za starije osobe, djecu, osobe s invaliditetom bilo koje dobi te osobe s psihosocijalnim poteškoćama ⁽¹¹⁾.

4.8. Te skupine korisnika uključuju osobe koje zbog svoje dobi, invaliditeta ili nesamostalnosti imaju smanjenu sposobnost za donošenje odluka ili je uopće nemaju. EGSO stoga potiče države članice da tim osobama pruže najveću moguću zaštitu, u okviru postupnog i kontroliranog postupka deinstitutionalizacije, kako bi se njihova prava poštovala u svakom trenutku i kako bi im na raspolaganju bila najbolja moguća skrb unutar zajednice, uključujući potpomognuto donošenje odluka.

4.9. EGSO pridaje pozornost mogućem učinku prijelaza s institucionalne skrbi na skrb unutar zajednice na sektorske radnike. Sva tijela vlasti i svi dionici moraju zajedno raditi kako bi osigurali da postupak deinstitutionalizacije ima povoljan i postupan učinak na njegovatelje. Dostojanstveni radni uvjeti trebaju se uvijek poštovati.

4.10. Alternativa institucionalizaciji nije pružanje usluga kod kuće već pružanje usluga u zajednici te se stoga moraju osigurati ulaganja u infrastrukturu za te usluge.

⁽⁹⁾ Dugotrajna skrb u Europskoj uniji. ISBN 978-92-79-09573-3. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije.

⁽¹⁰⁾ SL C 44, 11.2.2011., str. 10.

⁽¹¹⁾ Idem.

4.11. EGSO pozdravlja dobre primjere, primjerice dopust radi skrbi, dopust radi skrbi u nepunom radnom vremenu i priznavanje osiguranja za neslužbene njegovatelje⁽¹²⁾. Poziva Komisiju i države članice na poticanje razmjene dobrih praksi.

4.12. EGSO prepoznaje važnost njegovatelja. Neslužbeni njegovatelji, koji rade na dobrovoljnoj osnovi, nastoje odgovornosti u pogledu skrbi uskladiti sa svakodnevnim životom. To može dovesti do „sindroma njegovatelja” – glavni njegovatelj postaje tjelesno i psihološki iscrpljen. EU mora osigurati da se politike usklađivanja poslovnog i privatnog života te odgovornost za skrb zasnivaju na jednakosti svih te da se zadaće u okviru neformalne skrbi dijele na ravnopravan i pravedan način⁽¹³⁾; da se poštuju temeljna prava njegovatelja; da se prepozna i podupire neformalna i obiteljska skrb; te da se prepozna i podupire uloga volontera u pružanju formalne i neformalne skrbi⁽¹⁴⁾.

4.13. EGSO uviđa da su mnoge ugrožene skupine koje su nerijetko korisnici institucionalne skrbi natprosječno zastupljene u populaciji beskućnika. Stoga EGSO potiče države članice na razvoj strategija i programa deinstitucionalizacije uz potpuno uvažavanje beskućništva i potrebe pružanja usluga u okviru zajednice, kako radi sprečavanja tako i radi svladavanja problema beskućništva.

4.14. Za ravnopravnost na radnom mjestu od strateške je važnosti razvijati rad u kućanstvu i dati mu profesionalni status jer je to rad koji uglavnom obavljaju žene, a također su uglavnom ženama potrebne usluge čuvanja djece, pomoći starijim osobama i održavanja kućanstva kako bi im se osigurala profesionalna ravnopravnost s muškarcima. Te su usluge korisne kako za pojedince tako i za cijelo društvo. One stvaraju nova radna mjesta, zadovoljavaju potrebe društva koje stari i olakšavaju uspostavljanje ravnoteže između privatnog i profesionalnog života. Ujedno poboljšavaju kvalitetu života i socijalnu uključenost te olakšavaju ostanak starijih osoba u vlastitim domovima⁽¹⁵⁾.

4.15. EGSO prepoznaje potrebu za osposobljavanjem stručnjaka diljem Europe u pogledu deinstitucionalizacije. Primjerice, bit će potrebno osposobiti novi naraštaj psihijata kako bi se osiguralo da njihov rad bude u skladu s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

4.16. EGSO izražava zabrinutost time što se ljude katkad šalje u ustanove bez provođenja postupka savjetovanja ili poštovanja jasnih procedura. Prepoznaje važnost formalne procjene potrebe građana za dugoročnom skrbi. Taj postupak treba poštovati dostojanstvo ljudi i rezultirati razvojem individualiziranih usluga.

5. Učinak financijske krize na socijalne usluge

5.1. EGSO je svjestan da je pružanje dugotrajne skrbi onim skupinama korisnika kojima je potrebna jedan od najvećih socijalnih i gospodarskih izazova s kojima se suočava Europska unija, posebice u vrijeme gospodarske krize, kao što je to trenutno slučaj.

5.2. Komunikacija o socijalnim ulaganjima⁽¹⁶⁾ jasno pokazuje da gospodarska kriza ugrožava naše sustave socijalne zaštite s obzirom na to da je nezaposlenost porasla, prihodi od poreza su pali, a povećao se broj osoba kojima su potrebne naknade. U tom kontekstu, EGSO se slaže s Komisijom u pogledu potrebe podupiranja država članica u osmišljavanju strategija dugotrajne skrbi kojima se smanjuje učinak gospodarske krize.

⁽¹²⁾ Odgovarajuće zakonodavstvo postoji u Austriji. Primjeri:

Dopust radi skrbi i dopust radi skrbi u nepunom radnom vremenu: Kako bi se osigurala bolja ravnoteža između rada i skrbi, od 1. siječnja 2014. radnici imaju priliku ugovoriti dopust radi skrbi (bez naknade plaće) ili dopust radi skrbi u nepunom radnom vremenu (uz djelomičnu naknadu plaće) u razdoblju od jednog do tri mjeseca. Tijekom tog razdoblja imaju zakonsko pravo na doplatu za skrb, zaštitu od opravdanog otkaza i socijalno osiguranje (zdravstveno i mirovinsko osiguranje bez doprinosa). Naknada za dopust radi skrbi jednaka je mogućoj naknadi za nezaposlenost. Cilj je dopusta radi skrbi ili dopusta radi skrbi u nepunom radnom vremenu omogućiti predmetnim radnicima da (re)organiziraju uvjete skrbi, posebice u slučaju iznenadne potrebe za skrbi o bliskom srodniku ili kako bi se tijekom određenog razdoblja rasteretio njegovatelj.

Mirovinsko osiguranje za njegovatelje-srodnike: Njegovateljima koji skrbu o bliskom članu obitelji u punom radnom vremenu ili tijekom znatnog dijela radnog vremena na raspolaganju su sljedeće mogućnosti za stjecanje prava na mirovinsko osiguranje bez doprinosa: trajno osiguranje u okviru mirovinskog osiguranja; osobno osiguranje u okviru mirovinskog osiguranja; trajno ili osobno osiguranje u okviru zdravstvenog osiguranja. Središnja vlast preuzima obvezu plaćanja doprinosa za osiguranje te stoga nema troškova za njegovatelje-srodnike.

⁽¹³⁾ Između muškaraca i žena te između generacija.

⁽¹⁴⁾ Preporuke Socijalne platforme o skrbi:

http://www.socialplatform.org/wp-content/uploads/2013/03/20121217_SocialPlatform_Recommendations_on_CARE_EN1.pdf

⁽¹⁵⁾ SL C 12, 15.1.2015., str. 16.

⁽¹⁶⁾ COM(2013) 83 završna verzija.

5.3. U svom mišljenju o toj komunikaciji ⁽¹⁷⁾ EGSO je ustvrdio da socijalna ulaganja za rast i koheziju trebaju služiti i za jačanje socijalnih usluga. To bi također moglo pridonijeti otvaranju radnih mjesta u uslužnom sektoru te razvoju novih usluga u zajednici.

5.4. Gospodarska kriza negativno je utjecala na sposobnost osoba s invaliditetom da žive samostalno, kao i na obitelji i ugrožene skupine koje su već bile izložene većem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.

5.5. Paket mjera za socijalna ulaganja (SIP) namijenjen je rješavanju izazova povezanih s gospodarskom krizom i demografskim promjenama ⁽¹⁸⁾.

5.6. EGSO je uvjeren da je kriza, uslijed smanjenih proračuna za te politike, dovela do velikog uzmaka u pogledu priznavanja socijalnih prava. Odbor stoga poziva Vijeće, Komisiju i države članice da osiguraju usmjeravanje socijalnih ulaganja prema politikama socijalne zaštite kako bi se – u najmanju ruku – ponovno uspostavile razine zaštite koje su postojale prije gospodarske krize ⁽¹⁹⁾.

5.7. EGSO naglašava da zadovoljavanje potreba koje proizlaze iz produženja očekivanog životnog vijeka iziskuje hvatanje u koštac s teškim pitanjima međugeneracijske pravde i solidarnosti. Krajnji cilj mora biti da se starim i vrlo starim osobama u Europi omogući da sigurno i dostojanstveno žive, čak i ako ovisе o skrbi, a da se istodobno osigura da to ne predstavlja nepodnošljivo opterećenje za mlađe generacije ⁽²⁰⁾.

5.8. Premda su razlike diljem EU-a u pogledu dugotrajne institucionalne skrbi ili skrbi unutar zajednice bile i prije uočljive, uslijed krize dodatno su se produbile ionako velike gospodarske i socijalne nejednakosti u EU-u. Kriza je istaknula razlike u smislu konkurentnosti i socijalne kohezije te ojačala trend prema polarizaciji rasta i razvoja, uz očigledna ograničenja u pogledu ravnomjerne raspodjele dohotka, bogatstva i blagostanja među državama članicama i među regijama ⁽²¹⁾.

6. Iskorištavanje fondova EU-a za dugotrajno pružanje socijalnih usluga i deinstitutionalizaciju

EGSO:

6.1. izražava žaljenje zbog činjenice da su se europski strukturni fondovi u zadnjem programskom razdoblju koristili za segregacijske ustanove umjesto za skrb unutar zajednice;

6.2. pozdravlja nove odredbe o europskim strukturnim i investicijskim fondovima (ESIF) za razdoblje 2014.–2020. kojima se promiče prijelaz s financiranja institucionalne skrbi na financiranje skrbi unutar zajednice te računa s tim da će se socijalna i zdravstvena infrastruktura unaprijediti sredstvima iz Europskog fonda za regionalni razvoj;

6.3. pretpostavlja da bi pristup zasnovan na financiranju iz više fondova mogao ubrzati prijelaz na pružanje skrbi unutar zajednice, između ostalog uz korištenje Europskoga socijalnog fonda za „meke” mjere poput osposobljavanja osoblja u sektoru usluga podrške te uspostave novih socijalnih usluga;

6.4. pozdravlja tematsku uvjetovanost *ex ante* sadržanu u Uredbi o zajedničkim odredbama kojom se uređuje ESIF u pogledu borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, čime se od država članica zahtijeva provedba strategije za deinstitutionalizaciju;

6.5. preporučuje državama članicama iskorištavanje europskih strukturnih i investicijskih fondova za promicanje prijelaza s institucionalne skrbi na skrb unutar zajednice, za razvoj socijalnih i zdravstvenih usluga te za obuku osoblja u sektoru usluga podrške;

6.6. smatra da Instrument pretpristupne pomoći i Europski razvojni fond treba koristiti za podupiranje prava na život u zajednici i na odrastanju u obiteljskom okruženju;

6.7. shvaća da je prijelaz s usluga koje se pružaju u ustanovama na usluge koje se pružaju unutar zajednice složen postupak. Stoga poziva Komisiju i države članice da razviju komunikacijske i političke smjernice za promicanje deinstitutionalizacije čak i posebice tijekom gospodarske krize.

⁽¹⁷⁾ SL C 271, 19.9.2013., str. 91.

⁽¹⁸⁾ Od njega bi koristi među ostalim trebali imati djeca i mladi, osobe s invaliditetom, beskućnici i starije osobe. Ciljevi SIP-a su: osigurati da sustavi socijalne zaštite zadovoljavaju potrebe osoba, ostvariti pojednostavljene i ciljanije socijalne politike te unaprijediti strategije aktivnog uključivanja u državama članicama. (Priručnik za korištenje fondova Europske unije za prijelaz s institucionalne skrbi na skrb unutar zajednice – <https://deinstitutionalisationdotcom.files.wordpress.com/2015/03/annex-1-en-orig.pdf>).

⁽¹⁹⁾ SL C 170, 5.6.2014., str. 23. i SL C 226, 16.7.2014., str. 21.

⁽²⁰⁾ SL C 204, 9.8.2008., str. 103.

⁽²¹⁾ SL C 12, 15.1.2015., str. 105.

7. Kvalitetne usluge koje se pružaju unutar zajednice

EGSO:

- 7.1. poziva Europsku komisiju da donese europski okvir za kvalitetu usluga koje se pružaju unutar zajednice te ponovno ističe prijeku potrebu za strogim, obvezujućim standardima kako bi se osigurala najviša razina kvalitete;
- 7.2. zaključuje da usluge moraju biti dostupne u zajednici, između ostaloga i u udaljenim i ruralnim područjima, te da se pojedincima moraju dodijeliti odgovarajući pojedinačni proračuni kako bi mogli slobodno odabrati uslugu koja im je potrebna;
- 7.3. smatra da usluge koje se pružaju unutar zajednice treba razviti u tijesnoj suradnji s korisnicima i organizacijama koje ih predstavljaju te da navedeni subjekti, u suradnji s drugim relevantnim dionicima, uključujući pružatelje usluga, tijela javne vlasti i sindikate, trebaju utvrditi standarde kvalitete;
- 7.4. poziva države članice da uspostave neovisne i djelotvorne usluge nadzora i praćenja kako bi se osigurala usklađenost s regulatornim standardima i standardima kvalitete za usluge koje se pružaju kako unutar zajednice tako i u ustanovama;
- 7.5. preporučuje da usluge koje se pružaju unutar zajednice budu dostupne na lokalnoj razini te da budu cjenovno pristupačne i dostupne svima;
- 7.6. smatra da te usluge moraju podlijegati odobrenju nadležnih tijela te da ih certifikacijska tijela moraju priznati;
- 7.7. pomoćne tehnologije i tehnička pomagala od temeljne su važnosti za život osoba s invaliditetom u zajednici, uključujući djecu i starije osobe. Te su tehnologije najučinkovitije onda kad su usklađene sa željama korisnika i kad poštuju privatnost;

Bruxelles, 27. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Dovršenje EMU-a: politički stup”**(samoinicijativno mišljenje)**

(2015/C 332/02)

Izvjestitelji: g. Carmelo CEDRONE i g. Joost VAN IERSEL

Dana 22. siječnja 2015., sukladno članku 29. stavku 2. svojeg Poslovnika, Europski gospodarski i socijalni odbor odlučio je sastaviti samoinicijativno mišljenje o temi

„Dovršenje EMU-a: politički stup”.

Stručna skupina za ekonomsku i monetarnu uniju te ekonomsku i socijalnu koheziju, zadužena za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojila 6. svibnja 2015. godine.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na svojem 508. plenarnom zasjedanju održanom 27. i 28. svibnja 2015. (sjednica od 27. svibnja 2015.), sa 183 glasova za, 16 protiv i 16 suzdržanih.

Preambula

U svjetlu novog mandata Europskog parlamenta i Europske komisije, EGSO je u srpnju 2014. usvojio mišljenje o temi „Dovršenje EMU-a – iduće europsko zakonodavno razdoblje”. U studenom 2014. izvjestitelji su izdali ažuriranu verziju. Cilj Mišljenja bio je oblikovati dosljedan skup politika za jačanje strukture i učinkovitosti EMU-a.

EGSO razlikuje četiri stupa: monetarni i financijski stup, makroekonomski i mikroekonomski stup, socijalni stup te politički stup. Sva četiri stupa međusobno su povezana. EGSO je usvojio brojna mišljenja u vezi s monetarnim i financijskim, ekonomskim i socijalnim stupom. Sada konkretnije proučava pitanja povezana sa sveobuhvatnom političkom i institucijskom dimenzijom EMU-a koja je u cijelosti u rukama država članica i Europskog vijeća. Ta se dimenzija temelji na središnjoj skupini država EMU-a, ali je otvorena i za druge potencijalne zemlje kandidatkinje za europodručje koje žele krenuti istim putem.

1. Zaključci i preporuke

1.1. Nakon šest godina financijske i gospodarske krize čini se da je teže nego ikada prije predvidjeti gospodarsku i socijalnu budućnost. S obzirom na geopolitičke i gospodarske izazove, samo će snažan EMU osigurati stabilnost usmjerenu na budućnost.

1.2. EMU je i dalje nestabilan – vidjeti dalje u tekstu dijagnozu i SWOT analizu. EGSO smatra da suočavanje s dugotrajnim neravnotežama, kao i izgradnja povjerenja i pouzdanja diljem Europe, zahtijevaju učinkovitije i demokratskije gospodarsko upravljanje, osobito u europodručju.

1.3. EGSO razumije da odlučne korake nije moguće poduzeti preko noći, no smatra da u obzir treba uzeti sljedeća dva čimbenika: (a) da si Europa ne može priuštiti višegodišnje odgađanje donošenja odluka, i (b) da je prvi preduvjet postizanje dogovora u cijelom europodručju o načelima neophodnih gospodarskih politika koje treba provesti učinkovitim upravljanjem.

1.4. Uz gospodarsku konvergenciju potrebni su demokratska legitimnost, čvrst politički okvir i opći osjećaj zajedničke sudbine. U tom cilju mogu se poduzeti konkretni koraci u okviru trenutnog Ugovora i pravila. U srednjoročnom i dugoročnom razdoblju revizija Ugovora trebala bi institucionalne odredbe uskladiti s nužnim zahtjevima stvarne gospodarske i političke unije.

1.5. Potreban nam je koherentni sustav koji bi okupio Europsko vijeće, nacionalne vlade, Europski parlament, nacionalne parlamente i Europsku komisiju, odražavao demokratsku legitimnost, odgovornost i transparentnost te bio sposoban učinkovito djelovati u interesu građana i gospodarskih činitelja.

1.6. Postalo je jasno da je postojeći sustav propisa na kojima počiva EU, a posebice europodručje, stvorio zabunu na pravnom, institucijskom i demokratskom planu. Stoga je potreban novi pristup. S obzirom na političku i gospodarsku dinamiku, EU neće moći zadržati postojeću institucijsku strukturu. Stoga je, po mišljenju Odbora, od ključne važnosti produbiti proces integracije europodručja.

1.7. U tom bi kontekstu Odbor želio predstaviti plan koji se sastoji od sljedećih koraka:

1.7.1. 1. korak

1. Stalni predsjednik Euroskupine;
2. Početak djelovanja međuparlamentarne konferencije;
3. „Parlamentarizacija” europodručja (Glavni odbor sa svim zastupnicima iz EMU-a).

1.7.2. 2. korak

4. Vijeće za zakonodavna pitanja EMU-a;
5. Glasovanje zastupnika EP-a iz europodručja o pitanjima u nadležnosti EMU-a;
6. Izvršna vlast (vlada) za EMU (aktualna Euroskupina i Komisija);
7. Jačanje ovlasti i nadležnosti Međuparlamentarne konferencije (EP i nacionalni parlamenti).

1.7.3. 3. korak

8. Jačanje ovlasti EP-a u kontekstu EMU-a (demokratska legitimnost) i osnivanje pravih europskih političkih stranaka;
9. Vijeće država (EMU) (vlade);
10. Razdvajanje zakonodavne i izvršne ovlasti;
11. Ukidanje jednoglasnog odlučivanja.

1.8. Nadalje, bilo bi korisno poduzeti sljedeće inicijative za pripremu i provedbu gore navedenih koraka:

— Konferencija civilnog društva u zajedničkoj organizaciji EGSO-a i OR-a te predsjedništva EU-a i Komisije,

- Međuparlamentarna konferencija,
- Prijedlozi EP-a za djelovanje bez promjena Ugovora i za reviziju Ugovora iz Lisabona,
- Ustavna konvencija,
- Moguća procjena opcije sveeuropskog referenduma.

2. Dijagnoza

2.1. EMU već ima opsežnu „stečevinu”. Ima zajedničku valutu i središnju banku; u određenoj mjeri osigurava usklađivanje fiskalnih i gospodarskih politika; donosi obvezujuće odluke za države članice što, u načelu, ograničava njihovu gospodarsku i fiskalnu samostalnost, nameće uvjete za sve ekspanzivne mjere u državama članicama te ih obvezuje na provođenje gospodarskih i socijalnih reformi.

2.2. To znači da je EMU federacija u procesu nastajanja koja za sada ima ulogu čuvara, ali još uvijek ne djeluje zajednički. U njoj je osjećaj da se stremlji ka zajedničkom cilju jači nego drugdje i potaknuo je stvaranje prostora za javnu raspravu. EMU podrazumijeva da se države članice u većoj mjeri odriču svog suvereniteta, iako njime i dalje u suštini upravlja tehnokratska struktura.

2.3. Tu uniju treba dovršiti stvaranjem nužnih uvjeta kojima bi se državama članicama i onima koje žele biti dio nje, osigurala ne samo stabilnost, nego i razvoj i blagostanje. Za njih bi trebalo biti povoljnije ući u europodručje nego ostati izvan njega.

2.4. Izbijanje gospodarske krize 2008. godine i njezin naknadni razvoj, zajedno s katastrofalnim posljedicama po realno gospodarstvo i europsko društvo, zazvonili su na uzbunu svima onima koji su do tada vjerovali da će ustrojstvo EMU-a nastaviti funkcionirati na više-manje zadovoljavajući način i da će njegovo širenje potaknuti konvergenciju među državama članicama.

2.5. Ubrzo nakon početnih šokova europske institucije počele su pronalaziti kratkoročna rješenja za najhitnije probleme. Veliko je postignuće bilo to što su uspostavljeni mehanizmi koji su EMU, euro i europodručje očuvali netaknutima, iako je bilo brojnih kašnjenja i ozbiljnih propusta, kao što je bilo nepostojanje zajedničkog plana za poticanje rasta i zapošljavanja.

2.6. Također je veliki uspjeh činjenica da su u iznimno teškim uvjetima barem djelomično poduzeti produktivni koraci za uspostavljanje jačeg temelja za EMU. EGSO je pozdravio svaki od tih koraka, no također je kritizirao njihovu ograničenost i predlagao prikladnije ideje za rješavanje krize.

2.7. Financijska i gospodarska kriza pretvorila se u trajni gospodarski pad s velikim gospodarskim neravnotežama među nacionalnim gospodarstvima. Šest godina kasnije, velik dio EU-a u veoma je nezavidnoj situaciji niskog rasta i pada zapošljavanja. Gospodarske i socijalne posljedice govore same za sebe.

2.8. Unatoč svakom napretku EMU ostaje nedovršen. Situacija je veoma složena. Unatoč znakovima oporavka koji ulijevaju nadu, u brojnim državama prevladavaju gospodarska stagnacija, nedostatak novih radnih mjesta i siromaštvo, i to uglavnom zbog duboko ukorijenjenih razloga koji su tijekom krize postali vidljiviji i izraženiji: povijesti, tradicije (ili nedostatka tradicije) u upravljanju, različitim putanja rasta, razlika u gospodarskim i socijalnim strukturama te različitih vanjskih politika.

2.9. U europodručju i dalje postoji neslaganje među zagovornicima unije stabilnosti koju pokreću gospodarska konvergencija i reforme u državama članicama i zagovornicima neposredne fiskalne unije. To neslaganje također vodi do različitih stavova o tome koje gospodarske politike trebaju prevladavati na nacionalnoj razini i razini EU-a, kako u politici tako i među socijalnim partnerima.

2.10. Bez obzira na površnost međusobnih kritika, razlike u stavovima pogoršale su klimu nepovjerenja koja u raznim državama vlada ne samo na političkoj razini već i u široj javnosti. To se razvilo u samoispunjujuće proročanstvo, koje kreatora politika lišava potencijalnog prostora za manevriranje, a među građanima stvara otpor prema EU-u.

2.11. Budući da u EMU-u prevladava međuvladin proces donošenja odluka i tehnokratsko upravljanje, manjak demokratske legitimnosti i vjerodostojnosti dovodi do ozbiljnih posljedica koje potenciraju razlike među partnerskim državama.

2.12. EU nije iznimka. Druge velike države kao što su SAD, Kina, Rusija, Indija i Brazil te velik broj manjih država također se nalaze u sličnim teškim okolnostima. Međutim, EU – a osobito europodručje – nedvojbeno se teže nose s preprekama od SAD-a i Azije („azijska tvornica”).

2.13. EGSO u načelu vjeruje da bi, unatoč brojnim različitim i složenim aspektima koji utječu na trenutno stanje europskog gospodarstva, učinkovitije političko upravljanje EMU-om značajno pomoglo tome da se prevladavanju sadašnjih i budućih teškoća pristupi na stabilniji način. U svakom slučaju, snažniji EMU bit će neophodan za očuvanje određenih ključnih europskih interesa u svijetu.

2.14. EGSO razumije da su konačna rješenja za sada izvan dohвата. Također uviđa da postojeće dinamike, složenost i dvojbe predstavljaju prepreke u stvaranju snažnog plana. S druge strane, sadašnje institucijske manjkavosti i nedostaci u upravljanju ne mogu se nastaviti još dugo bez trajnih štetnih posljedica po povjerenje i gospodarsku proizvodnju. EGSO stoga kašnjenja, odustajanje i nedostatak plana za budućnost smatra neprihvatljivima.

2.15. EGSO vjeruje da se ne može izbjeći ozbiljna rasprava o dobro utemeljenoj strukturi EMU-a koja podrazumijeva konsenzus u pogledu gospodarskih i socijalnih ciljeva te dogovor o upravljanju.

2.16. Od same uspostave EMU-a se rasprava o stupnju europskih integracija vrtjela oko nacionalnog suvereniteta. EGSO ističe da se radi o krivom modelu, s obzirom na to da nacionalni suverenitet polako nestaje. U sadašnjem modelu globalizacije i pripadajućih izazova EGSO smatra da ne postoji izvediva alternativa kojom bi se bolje učvrstio zajednički ili udruženi suverenitet u EU-u, a osobito u europodručju. Za to je potrebno snažno udruženo gospodarsko upravljanje ili gospodarska vlada. Jednako tako, budućnost EMU-a usko je povezana s drugim ključnim „suverenim” politikama kao što su razvoj zajedničke sigurnosne i obrambene politike i razvoj energetske unije.

3. SWOT analiza sadašnje situacije u EU-u i europodručju

Prednosti	Slabosti
— Pojačana svijest o tome da Europljane očekuje zajednička budućnost — Izvanredna, iako ograničena, uloga ESB-a (kao nadnacionalne institucije) — ESM i nedavno priznanje pravila o fleksibilnosti — Poboljšana proračunska disciplina država članica — Veće političko prihvaćanje dogovorenih pravila na razini EU-a od strane vlada, osobito u pogledu potrebe za strukturnim reformama u svim državama članicama — Veće usmjeravanje EU-a na poboljšanje upravljanja i administracije u svim državama članicama — Početak bankovne unije i postupak donošenja odluka o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu — Kvantitativno olakšanje koje provodi ESB — Aktivnija, no još uvijek ograničena, uloga EIB-a i predloženi Plan ulaganja za Europu — Europski semestar i preporuke za pojedine zemlje, što podrazumijeva veću uključenost EU-a u otkrivanju slabih točaka u nacionalnim proračunima i upravljanju — Veća transparentnost u javnoj raspravi o razvoju u partnerskim zemljama — Veće prihvaćanje potrebe za poticanjem rasta i konkurentnosti u svim državama članicama, kao i potrebe za poboljšanjem uvjeta za unutarnja i strana ulaganja — Unatoč razlikama diljem kontinenta, europski modeli socijalnog tržišta omogućuju najstabilniji razvoj u društvu.	— Trajne gospodarske neravnoteže u europodručju s tendencijom rasta — Manjak solidarnosti među državama članicama i unutar njih — Insistiranje na jednoglasnom donošenju odluka o ključnim pitanjima — Dugotrajne rasprave potrebne za postizanje napretka, čak i o pitanjima o kojima je već postignut dogovor — Unatoč euru neće postojati „zajednička sudbina” sve dok gospodarske i porezne politike u velikoj mjeri ostaju u nadležnosti država članica ⁽¹⁾ — Nedostatak demokratske legitimnosti — Slab položaj EK-a u provedbi europskih pravila i europskog semestra — Slaba provedba dogovorenih pravila u državama članicama: pretjerani deficiti, preporuke za pojedine zemlje — Negativan učinak isključivih mjera štednje — Nacionalne predrasude koje proizlaze iz povijesnih prilika i koje su uzrok stalne sumnjičavosti među državama članicama – u manjoj mjeri među ministarstvima financija — Niska razina uključenosti nacionalnih parlamenata i civilnog društva u postupke donošenja odluka i/ili podizanja svijesti u većini država članica — Nezadovoljavajuća komunikacija, osobito među šefovima država članica — Neslaganja u javnom mnijenju i među političkim strankama diljem Europe i u europodručju — Usmjerenost na kratkoročna rješenja, nema dugoročne vizije, a kamoli djelovanja — Nedovršena bankovna unija, izostanak odluke o pravilima o depozitu — Istinsko sveeuropsko tržište kapitala dalek je san sve dok su banke vezane uz nacionalnu razinu — Nepotpuno i rascjepkano unutarnje tržište — Nedostatak dugoročne političke vizije budućnosti EMU-a/EU-a

⁽¹⁾ „Priprema sljedećih koraka za bolje gospodarsko upravljanje u europodručju”, analitička obavijest koju je 12. veljače 2015. predstavio Jean-Claude Juncker, str. 1.

Mogućnosti	Rizici
— Jačanje upravljanja europodručjem — Jačanje demokratske legitimnosti — Ispravna provedba dogovorenih pravila — Mjere za podizanje pouzdanja koje vode do stabilne investicijske klime — Privlačenje ulaganja unutar EU-a i izvan njega, također putem Plana ulaganja za Europu — Uspjeh ESB-ovog programa kvantitativnog olakšavanja — Konvergencija proračunske i fiskalne politike na temelju dogovorenih načela: daljnje provođenje nacionalnih politika unutar prihvaćenog zajedničkog okvira — Ugovorni odnosi između država članica i EU-a — Rješavanje gospodarskih neravnoteža unutar zajedničkog okvira — Dogovor o nacionalnim reformama, rastu i inicijativama za otvaranje radnih mjesta — Održivo rješenje za zabrinutost Grčke – i drugih država članica – u vezi s promicanjem konvergencije — Zadržavanje Ujedinjene Kraljevine u EU-u na razumnoj osnovi koja ne ugrožava napredak drugih — Uspješna suradnja između ESB-a, EK-a i Vijeća, osobito u europodručju — Stabilno upravljanje europodručjem — Priznavanje proaktivne uloge Komisije, uključujući i odlučnu primjenu „metode Zajednice” — Dovršenje bankovne unije i sveeuropskog tržišta kapitala — Uspostavljanje uvjeta za uvođenje euroobveznica za ulaganja — Zajednička osnovica za oporezivanje poduzeća — Planiranje porezne osnovice za proračun EU-a i njezino istodobno proširenje — Jedinstveni europski glas na međunarodnim forumima	— EU/europodručje: premalo, prekasno — Negativna percepcija u javnosti/euroskepticizam — Nedostatak povjerenja ulagača, kako u Uniji tako i izvan nje — Deflacija — Neprestano nizak rast u usporedbi s najvažnijim svjetskim konkurentima — Kontinuirani međunarodni (vojni) konflikti, osobito na pragu EU-a — Nedovoljna pripremljenost u slučaju nove gospodarske krize — Rastuća gospodarska heterogenost unutar Unije/europodručja — Istupanje Grčke iz europodručja (ili neka slična situacija) — Istupanje Ujedinjene Kraljevine (ili <i>status quo</i> u odnosima između Ujedinjene Kraljevine i europodručja) — Stagnacija bankovne unije — Trajna veza među nacionalnim bankama i državama članicama, nedostatak sveeuropskog tržišta kapitala — Neuspjela provedba u financijskom sektoru — Neuspjela provedba na cijelom unutarnjem tržištu, što dovodi do sve veće rascjepkanosti — Stagnirajući razvoj u drugim ključnim područjima, kao što su energetska unija, digitalna unija i ZSOP — Neuspjeh ESB-ova programa kvantitativnog olakšavanja

4. Prijedlozi u pogledu politika EMU-a i institucija EU-a

4.1. Demokracija, transparentnost i legitimnost

4.1.1. Temeljni izazovi ekonomske i monetarne unije, uključujući prijenos znatnog dijela nacionalnih ovlasti na EU, povezani su s njezinom demokratskom, a posebno parlamentarnom dimenzijom, učinkovitošću njezinog sustava donošenja odluka, usklađenosti s načelima odgovornosti i lojalne suradnje te transparentnosti (vidljivosti) njezinog načina rada. Po mišljenju EGSO-a, ti izazovi iziskuju političku uniju koja će ponovno uspostaviti i osigurati sudjelovanje javnosti i uključenost svih dionika u europske integracije.

4.1.2. Ostvarenje političke unije proces je koji bi se trebao odvijati u etapama. Neke bi se uvjete i mjere moglo uspostaviti bez promjene Ugovora, dok drugi nužno iziskuju njihovu reviziju.

4.1.3. EGSO preporučuje da se zbog odgovornosti i suradnje postojeći instrumenti sudjelovanja na nacionalnoj razini primijene i na razini EU-a, uključujući:

- stvarne europske političke stranke,
- stvaranje političkih većina i manjina na temelju izbornih programa,
- usklađivanje datuma europskih izbora.

4.1.4. U svim državama članicama te diljem EU-a pitanje demokracije doista predstavlja slabu točku (sjetimo se samo uloge Trojke u novom sustavu gospodarskog upravljanja). Odnos između predstavnika i onih koje oni predstavljaju sve više slabi – to je činjenica koja je uslijed krize još više došla do izražaja. Stoga je prijeko potrebno to pitanje rješavati u okviru procesa dovršenja ekonomske i monetarne unije putem sva četiri načina ili stupa njezine integracije: bankarske unije, fiskalne unije, ekonomske unije (koja bi, po mišljenju Odbora, trebala uključivati i socijalnu uniju) te, naposljetku, političke unije.

4.1.5. Kako bi se ta politička unija ostvarila, počevši sa zemljama koje je žele te primjenjujući načelo diferencirane integracije, EGSO predlaže da se u odgovarajućem trenutku upotrijebi konvencija, čija bi zadaća bila iznaći rješenja izvan Ugovora iz Lisabona. EGSO će sastaviti prijedloge za učinkovito sudjelovanje civilnog društva u radu takve konvencije.

4.2. Zakonodavne vlasti:

Predstavnička demokracija: Europski parlament i nacionalni parlamenti

4.2.1. Glavni prostor za predstavničku demokraciju u ekonomskoj i monetarnoj uniji jest Europski parlament u kojem zasjedaju zastupnici iz zemalja koje su prihvatile jedinstvenu valutu ili se to spremaju učiniti.

Prijedlog A

EGSO predlaže osnivanje stalnog tijela unutar EP-a koje bi okupljalo te zastupnike, kako bi se osigurala vidljivost, dosljednost i učinkovitost njihovog rada. To bi tijelo imalo za cilj poduprijeti odgovornost institucija koje upravljaju jedinstvenom valutom te, istodobno, uspostaviti jedinstveni javni prostor za dijalog i savjetovanja, sastavljati tekstove o ekonomskim i monetarnim pitanjima koji se podnose skupštini na odluku i glasovati o njima te osigurati da se načela solidarnosti i lojalne suradnje podjednako uzimaju u obzir pri provedbi politika EMU-a.

4.2.2. Jačanje predstavničke demokracije unutar EMU-a ne bi bilo potpuno ako metoda odlučivanja ne bi uzela u obzir dvostruku legitimnost – nacionalnu i europsku – koja je neophodna u jednom takvom jedinstvenom sustavu kao što je europski.

Prijedlog B

EGSO predlaže da se iskoriste i istodobno prošire ovlasti međuparlamentarne konferencije (članak 13. Fiskalnog ugovora) i da joj se dodijeli nadležnost za raspravljanje i donošenje obvezujućih mišljenja o rastu, konkurentnosti, zapošljavanju, oporezivanju i socijalnoj politici. Osim toga, Europski parlament bi trebao svoje interno tijelo za EMU otvoriti za zastupnike u nacionalnim parlamentima zemalja europodručja ili onih koje će to uskoro postati, pri čemu bi oni imali ulogu promatrača. Međunarodnu konferenciju mogli bi sačinjavati predsjednici odbora za proračun i industriju zemalja EMU-a i predsjednici odbora Europskog parlamenta za proračune, ekonomsku i monetarnu politiku, industriju, istraživanje i energiju te koheziju. Produbljivanjem postupka suodlučivanja mora se ojačati legitimnost novih zakonodavnih prijedloga.

Prijedlog C

Nacionalni bi se parlamenti, pak, trebali vidno uključiti u raspravu o politikama EU-a. To je već slučaj u nekim zemljama, primjerice putem sudjelovanja Komisije u raspravama u parlamentu. Trebalo bi proširiti dobre prakse na tom polju. Cilj bi bio da se nacionalni politički dionici u znatnijoj mjeri na svojoj razini uključe u politike EU-a koje ih se izravno tiču.

Vijeće

4.2.3. U tom će političkom kontekstu postojati pogodnija osnova za užu suradnju i savjetovanje između Eurosummita i/ili Euroskupine – te, u ovom slučaju, i država koje će uskoro pristupiti europodručju – EP-a i nacionalnih parlamenata. U skladu s logikom prethodne točke, ministri država europodručja i država koje žele pristupiti europodručju mogli bi, za pitanja koja se tiču EMU-a, zakonodavne funkcije vršiti zajedno s EP-om.

4.2.4. Djelovanje Vijeća trebalo bi ojačati doprinosom nacionalnih administracija koji mora ići u korak s tim razvojem, posebice međusobnom razmjenom službenika i jačanjem bilateralnih odnosa.

4.2.5. Odbor ističe da će se širenjem odlučivanja kvalificiranom većinom i, s vremenom, ukidanjem jednoglasnog odlučivanja pospješiti produbljivanje integracije unutar političke unije.

4.2.6. Bolje strukturirana suradnja i savjetovanje unutar političke unije tako će ojačati učinkovitost politika na ključnim područjima EMU-a. Od toga će imati koristi EU u cjelini.

4.2.7. Kao što se vidi iz tablice u točki 5., mnogo bi se toga moglo učiniti bez izmjene Ugovora. Za većinu politika EMU-a pojačana bi se suradnja mogla odvijati izravno među državama; bilo bi bolje da se za EMU predvidi neka vrsta trajne pojačane suradnje koja bi omogućila da mjere poduzimaju, i to učinkovitije, zastupnici u Europskom parlamentu iz država europodručja i država kandidatkinja za europodručje.

4.2.8. Odbor smatra da bi bilo korisno oživjeti „jumbo” sastanke Vijeća unutar Euroskupine, otvarajući time mogućnost za redovni dijalog između ministara financija, gospodarstva i socijalnih pitanja s jedne strane te socijalnih partnera i civilnog društva s druge strane.

4.3. Izvršne vlasti:

Izvršno tijelo EMU-a – Komisija

4.3.1. Nakon prijelaznog razdoblja koje će s vremenom dovesti do izmjene Ugovora, bit će ustanovljeno upravno tijelo EMU-a. Njegov predsjednik bi zapravo trebao djelovati kao ministar gospodarstva i financija za europodručje te obnašati dužnost potpredsjednika Komisije, što je slično funkciji Visokog predstavnika EU-a za vanjske poslove i sigurnosnu politiku.

4.3.2. U tom jedinstvenom europskom modelu Europska komisija (manja i učinkovitija) i dalje će imati ključnu ulogu. „Metoda Zajednice” i aktualno pravo inicijative EK-a također imaju važnu ulogu u produbljivanju EMU-a. Tu ulogu treba osigurati i u političkoj uniji.

4.3.3. Europska komisija trebala bi zadržati dvojaku ulogu poveznice između EU-a i EMU-a do uspostavljanja punopravnog izvršnog tijela EMU-a. Ne dovodeći u pitanje sadašnje pravo inicijative EK-a, potrebno je naći načine i sredstva za propisno uključivanje EP-a u taj proces, u cilju održanja legitimnosti novog zakonodavnog prijedloga.

4.3.4. EGSO predlaže da se imenuje stalni predsjednik Euroskupine koji bi bio u najboljem položaju da surađuje, izravno u Bruxellesu, s Komisijom, EP-om te nacionalnim vladama i parlamentima. Po uzoru na metodu predsjednika Komisije g. Junckera, sastancima Euroskupine mogao bi predsjedati potpredsjednik Komisije. On bi također predstavljao EMU u međunarodnim tijelima.

4.4. EGSO

4.4.1. Sve ovo trebalo bi nas učiniti još odlučnijima u izgradnji jačih i konstruktivnijih veza s građanima Europe i u pronalasku načina da ih se uključi u javni život. Treba osigurati stabilne oblike savjetovanja o specifičnim pitanjima koji uključuju socijalne partnere i civilno društvo, osobito u europodručju, s obzirom na to da te organizacije imaju važnu ulogu u područjima politike na koje EMU izravno utječe. One često imaju utjecaja na ishod politika na nacionalnoj razini. Na europskoj razini EGSO može djelovati kao koordinator za civilno društvo odgovoran za sudjelovanje organiziranog civilnog društva u postupku donošenja odluka EU-a, ne dovodeći u pitanje ulogu socijalnih partnera u socijalnom dijalogu, putem:

- (a) foruma organiziranog civilnog društva o specifičnim pitanjima, uključujući pitanje procjene ograničenja procesa europskih integracija i potrage za novim oblicima sudjelovanja;
- (b) specifičnog foruma za europodručje namijenjenog ocjenjivanju osjećaja svrhe i pripadanja kao načina prevladavanja predrasuda i povećanja međusobnog povjerenja;
- (c) mišljenja u obliku predzakonodavnih inicijativa o određenim posebno osjetljivim pitanjima za javnost a o kojima EP i Vijeće moraju donositi zakone.

5. Pravni instrumenti i teme

5.1. Kako bi se, u skladu s izvješćem četiriju predsjednika, ostvarile četiri unije koje odgovaraju četirima stupovima EGSO-a ⁽²⁾, na nizu bi se područja mogle provesti mjere i politike bez izmjene Ugovora (1. stupac tablice u nastavku). O ostalim mjerama i politikama trebalo bi odlučiti zajednički na razni EU-a (europodručje), koristeći nove metode donošenja odluka i nove instrumente, kao i pojačanu suradnju koju omogućuje postojeći Ugovor (2. stupac tablice), ili izmjenama Ugovora ili, po potrebi, novim Ugovorom o EMU-u (3. stupac). Naposljetku, tablica sažima te faze i predstavlja institucionalne prijedloge i pripremne inicijative u vezi s političkim stupom EMU-a (4. stupac).

⁽²⁾ Također na temelju mišljenja EGSO-a „Dovršenje EMU-a – iduće europsko zakonodavno razdoblje” (SL C 451, 16.12.2014., str. 10.).

5.2. Analitički okvir za dovršenje EMU-a ⁽³⁾

(I) Politike koje proizlaze iz postojećeg Ugovora	(II) Pojačana/ strukturna suradnja Prijelazne klauzule (čl. 136. UFEU-a)	(III) Nakon Ugovora iz Lisabona	Institucionalni koraci za ostvarenje političkog stupa: za europodručje i države koje mu se žele priključiti
<u>Financijski, fiskalni i monetarni stup</u> — Oporezivanje uz zajedničku konsolidiranu osnovicu poreza na dobit (CCCTB) — Dovršenje bankarske unije, tržišta kapitala i europskog nadzora — Financijska pomoć za države članice u slučaju krize (čl. 122. UFEU-a) — Primjena nacionalnih programa reformi	<u>Financijski, fiskalni i monetarni stup</u> — Jačanje ESM-a — Dovršenje mandata ESB-a — Zajednička porezna politika EMU-a — Fiskalna i proračunska unija — Kolektiviziranje državnog duga (ili članak 125. UFEU-a?) — Mehanizam solidarnosti i konkurentnosti protiv neravnoteženosti i asimetričnih šokova (fiskalna unija) — Platna bilanca EMU-a	<u>Financijski, fiskalni i monetarni stup</u> — Vlastita sredstva — Uspostavljanje Europskog monetarnog fonda kao dužničke agencije — Euroobveznice za novi dug — Fiskalno usklađivanje	<u>1. korak</u> 1. Stabilna funkcija predsjednika Euroskupine 2. Početak djelovanja međuparlamentarne konferencije 3. „Parlamentarizacija” europodručja (Glavni odbor sa svim zastupnicima iz EMU-a).

⁽³⁾ Ibid.

(I) Politike koje proizlaze iz postojećeg Ugovora	(II) Pojačana/ strukturna suradnja Prijelazne klauzule (čl. 136. UFEU-a)	(III) Nakon Ugovora iz Lisabona	Institucionalni koraci za ostvarenje političkog stupa: za europodručje i države koje mu se žele priključiti
<u>Gospodarski stup</u> — Jačanje i provedba Junckero-va plana — Politike za ulaganje, rast i zapošljavanje — Euroobveznice EIB-a — Strategija za širenje znanja (Digitalni program) — Dovršenje unutarnjeg tržišta (jedinstveno energetska, digitalno, istraživačko tržište) — Fleksibilnost pravila Pakta o stabilnosti i rastu — Bolja provedba europskog semestra i ugovornih sporazuma (CCI)	<u>Gospodarski stup</u> — Makroekonomsko i mikroekonomsko upravljanje EMU-om — Istraživanje i inovacije — Bliska suradnja na samitima šefova država i vlada europodručja i Euroskupine te Radne skupine za euro — Novo zakonodavstvo za europodručje — Ulaganje u socijalnu infrastrukturu — Participativna demokracija u gospodarskom sektoru	<u>Gospodarski stup</u> (u slučaju da EMU-u nije odobren mandat za pojačanu suradnju) — Visoki predstavnik EU-a za gospodarsku/poreznu politiku — Obvezno usklađivanje ekonomskih politika (izmjena članka 5. UFEU-a) — Većinsko glasovanje o makroekonomskoj i mikroekonomskoj politici u suodlučivanju s Parlamentom (zastupnici iz EMU-a) — Prijenos nadležnosti, počevši s industrijom i energijom	<u>2. korak</u> 4. Vijeće za zakonodavna pitanja EMU-a 5. Glasovanje zastupnika EP-a iz europodručja o pitanjima u nadležnosti EMU-a 6. Izvršna vlast (vlada) za EMU (aktualna Euroskupina i Komisija) 7. Jačanje ovlasti i nadležnosti međuparlamentarne konferencije (EP i nacionalni parlamentari)
<u>Socijalni stup – prava</u> — Pristupanje Europskoj konvenciji o ljudskim pravima — Osposobljavanje i obrazovanje — Okvirna direktiva o usluga od općeg interesa — Rodno osvijestena politika — Pokazatelji razvoja — Pristupanje Socijalnoj povelji Vijeća Europe — Poštivanje standarda u pogledu prava — Horizontalna socijalna klauzula (čl. 9. UFEU-a)	<u>Socijalni stup</u> — Usklađivanje socijalnih politika — Harmonizacija sustava socijalne zaštite — Imigracijska politika — Individualno i transnacionalno pravo na mirovinu — Minimalni dohodak za sve građane — Europska javna dobra — Potpore za zapošljavanje — Tržište rada, mobilnost, priznavanje kvalifikacija — Kvaliteta javnih usluga	<u>Socijalni stup</u> — Većinsko glasovanje o socijalnoj politici, te politici zapošljavanja, obrazovanja i zdravlja — Izmjena Povelje o pravima u pogledu ograničenja prava vlasništva — Prijenos određenog broja nadležnosti s popisa politika koje treba podržavati na popis podijeljenih nadležnosti (posebice obrazovanja i osposobljavanja)	<u>3. korak</u> 8. Jačanje ovlasti EP-a u kontekstu EMU-a (demokratska legitimnost) i osnivanje stvarnih europskih političkih stranaka 9. Vijeće država (EMU) (vlade) 10. Razdvajanje zakonodavne i izvršne ovlasti 11. Ukidanje jednoglasnog odlučivanja

(I) Politike koje proizlaze iz postojećeg Ugovora	(II) Pojačana/ strukturna suradnja Prijelazne klauzule (čl. 136. UFEU-a)	(III) Nakon Ugovora iz Lisabona	Institucionalni koraci za ostvarenje političkog stupa: za europodručje i države koje mu se žele priključiti
<u>Politički stup</u>	<u>Politički stup</u>	<u>Politički stup</u>	<u>Inicijative</u>
— Parlamentarizacija EMU-a — Glavni odbor (zastupnici iz europodručja) — Stabilna funkcija predsjednika Euroskupine — Vijeće za zakonodavna pitanja — Međuinstitucijski sporazumi — Provedba politike susjedstva — Bilateralni i multilateralni trgovinski sporazumi EU-a	— Glasovanje zastupnika EP-a iz EMU-a o pitanjima u nadležnosti EMU-a — Jačanje međuparlamentarne konferencije (čl. 13 Fiskalnog ugovora) — Europska obrana — Vanjska politika — Jedinstveni glas u Vijeću sigurnosti UN-a — Vanjsko zastupanje EMU-a — Europski javni tužitelj — Europsko volontersko tijelo za humanitarnu pomoć	— Novi ugovor o EMU-u — Europski parlament (zastupnici iz EMU-a) sa stalnom pojačanom suradnjom (novi čl. 136. UFEU-a) — Jačanje EP-a (redovno zakonodavstvo, pravo na inicijativu kada EK ne poduzima korake) — Vijeće država (nacionalne vlade +) — Ukidanje jednoglasnog odlučivanja — Snažno kvalificirana većina pri izmjenama Ugovora — Europska izvršna vlast (za EMU) — Europske stranke i izborni programi te transnacionalne liste — Dioba vlasti — Vanjska politika	— Konferencija civilnog društva u organizaciji EGSO-a i OR-a u suradnji s predsjedništvom EU-a i Komisijom — Međuparlamentarna konferencija — Prijedlozi EP-a za djelovanje bez promjene Ugovora i za reviziju Ugovora iz Lisabona — Ustavna konvencija — Moguća procjena opcije sveeuropskog referenduma

Bruxelles, 27. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Poticanje kreativnosti, poduzetništva i mobilnosti u obrazovanju i osposobljavanju”

(samoinicijativno mišljenje)

(2015/C 332/03)

Izvjestiteljica: Vladimira DRBALOVÁ

Dana 16. listopada 2014. Europski gospodarski i socijalni odbor, sukladno pravilu 29. stavku 2. svog Poslovnika, odlučio je sastaviti samoinicijativno mišljenje na temu

Poticanje kreativnosti, poduzetništva i mobilnosti u obrazovanju i osposobljavanju.

Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo, odgovorna za pripremu rada Odbora o toj temi, usvojila je mišljenje 7. svibnja 2015.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na svom 508. plenarnom zasjedanju održanom 28. i 27. svibnja 2015. (sjednica od 27. svibnja 2015.), sa 88 glasova za, 8 protiv i 21 suzdržanim.

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO podržava zajedničku inicijativu Europske komisije i trojnog predsjedništva Europskog vijeća da se usredotoče na poduzetničko obrazovanje ⁽¹⁾ i podupiru poduzetnički duh u Europi.

1.2. EGSO preporučuje da se države članice ponovno okrenu strateškom okviru za europsku suradnju u obrazovanju i osposobljavanju (ET 2020.) koji se temelji na Programu iz Osla iz 2006. g., koji je još uvijek važeći.

1.3. EGSO preporučuje da države članice razviju vlastite strategije za poduzetničko obrazovanje ili uključe poduzetnički koncept u svoje nacionalne strategije cjeloživotnog učenja.

1.4. EGSO poziva na postupni razvoj ključnih vještina kako je definirano u preporuci EP-a i Vijeća (2006.) ⁽²⁾, kako bi se doprinijelo boljoj prilagodljivosti, zapošljivosti, socijalnoj uključenosti i mobilnosti.

1.5. Visokokvalitetna pripravnštva, stažiranja, strukovna naukovanja, dvojni sustavi ili sustavi zasnovani na radu, novoosnovana poduzeća i inkubator programi, volontiranja i sportske aktivnosti mogu olakšati prijelaz iz škole na posao ili samozapošljavanje.

1.6. Potrebno je poboljšati postupke priznavanja znanja stečenog izvan škole te uključiti učenike, nastavnike i poslodavce u oblikovanje postupaka priznavanja te ih na taj način motivirati ⁽³⁾.

1.7. Poduzetničko obrazovanje treba stoga razmatrati u kontekstu općeg društvenog, a ne samo poslovnog okruženja. Poduzetničke vještine trebaju biti dio obrazovanja i osposobljavanja na svim razinama, počevši od rane dobi, kako bi se kontinuirano razvijale u svim nastavnim predmetima.

⁽¹⁾ Vidjeti definiciju, točka 5.3.

⁽²⁾ Preporuka od 18. prosinca 2006., SL L 394, 30.12.2006., str. 10.

⁽³⁾ SL C 214, 8.7.2014., str. 31.

1.8. EGSO podržava prijedlog Europske komisije upućen državama članicama da razviju referentni okvir vještina za poduzetništvo u kontekstu okvira ključnih vještina. Time bi se osigurao koordinirani pristup na različitim razinama obrazovanja te uvažavanje izvanškolskog i neformalnog učenja.

1.9. EGSO poziva države članice da uvedu program za nastavnike, instruktore i rukovoditelje u obrazovnim ustanovama usmjeren na razvoj poduzetničkih vještina i stavova. Obrazovne ustanove bi u međuvremenu trebale ponuditi okruženja za učenje koja promiču poduzetnički duh i koja su otvorena prema široj zajednici.

1.10. EGSO želi naglasiti važnost partnerstva među različitim dionicima – državnim upravama, školama, poduzećima, službama za zapošljavanje i obiteljima, te posebice skrenuti pažnju na ulogu socijalnih partnera u razvoju profesionalnih i transverzalnih vještina koje odgovaraju stvarnim potrebama.

1.11. EGSO poziva države članice na korištenje svih raspoloživih programa i alata za poticanje poduzetništva u obrazovanju i osposobljavanju, kao i kreativnosti, inovacija i mobilnosti. EGSO poziva Komisiju da državama članicama pruži podršku i odgovarajuću pomoć u provedbi programa Erasmus+ kako bi se osiguralo da svi njezini instrumenti pravilno funkcioniraju.

2. Europski politički okvir

2.1. Jedan od prioriteta zaključaka Europskog vijeća od 26. i 27. lipnja 2014., kako je utvrđeno u Prilogu I. „Strateškom planu za Uniju u vrijeme promjena”⁽⁴⁾, bio je da se promicanjem vještina primjerenih modernom gospodarstvu i cjeloživotnog učenja pomogne u razvoju vještina i talenata te potiče jednakost mogućnosti za sve.

2.2. Kako bi doprinijelo reviziji strategije Europa 2020., talijansko predsjedništvo⁽⁵⁾ pokrenulo je političku raspravu o budućoj ulozi obrazovanja i osposobljavanja u nacionalnim i europskim programima rasta. Latvijsko predsjedništvo također nastavlja promicati digitalne mogućnosti te poticati poduzetničko obrazovanje, posebno na regionalnoj razini⁽⁶⁾.

2.3. Vijeće za mlade, obrazovanje, kulturu i sport naglasilo je u svojim zaključcima od 12. prosinca 2014.⁽⁷⁾ da su i poduzetništvo i obrazovanje prioritete strategije Europa 2020. za pametan, održiv i uključiv rast. Razvoj poduzetničkog duha može biti od velike koristi za građane u njihovim profesionalnim i privatnim životima.

3. Opće napomene

3.1. Naglasak na poduzetničkom obrazovanju predstavlja povratak na **Program iz Osla za poduzetničko obrazovanje u Europi**⁽⁸⁾ kojim se jača promicanje poduzetničkog duha u društvu kao i na **Strateški okvir za europsku suradnju u obrazovanju i osposobljavanju (ET 2020.)**⁽⁹⁾.

3.2. Kreativnost i inovacije od ključne su važnosti za razvoj poduzeća te za konkurentnost Europe na međunarodnoj razini. Ulaganje u obrazovanje i osposobljavanje za razvoj vještina neophodno je ako želimo potaknuti rast i konkurentnost. Prvi izazov predstavlja promicanje stjecanja ključnih transverzalnih vještina za sve građane, poput digitalnih vještina, svladavanja vještine učenja, smisla za inicijativu i poduzetništvo i kulturne svijesti⁽¹⁰⁾.

⁽⁴⁾ EUCO 79/14, str. 15.

⁽⁵⁾ Program talijanskog predsjedništva „Europa – Svjež početak”, str. 72.

⁽⁶⁾ Konferencija latvijskog predsjedništva, Riga 11.–12. veljače 2015. pod nazivom „Poduzetništvo u regijama za jačanje konkurentnosti EU-a”.

⁽⁷⁾ Zaključci Vijeća o poduzetništvu u obrazovanju i osposobljavanju, od 12. prosinca 2014. SL C 17, 20.1.2015., str. 2.

⁽⁸⁾ Program iz Osla za poduzetničko obrazovanje u Europi, 2006. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/education-training-entrepreneurship/policy-framework/2006-conference/index_en.htm

⁽⁹⁾ Zaključci Vijeća od 12. svibnja 2009. o strateškom okviru za europsku suradnju u obrazovanju i osposobljavanju (ET 2020.), SL C 119, 28.5.2009., str. 2.

⁽¹⁰⁾ U skladu sa strateškim ciljem 4. (ET 2020.): Jačanje kreativnosti i inovacija, uključujući i poduzetništvo, na svim razinama obrazovanja i osposobljavanja, u zaključcima Vijeća od 12. svibnja 2009.

3.3. Konferencija Promatračke skupine za tržište rada (LMO) o „Potpori novoosnovanim poduzećima za poticanje rasta i zapošljavanja” ⁽¹¹⁾ također je jasno pokazala da se poduzetničko obrazovanje treba razmatrati u kontekstu šireg poslovnog okruženja. Poslovno okruženje trebalo bi usmjeravati tako da olakšava osnivanje novih poduzeća, smanjuje birokraciju i stvara radna mjesta. Poticaji prije osnivanja poduzeća, za novoosnovana poduzeća te za razvoj mogu se učinkovito povezivati s nizom drugih aktivnih politika na tržištu rada te ih se također treba promatrati u kontekstu šireg okvira potpore poslovanju i razvoju poduzeća.

3.4. Revizija Zakona o malom poduzetništvu ⁽¹²⁾ predstavlja jedinstvenu priliku za jačanje veza između mjera usmjerenih na mala i srednja poduzeća te poduzetničkog obrazovanja uporabom svih dostupnih instrumenata, poput programa COSME. Promicanje unapređenja vještina u MSP-ovima i svih oblika inovacija jedno je od 10 vodećih načela za stvaranje jednakih uvjeta poslovanja za mala i srednja poduzeća u EU-u.

4. Ključne vještine

4.1. Cilj uključivanja elemenata poduzetničkog obrazovanja u obrazovanje i osposobljavanje trebao bi biti da se svim polaznicima, bez obzira na njihov spol, društveno-ekonomsku pozadinu ili posebne potrebe pruži prilika da razviju sposobnosti i vještine potrebne za poduzetništvo.

4.2. Pored osnovnih vještina poput čitanja, pisanja i računanja, poduzetništvo zahtijeva postupni razvoj niza ključnih vještina kako je i definirano u preporuci EP-a i Vijeća iz 2006. godine, uključujući osjećaj za inicijativu i poduzetništvo te sposobnost za pretvaranje ideja u djelo. Poduzetništvo podrazumijeva kreativnost, inovativnost i preuzimanje rizika, kao i sposobnost planiranja i vođenja projekata u svrhu ostvarivanja ciljeva.

4.3. Komunikacija na stranim jezicima ključna je kako bi se europski građani mogli slobodno kretati, raditi i učiti diljem Europe i postaje sve važnija za mlade ⁽¹³⁾.

4.4. U eri jedinstvenog digitalnog tržišta, digitalno poduzetništvo je od ključne važnosti za stvaranje novih radnih mjesta, inovativne ideje te klastere koji ubrzavaju razvoj inovacija. EU treba razviti politički okvir koji će promicati vještine IKT-a i poticati države članice da uče jedna od druge kako mogu povećati broj i dobiti bolje obrazovane mlade s diplomom koji vladaju vještinama IKT-a u skladu s potrebama poduzeća.

4.5. Trebamo iskoristiti veliki potencijal žena te istražiti njihov jedinstveni pristup vodstvu i vođenju poduzeća. Države članice, u uskoj suradnji s relevantnim dionicima, trebaju provoditi programe usmjerene na razvoj poslovnih i poduzetničkih vještina te uključivanje poduzeća kojima upravljaju žene u globalne opskrbe lance ⁽¹⁴⁾.

5. Kako potaknuti „poduzetnički duh”

5.1. Poduzetničke vještine važne su za život općenito te omogućuju ljudima veću kontrolu nad vlastitom budućnosti. Poduzetničke vještine trebaju biti dio obrazovanja i osposobljavanja na svim razinama, počevši od rane dobi, kako bi se kontinuirano razvijale u svim nastavnim predmetima.

⁽¹¹⁾ 35. sastanak EGSO-ove Promatračke skupine za tržište rada, 13. studenoga 2014.

⁽¹²⁾ COM(2008) 394.

⁽¹³⁾ Strateški okvir EK-a: 1. cilj iz Barcelone koji su predsjednici država i vlada dogovorili 2002. g. i 2. Država i vlada. Komunikacija iz 2008. „Višejezičnost – prednost i obveza” opisuje aktivnosti Komisije u tom području.

⁽¹⁴⁾ Izvješće o istraživanju 2013. Entrepreneurs: What can we learn from them? (Poduzetnici: Što možemo naučiti od njih?) Part.2/3 – Inspiring female entrepreneurs. (Dio 2/3 – Nadahnimo poduzetnice) CIPD (Chartered Institute of Personnel and Development).

5.2. Svi učenici moraju imati priliku sudjelovati u programima sakupljanja radnog iskustva kako bi razvili te vještine, a instrumenti razvijeni za procjenu napretka i pokazivanje stečenih poduzetničkih vještina trebaju biti usmjereni na poboljšanje kvalitete budućih radnih iskustava. Dobar primjer je finski radni program koji omogućava osposobljavanje povezano s poslovanjem na različitim razinama obrazovanja, „Yrittäjyyskasvatus”⁽¹⁵⁾.

5.3. Poduzetničko obrazovanje definira se kao „zbirka formalnih vrsta učenja u sklopu kojih se informira, osposobljava i obrazuje sve one zainteresirane za sudjelovanje u društveno-gospodarskom razvoju kroz projekt za promicanje poduzetničke svijesti, osnivanja poduzeća ili razvoja malih poduzeća”⁽¹⁶⁾.

5.3.1. Europa danas polaže sve svoje nade u promicanje i razvoj dvojnih sustava i sličnih oblika učenja temeljenog na radu. Države članice koje provode takve sustave dugoročno ostvaruju dobre rezultate te su razine nezaposlenih među mladima u tim državama ispod prosjeka EU-a.

5.3.2. Pripravništva su važno sredstvo za rješavanje problema nezaposlenosti i neusklađenosti vještina te za olakšavanje prijelaza s obrazovanja na tržište rada. Treba se više zalagati za uključivanje pripravništva u nastavni plan⁽¹⁷⁾.

5.3.3. Stažiranja, svrha kojih je razvijanje poduzetničkog stava zaposlenika, te poduzetništvo na inicijativu zaposlenika/ socijalno poduzetništvo mogu biti uspješni primjeri programa sudjelovanja zaposlenika usmjerenih na postizanje gospodarskih i socijalnih ciljeva organizacija za koje rade.

5.3.4. Volontiranje može predstavljati vrijedno iskustvo s ciljem razvoja vještina. Ključne ustanove koje pružaju neformalno obrazovanje su organizacije mladih. Kroz svoje obrazovne programe one doprinose razvoju niza transverzalnih vještina, kao što su timski rad, međuljudske vještine, smisao za inicijativu i preuzimanje rizika. Mladi ljudi mogu učiti na svojim greškama u sigurnom okruženju (suprotno pravom poslovnom svijetu).

5.4. Europska komisija je 2012. godine objavila izvještaj pod nazivom „Poduzetničko obrazovanje u europskim školama”⁽¹⁸⁾ s naglaskom na nacionalnim strategijama, programima i rezultatima učenja. Poduzetničko obrazovanje se trenutno promiče u većini europskih zemalja, a usvojen je niz različitih pristupa: 1. specifične strategije/akcijski planovi usmjereni isključivo na poduzetničko obrazovanje, 2. šire obrazovne ili gospodarske strategije koje uključuju ciljeve poduzetničkog obrazovanja, 3. individualne ili višestruke inicijativne povezane s poduzetničkim obrazovanjem.

5.5. Nisu svi rođeni da budu poduzetnici. Poduzetnički duh samo stvara više mogućnosti za uspjeh u poslovnom i privatnom životu. No, one koji imaju talenta za poslovanje i hrabrosti da svoj poduzetnički duh pretvore u djelovanje treba poticati.

5.5.1. Poduzetnički inkubatori centri su inovacija i poduzetničkih aktivnosti. Može ih se pronaći na brojnim sveučilištima gdje pružaju sigurno okruženje u kojem studenti mogu dobiti stručno vodstvo za pretvaranje poslovnih ideja u stvarnost i riskirati bez negativnih posljedica i osjećaja neuspjeha. Studenti u poslovnim školama s inkubatorima mogu na neposredniji način pristupiti nekom novoosnovanom poduzeću ili pokrenuti vlastito poduzeće.

5.5.2. Poduzetničke vještine mogu se stjecati kroz programe za razvoj vještina organizirane izvan okvira redovnog obrazovnog sustava. Ti programi mogu uključivati podučavanje i mentoriranje od strane iskusnih instruktora, poduzetnika i poslovnih stručnjaka. Oni potencijalnim poduzetnicima ne pružaju samo vrijedna poslovna znanja, već im također omogućuju da razviju mrežu kontakata s postojećim poduzećima i poduzetnicima.

⁽¹⁵⁾ Finsko ministarstvo obrazovanja (2009.), Smjernice poduzetničkog obrazovanja, Helsinki.

Finsko ministarstvo zapošljavanja i gospodarstva (2012.), Pregled poduzetništva 2012.

⁽¹⁶⁾ Vidjeti definiciju Unesca i UNEVOC-a.

⁽¹⁷⁾ SL C 214, 8.7.2014., str. 36.

⁽¹⁸⁾ Izvještaj Eurydice, travanj 2012, Poduzetničko obrazovanje u europskim školama.

5.5.3. Programi stjecanja poduzetničkih vještina koje organiziraju trgovačke i industrijske komore diljem Europe uključuju različite oblike podučavanja i prakse kao podršku polaznicima u procesu utvrđivanja i poduzimanja poslovnih pothvata, utvrđivanja i organizacije potrebnih resursa te preuzimanja rizika vezanih uz pothvat: Entrepreneurial Skills Pass (Austrija) ⁽¹⁹⁾, Startup@Campus (Belgija) ⁽²⁰⁾, Incuba' school (Francuska), Long night of Start-ups (Njemačka) ⁽²¹⁾, New Entrepreneurs Day (Španjolska) i Bright and Young (Belgija) ⁽²²⁾.

5.6. Dionici i organizacije civilnog društva mogu odigrati ključnu ulogu te učinkovito doprinijeti provedbi inicijativa usmjerenih na promicanje poduzetništva i poticanje poduzetničkog duha. Primjer je finska zaklada za novoosnovana poduzeća Startup Sauna ⁽²³⁾, koju su osnovali finski poduzetnici u suradnji s nekoliko javnih dionika.

6. Kako prepoznati poduzetničke vještine i učiniti ih transparentnijima

6.1. Kontinuirane poteškoće u vezi s priznavanjem i transparentnošću vještina i kvalifikacija otežavaju razvoj prave kombinacije vještina i kvalifikacija kao i mobilnosti potrebnih za postizanje veće podudarnosti vještina i radnih mjesta, a s ciljem poticanja konkurentnosti i blagostanja.

6.2. Na europskoj razini razvijeni su brojni instrumenti s ciljem olakšavanja suradnje kroz transparentnost i priznavanje vještina i kompetencija stečenih kroz strukovno obrazovanje i osposobljavanje i visoko obrazovanje diljem EU-a ⁽²⁴⁾.

6.3. Pored ovih instrumenata postoji i određeni broj inicijativa usmjeren na prevladavanje neusklađenosti vještina, npr. Europska klasifikacija vještina, kvalifikacija i zanimanja i Panorama vještina. Kako bi se potaknula mobilnost, na raspolaganju stoje okvir Europass, koji uključuje životopis u Europass formatu i Europsku putovnicu vještina, te nedavno revidirana Direktiva o priznavanju stručnih kvalifikacija ⁽²⁵⁾.

6.4. Osiguravanje veće usklađenosti između Europskog kvalifikacijskog okvira, europskih sustava prijenosa bodova i višejezične europske klasifikacije vještina, kvalifikacija i zanimanja pomoglo bi priznavanju kvalifikacija, vrednovanje izvanškolskog i neformalnog učenja i pružanje cjeloživotnog usmjeravanja. Taj proces mora ostati sveobuhvatan i treba biti popraćen ocjenom raznih instrumenata kako bi se osigurala njihova učinkovitost.

6.5. Komunikacija o promišljanju obrazovnih aktivnosti ⁽²⁶⁾ također ističe potrebu za prepoznavanjem, ocjenjivanjem i vrednovanjem vještina koje ljudi stječu izvan škole, čime razvijaju skup vještina za potencijalne poslodavce. Priznavanje vještina stečenih izvan učionice važno je kod odabira kandidata za radno mjesto; međutim, nadležnost za ocjenjivanje i vrednovanje tih vještina ne bi trebali imati poslodavci.

6.6. Nadalje, politike i okviri koji podržavaju prenosivost kvalifikacija općenito su povezani s postojećim zakonodavstvom EU-a, a kod njih nekoliko se radi o nacionalnim inicijativama za vrednovanje prethodnog učenja na razini države članice. Sustavna revizija i praćenje takvih nacionalnih inicijativa trebaju biti usmjereni na utvrđivanje dobre prakse i promicanje uzajamnog učenja i zajedničkih načela ⁽²⁷⁾.

⁽¹⁹⁾ Entrepreneurial Skills Pass (Austrija).

⁽²⁰⁾ Startup@Campus (Belgija).

⁽²¹⁾ Long night of Start-ups (Njemačka).

⁽²²⁾ Bright and Young (Belgija).

⁽²³⁾ Teknologiateollisuus (2012), Uusi Startup-säätiö vauhdittamaan suomalaisia kasvuyrityksiä (Helsinki).

⁽²⁴⁾ Središnji instrument je Europski kvalifikacijski okvir, koji je povezan sa svim vrstama i razinama kvalifikacija. Instrumenti strukovnog obrazovanja i osposobljavanja uključuju Europski sustav prenošenja bodova u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju te Europsko jamstvo kakvoće u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. Instrumenti visokog obrazovanja uključuju Europske standarde i smjernice za osiguranje kvalitete visokog obrazovanja i Europski sustav prikupljanja i prenošenja bodova.

⁽²⁵⁾ Direktiva EU-a 2013/55.

⁽²⁶⁾ COM(2012) 669 završna verzija.

⁽²⁷⁾ Na temelju predstojećeg izvješća Eurofounda (2015.) „Poduzetništvo mladih u Europi”, EF 1507.

6.7. EGSO podržava prijedlog Europske komisije za razvoj referentnog okvira vještina za poduzetništvo u kontekstu okvira ključnih vještina raščlanjivanjem vještina u njihove sastavne dijelove, na temelju opisa ishoda i razina učenja iz Europskog kvalifikacijskog okvira. To će doprinijeti stvaranju koordiniranog pristupa na različitim razinama obrazovanja te uvažavanju izvanškolskog i neformalnog učenja.

6.8. EGSO cijeni sljedeće dvije zajedničke inicijative EK-a i OECD-a:

1. Inicijativu **Poduzetništvo 360** ⁽²⁸⁾, čiji cilj je jačanje poduzetništva u školama i u ustanovama za tehničko i strukovno obrazovanje te na raspolaganje stavlja instrument za samoprocjenu koji će podržati institucije i pojedinačne nastavnike pomažući im da unaprijede svoje strategije i prakse za promicanje poduzetništva; kao i
2. Internetski alat **HEInnovate** koji pomaže ustanovama visokog obrazovanja u promicanju poduzetničkog i inovativnog razmišljanja u međunarodnom kontekstu ⁽²⁹⁾.

7. Uloga nastavnika, instruktora i rukovoditelja u obrazovnim ustanovama

7.1. Učitelji i nastavnici imaju ključnu ulogu u olakšavanju učenja i širenju ideja. Uključivanje novih obrazovnih postupaka i tehnika podučavanja u nastavu nije jednostavan zadatak te će za to biti potrebni kvalificirani učitelji ⁽³⁰⁾. Oni trebaju promicati alternativne i neformalne pristupe učenju te primjenjivati individualni pristup.

7.1.1. Kvaliteta učitelja i mentora ključna je za osiguranje uspjeha i učinkovitosti poduzetničkih programa osposobljavanja. U tom pogledu, potencijalni poduzetnici koji se nalaze u ranim fazama svog poslovnog života posebno cijene iskustvo i znanje iskusnih učitelja, primjerice iskusnih poduzetnika, koji s njima mogu podijeliti vlastita iskustva ⁽³¹⁾.

7.1.2. Primjer učinkovitosti poduzetničkih programa za osposobljavanje je program koji organizira irska Nacionalna zaklada za podučavanje poduzetništva ⁽³²⁾ koja osigurava intenzivne programe za osposobljavanje instruktora kako bi se srednjoškolske učitelje i osobe koje rade s mladima opremilo vještinama i resursima potrebnima za uspješno poduzetničko osposobljavanje mladih. Polaznici koji uspješno završe ovaj program stječu kvalifikaciju ovlaštenog instruktora za poduzetništvo.

7.1.3. Još jedan primjer je nizozemski Akcijski program za poduzetništvo i obrazovanje ⁽³³⁾, koji je usmjeren na jačanje poduzetničkog duha i stava među studentima kroz uvođenje poduzetničkih vještina i znanja u nizozemski obrazovni sustav. Program se sastoji od različitih modula čiji je cilj ponuditi širok raspon aktivnosti za razvoj poduzetničkih vještina kod polaznika tijekom različitih faza njihovog obrazovanja, kao i osigurati tečajeve osposobljavanja koji nastavnicima olakšavaju poduzetničko obrazovanje.

7.2. Nastavnici, instruktori i rukovoditelji u obrazovnim ustanovama trebaju nastojati razvijati vlastitu kreativnost i inovativne stavove, dok škole trebaju osigurati okoliš za učenje kojim se promiče poduzetnički duh te koji je otvoren široj zajednici.

7.3. U lipnju 2013. Komisija je objavila „Vodič za nastavnike” ⁽³⁴⁾ u kojem se utvrđuje popis temeljnih načela za nastavnike u poduzetničkom obrazovanju, procjenu kvalitativnih ishoda učenja, interdisciplinarno učenje, osposobljavanje budućih nastavnika i usavršavanje nastavnika, mentorstvo, inovacije u pedagogiji podučavanja poduzetništva, te s važnim poukama iz prakse.

⁽²⁸⁾ OECD-ov projekt Entrepreneurship 360.

⁽²⁹⁾ HEInnovate.

⁽³⁰⁾ SL C 214, 8.7.2014., str. 31.

⁽³¹⁾ Na temelju predstojećeg izvješća Eurofounda (2015.) „Poduzetništvo mladih u Europi”, EF 1507.

⁽³²⁾ Program NFTE.

⁽³³⁾ Programi: Voortgangrapportage Programma onderwijs en ondernemerschap i Landbouw en Innovatie, Brief Onderwijs en Ondernemerschap.

⁽³⁴⁾ Vodič ICF GHK-a za EK, Glavnu upravu za poduzetništvo i industriju, pod naslovom „Poduzetničko obrazovanje – vodič za nastavnike”.

7.3.1. Ustanove u kojima se nastavnici osposobljavaju za podučavanje poduzetništva trebaju razviti jasan obrazovni koncept kako bi, između ostalog, osposobile nastavnike da podučavaju uzimajući u obzir i potrebe za tržište rada. Obrazovanje koje potiče poduzetnički duh mora se provoditi kao horizontalni pristup i interdisciplinarni predmet.

7.3.2. Programi osposobljavanja nastavnika za podučavanje poduzetništva trebali bi motivirati učitelje koji ih pohađaju na razvijanje vlastitog poduzetničkog znanja, vještina i stavova.

7.3.3. Treba podržati razvoj besplatnih i otvorenih digitalnih i internetskih alata za podučavanje poduzetničkih vještina te istražiti oblike suradnje sa zajednicom otvorenog koda za promicanje besplatnih poslovnih alata kao i osposobljavanje za korištenje tih alata.

7.3.4. Mobilnost nastavnika diljem Europe je važna, posebno u visokom obrazovanju, putem Programa za cjeloživotno učenje EU-a i/ili drugih instrumenata posebno osmišljenih u tu svrhu. Veća mobilnost i razmjena iskustva potrebna je u Europi, ne samo među sveučilištima, već i između sveučilišta i, prema potrebi, poslovnog svijeta. Potrebno je razviti programe koji nastavnicima omogućuju da provedu vrijeme u drugim ustanovama i/ili u privatnom sektoru kako bi im se omogućilo da uistinu sudjeluju, uče i razvijaju svoje vještine.

8. Načelo partnerstva

8.1. Potrebno je savjetovati se s poduzećima u pogledu oblikovanja obrazovnih aktivnosti za poduzetništvo. To je potrebno kako bi se osiguralo da mladi ljudi s diplomom raspolažu vještinama potrebnima za uspjeh. Poduzeća treba pozvati da se više uključe u osposobljavanje rukovoditelja i radnika u području poduzetništva, suradnje i sudjelovanja u upravljanju njihovim organizacijama. Poduzeća trebaju osposobiti svoje radnike u pogledu potrebnih vještina i novih znanja kao i za donošenje odluka, u radnim uvjetima koji im omogućuju pristup tim programima osposobljavanja. Pored toga, trebala bi surađivati s obrazovnim ustanovama kako bi mladi ljudi mogli naučiti o tržištu rada i pronaći svoje mjesto na njemu.

8.2. Veza između sindikata i mladih koji pohađaju program osposobljavanja posebno je važna. Sindikati mogu sudjelovati u osposobljavanju mladih u radnim okruženjima izvan škola ili obrazovnih centara. Najiskusniji i najstručniji radnici mogu surađivati s mladim radnicima, pripravnicima i volonterima u svojstvu mentora i instruktora ili postati nastavnici u posebnim ustanovama za naukovanje. Te veze s poduzećima važne su za podučavanje mladih o procesima na tržištu rada i industrijskim odnosima. Sindikati nastavnika ključni su resurs s kojim treba surađivati u svrhu stvaranja učinkovite politike u obrazovanju i osposobljavanju, no povezanost s poduzećima je presudna.

8.3. Prije svega, u kontekstu socijalnog partnerstva organizacije poslodavaca i zaposlenika moraju biti uključene u osmišljavanje nacionalnih strategija za cjeloživotno učenje i akcijskih planova za provedbu Jamstva za mlade. EGSO pozdravlja Akcijski okvir zapošljavanja mladih ⁽³⁵⁾ koji su razvili europski socijalni partneri.

8.4. Od ključne je važnosti da se osigura sudjelovanje organizacija civilnog društva. To bi moglo omogućiti da se različite organizacije civilnog društva (usmjerene na žene, mlade, obitelji, osobe s invaliditetom, migrante, manjine i druge skupine) više usredotoče na potrebe i prioritete specifičnih skupina građana u obrazovnom sustavu i na tržištu rada.

8.5. Obitelj i dalje igra važnu ulogu, kako je i navedeno u mišljenju Odbora ⁽³⁶⁾.

⁽³⁵⁾ Akcijski okvir za zapošljavanje mladih.

⁽³⁶⁾ SL C 68/01, 6.3.2012.

9. Učinkovito korištenje postojećih i novih programa

9.1. **Erasmus+** ⁽³⁷⁾, novi program Komisije za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport za razdoblje 2014.–2020., ima za cilj poboljšanje vještina i zapošljivosti te modernizaciju obrazovanja, osposobljavanja i zapošljavanja mladih. Sedmogodišnji program raspolagat će proračunom od 14,7 milijardi eura, što predstavlja povećanje od 40 % u odnosu na trenutačnu potrošnju te odražava predanost EU-a ulaganjima u ta područja. Erasmus+ omogućit će više od četiri milijuna Europljana da u inozemstvu studiraju, stječu radno iskustvo i volontiraju. To je važan korak naprijed koji ima značajni potencijal u području potpore poduzetničkom obrazovanju, primjerice poticanjem uključivanja suradnje između obrazovanja i svijeta poslovanja u udruženja znanja za visoko obrazovanje te u udruženja sektorskih vještina za strukovno obrazovanje i osposobljavanje.

9.2. Postoje i drugi programi i instrumenti koji podržavaju poduzetničko obrazovanje u EU-u: **ESF** ⁽³⁸⁾, **Europska klasifikacija vještina, kvalifikacija i zanimanja (ESCO)** ⁽³⁹⁾, **COSME** ⁽⁴⁰⁾, **Obzor 2020.** ⁽⁴¹⁾, **Inicijativa za zapošljavanje mladih** ⁽⁴²⁾ i **Kreativna Europa** ⁽⁴³⁾.

Bruxelles, 27. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

⁽³⁷⁾ Erasmus+, SL L 347, 20.12.2013., str. 50.

⁽³⁸⁾ ESF.

⁽³⁹⁾ ESCO.

⁽⁴⁰⁾ http://ec.europa.eu/cip/cosme/index_en.htm

⁽⁴¹⁾ http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm?pg=home&video=none

⁽⁴²⁾ COM(2013) 144 završna verzija.

⁽⁴³⁾ Kreativna Europa.

Mišljenje Europskoga gospodarskog i socijalnog odbora o industrijskoj politici EU-a za sektor hrane i pića

(2015/C 332/04)

Izvjestitelj: Ludvík JÍROVEC**Suizvjestitelj: Edwin CALLEJA**

Dana 10. srpnja 2014., sukladno pravilu 29. članku 2. svojeg Poslovnika, Europski gospodarski i socijalni odbor odlučio je donijeti samoinicijativno mišljenje o temi

Sektor hrane i pića

Savjetodavno povjerenstvo za industrijske promjene, zaduženo za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojilo dana 4. svibnja 2015.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na svojem 508. plenarnom zasjedanju održanom 27. i 28. svibnja 2015. (sjednica od 27. svibnja), sa 151 glasom za, 1 protiv i 5 suzdržanih.

1. Zaključci i preporuke**1.1. Zaključci****1.1.1. Kretanja**

Ključna demografska kretanja od danas pa do 2050. godine uključivat će povećanje i starenje stanovništva, urbanizaciju i porast nejednakosti. „Svjetsko će stanovništvo do 2050. godine narasti na 9,1 milijardu stanovnika, što je porast od 34 % u odnosu na trenutno stanje. Gotovo cjelokupno povećanje stanovništva odnosi se na zemlje u razvoju. I dalje će se odvijati ubrzana urbanizacija, a oko 70 % svjetskog stanovništva živjet će u urbanim područjima (u usporedbi s današnjih 49 %). Kako bismo se mogli nositi s posljedičnim povećanjem potražnje, proizvodnja hrane (neto količina hrane koja se koristi za dobivanje biogoriva) mora se povećati za 70 %⁽¹⁾.

1.1.2. Uloga europske industrije hrane i pića

Europska industrija hrane i pića morat će razviti strategiju za razvoj u uvjetima skromnog gospodarskog rasta, manjka prirodnih resursa, strukturno visokih cijena robe i energije i teškog pristupa kapitalu. U središtu njezine konkurentnosti bit će inovacije.

Taj sektor u ovom kontekstu mora raspolagati instrumentima za suočavanje s izazovima pred kojima se nalazi. EGSO-ovo mišljenje bavi se ključnim političkim područjima kojima se treba pozabaviti kako bi se stvorilo ozračje koje pogoduje poslovanju. Ona bi industriji hrane i pića trebala pomoći da postigne održivi rast i inovacije te da stvara radna mjesta istodobno opskrbljujući potrošače sigurnim, hranjivim i pristupačnim namirnicama visoke kvalitete.

1.1.3. Poziv na stvaranje sektorske industrijske politike za europsku industriju hrane i pića

EGSO se snažno zalaže za sektorsku industrijsku politiku europske industrije hrane i pića koja bi bila prilagođena njegovim potrebama. Smatra da se to može postići tako da se mandat Foruma na visokoj razini za bolje funkcioniranje lanca opskrbe, čiji je mandat istekao 31. prosinca 2014., obnovi za razdoblje 2015.–2019.

⁽¹⁾ http://www.fao.org/fileadmin/templates/wsfs/docs/expert_paper/How_to_Feed_the_World_in_2050.pdf

1.2. Preporuke

Europski gospodarski i socijalni odbor ukazuje Europskoj komisiji, Europskom parlamentu, Europskom vijeću i vladama država članica na niže navedena prioritetna područja za daljnji napredak europske industrije hrane i pića. Također tvrtkama koje posluju u tom sektoru ukazuje na inicijative i mjere koje bi trebale poduzeti.

1.2.1. Napredak u dovršetku unutarnjeg tržišta

Komisija i države članice trebaju raditi na dovršetku jedinstvenog tržišta koje će omogućiti slobodno kretanje prehrambenih proizvoda i pića. To je preduvjet za poboljšanje konkurentnosti poduzeća koja proizvode hranu i piće u EU-u, što nužno ne znači i usvajanje dodatnih propisa, već poduzimanje mjera za bolju provedbu postojećih pravila.

Komisija treba planirati i pratiti napredak u pogledu:

- tekuće provedbe programa REFIT koju vodi Komisija. To bi trebalo doprinijeti dovršetku jedinstvenog tržišta hrane, no ne bi se smjelo iz vida izgubiti postojeće standarde u pogledu uvjeta zapošljavanja radnika,
- nedavne reforme ZPP-a koju treba provesti bez narušavanja tržišnog natjecanja među državama članicama i na način koji će potaknuti održivu proizvodnju,
- jamstva EU-a za naukovanje. Za njegovu provedbu potrebna je potpuna potpora država članica.

1.2.2. Lakše trgovanje hranom i pićem na međunarodnoj razini

U skladu sa svojim mišljenjem od 4. siječnja 2010. pod naslovom „Trgovina i sigurnost hrane” ⁽²⁾, EGSO podsjeća da sigurnost hrane mora ostati ključni cilj u svim sadašnjim globalnim trgovinskim pregovorima.

Strategijama pregovaranja EU-a na međunarodnoj razini trebalo bi ukloniti carine za izvoz EU-a i olakšati trgovinu uvođenjem međunarodno priznatih normi u zemljama s najvećim potencijalom trgovinskog rasta. Komisija bi trebala:

- težiti ka povoljnom zaključivanju važnih trgovinskih pregovora EU-a koji su još na čekanju (točnije, sa SAD-om, Japanom i partnerima iz Južne Azije) jer oni mogu donijeti važne prednosti za proizvođače hrane i pića u EU-u,
- nadzirati provedbu trgovinskih sporazuma koji su na snazi,
- zalagati se za bolju koordinaciju između bilateralnih i plurilateralnih sporazuma;
- osigurati uzajamnost postupanja kako pri smanjenju carinskih prepreka, tako i pri uklanjanju necarinskih prepreka i osigurati očuvanje postojećih standarda EU-a za zaštitu potrošača, okoliša i zdravlja.

Europska komisija treba povećati potporu malim i srednjim poduzećima kako bi se više internacionalizirala. Javna podrška ostaje ključna za:

- stvaranje povoljnih uvjeta za izvoz uklanjanjem trgovinskih barijera,
- olakšavanje pristupa financiranju trgovine (izvozni krediti i jamstva),

⁽²⁾ SL C 255, 22.9.2010., str. 1.

- podržavanje poticanja izvoza na temelju suradnje javnog i privatnog sektora,
- prikupljanje informacija o uvjetima uvoza u treće zemlje i njihovo dostavljanje relevantnoj udruzi malih i srednjih poduzeća.

1.2.3. Inicijative sektora hrane i pića za jačanje ljudskih resursa i konsolidiranje zapošljavanja

Od ključne je važnosti da industrija hrane i pića popravi dojam koji ostavlja, osobito kod mladih. Potrebu zapošljavanja kvalitetnijih ljudskih resursa potrebno je poduprijeti:

- kvalitetnijim sektorskim informacijama o tržištu rada dostupnim diljem država članica kako bi se lakše riješio problem asimetričnih informacija između poslodavaca i potencijalnih zaposlenika te prepoznale i ispravile neusklađenosti u vještinama,
- redovnom provjerom kolegija u visokoškolskim ustanovama uz uključivanje predstavnika industrije hrane i pića kako bi se održala relevantnost sektora strukovnog obrazovanja,
- pokretanjem programa naukovanja za sve nove zaposlenike sektora hrane i pića, a ne samo za mlade ljude. To je osobito važno za oslobađanje potencijala žena povratnica i starijih radnika koji žele promijeniti karijeru,
- načinima i sredstvima za osposobljavanje i cjeloživotno učenje kako bi se stvorila kvalificirana radna snaga. Pritom je socijalni dijalog ključan čimbenik.

EGSO potiče osnivanje zajednice znanja i inovacija (ZZI) za hranu u sektoru hrane i pića jer ona ne samo predstavlja nužnu predanost povećanju ulaganja u istraživanje i razvoj do 2020., već i zato što značajno doprinosi povećanju broja radnih mjesta i rastu.

Naposljetku, EGSO ističe važnost:

- zaštite prava europskih radnika i potrošača,
- potpune i učinkovite ratifikacije, provedbe i primjene temeljnih standarda ILO-a,
- europskih standarda kvalitete u sektoru hrane i pića.

1.2.4. Osiguravanje održivog lanca opskrbe hranom

EGSO želi ponovno naglasiti da je korisno poticati održivu potrošnju i proizvodnju zajedno s provedbom Plana za resursno učinkovitu Europu ⁽³⁾ te potiče države članice da te politike provode putem Plana i europskog semestra ⁽⁴⁾. EGSO zato preporučuje izradu sveobuhvatnog plana za ostvarenje održivosti prehrambenog lanca i poziva Komisiju da usvoji komunikaciju o održivosti sustava prehrane.

EGSO bi na izložbi Expo Milano trebao osigurati potpunu promidžbu preporuka iz ovog i drugih mišljenja o hrani usvojenih posljednjih mjeseci.

⁽³⁾ COM(2011) 571 završna verzija.

⁽⁴⁾ SL C 191, 29.6.2012., str. 6.

1.2.5. Rasipanje hrane

EGSO ponovno ukazuje na svoje mišljenje⁽⁵⁾ kojim se potvrđuje potreba određivanja zajedničke, globalno usklađene metodologije EU-a za kvantificiranje gubitka i rasipanja hrane, uključujući recikliranje i ponovno korištenje neprodane hrane. Međutim, smatra da odmah treba poduzeti korake bez čekanja rezultata EU-ovih i svjetskih istraživačkih projekata koji su u tijeku. Takvi koraci uključuju podizanje svijesti o rasipanju hrane duž hranidbenog lanca i doprinos razvoju i širenju najboljih praksi.

Sve buduće industrijske politike za sektor hrane i pića trebale bi odražavati uravnotežen pristup i pozabaviti se pitanjem sprečavanja rasipanja hrane: politike sprečavanja rasipanja hrane trebale bi zauzeti pristup koji prehrambeni lanac prati u cijelosti, od faze koja prethodi žetvi do potrošača

Također je potrebno dobro promotriti poreznu politiku (PDV) i koordinirati mjere u državama članicama kako bi se olakšale donacije bankama hrane kao jednom od alata za smanjenje bacanja hrane.

1.2.6. Poštena praksa lanca opskrbe

Kao što je naveo u svojem mišljenju od 9. svibnja 2013.⁽⁶⁾, EGSO i dalje promiče promjenu kulture poslovnih odnosa kako bi se uspostavile poštene trgovinske prakse u lancu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i zato pozdravlja napore koje su poduzeli distributeri i proizvođači hrane i pića za razvoj dobrovoljne inicijative za promicanje poštenih poslovnih odnosa u cijelom lancu opskrbe hranom (SCI – Inicijativa za lanac opskrbe)⁽⁷⁾.

1.2.7. Istraživanje, razvoj i inovacije

Prehrambeni sektor s ključnim se izazovima suočava uz ograničena sredstva za istraživanje i razvoj. EGSO vjeruje da istraživanje i razvoj trebaju biti jasno određeni kao cilj, a da industrija treba biti ključan partner u određivanju načina na koji će se to postići. Nadalje, da bi bile uspješne i prihvaćene, EGSO vjeruje da se inovacije trebaju temeljiti osobito na očekivanjima potrošača.

1.2.8. Mala i srednja poduzeća u sektoru hrane i pića

Posebno opterećenje za mala i srednja poduzeća predstavljaju troškovi usklađivanja s propisima EU-a. Česte promjene i nedostatak usklađenosti, primjerice u vezi sa zahtjevima za označivanje, predstavljaju opterećenje i prepreke rastu. EGSO smatra da je potrebno posebnu pozornost usmjeriti na specifične potrebe malih i srednjih poduzeća, osobito kako bi se smanjilo administrativno opterećenje, ali upozorava na iznimke, osobito za mala i srednja poduzeća, koje se odnose na sigurnost hrane i koje bi mogle imati negativne posljedice te doprinijeti njihovom izbacivanju s tržišta.

1.2.9. EGSO potiče Komisiju da izradi izvješće o tomu treba li navoditi podatke o sastojcima i nutritivnoj vrijednosti alkoholnih pića.

⁽⁵⁾ SL C 161, 6.6.2013., str. 46.

⁽⁶⁾ EGSO-ovo mišljenje o *trenutnom stanju trgovinskih odnosa između dobavljača hrane i velikog maloprodajnog sektora* objavljeno u SL C 133, 9.5.2013., str. 16.

⁽⁷⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

2. Trenutno stanje europske industrije hrane i pića

2.1. Europska industrija hrane i pića najveći je proizvođački sektor u gospodarstvu EU-a koji generira godišnji promet od preko 1 bilijun EUR i izravno zapošljava 4,25 milijuna radnika u EU-u. Također je dio lanca vrijednosti koji zapošljava ukupno 32 milijuna ljudi i generira 7 % BDP-a Europske unije. Mala i srednja poduzeća čine 99,1 % poduzeća u industriji hrane i pića ⁽⁸⁾.

2.2. Udjel privatnog ulaganja u istraživanje i razvoj iznosi 0,27 % od prometa industrije. Tablica postignuća Zajedničkoga istraživačkog centra (JRC) iz 2012. potvrđuje kretanja koja su primijećena u prethodnim godinama, prije svega da EU ima održivu razinu privatnog istraživanja i razvoja, ali i dalje zaostaje za drugim zemljama ⁽⁹⁾.

2.3. Industrija hrane i pića prerađuje 70 % poljoprivrednih proizvoda EU-a i europskim potrošačima osigurava sigurnu, kvalitetnu i hranjivu hranu.

2.4. U 2012. godini izvoz prerađenih prehrambenih proizvoda i pića iz Europe na svjetskoj je razini iznosio 86,2 milijarde EUR ⁽¹⁰⁾, što znači da je EU bio najveći globalni izvoznik tog sektora. Nadalje, trgovinska bilanca EU-a registrirala je rekordni višak od 23 milijardi EUR 2012. godine. U posljednjih je 20 godina trgovina hranom i pićima između država članica trostruko porasla na približno 450 milijardi EUR ⁽¹¹⁾.

2.5. Taj je sektor neciklički i otporan stup gospodarstva sa snažnom prisutnošću u svim državama članicama i nedvojbeno daje važan doprinos naporima europske proizvođačke industrije da proširi svoj udio u BDP-u na 20 %, kako je odredila Europska komisija u kontekstu strategije EU 2020 ⁽¹²⁾. EGSO potvrđuje svoju podršku i ponavlja svoju preporuku da se taj cilj treba nadopuniti naglašavanjem aspekta kvalitete ⁽¹³⁾.

2.6. Međutim, ključni pokazatelji konkurentnosti pokazuju da ovaj sektor gubi svoju konkurentsku prednost. U kontekstu povećane globalne potražnje, udio izvoznog tržišta smanjuje se iz godine u godinu (vrijednost izvoza u 2012. bila je 16,1 %, u usporedbi s 20,5 % u 2002 ⁽¹⁴⁾).

2.7. Ovim samoinicijativnim mišljenjem EGSO želi staviti poseban naglasak na sektor hrane i pića navodeći mjere koje su potrebne za promjenu ovog negativnog kretanja i za povećanje konkurentnosti sektora na unutarnjem tržištu, ali i u svijetu.

2.8. Potrošači imaju pravo dobiti istinite i uravnotežene informacije o alkoholnim pićima kako bi na temelju informacija mogli donijeti odluke o konzumiranju. Sva bi alkoholna pića, bez obzira na udio alkohola u njima, trebala biti obuhvaćena istim pravilima. EGSO potiče Komisiju da bez odlaganja izradi izvješće koje zahtijeva Uredba (EU) br. 1169/2011 do prosinca 2014., u kojem će se procijeniti trebaju li alkoholna pića u budućnosti biti obuhvaćena obvezom pružanja informacija o sastavu i hranjivom sadržaju.

3. Napori za povećanje industrijske aktivnosti u europski

3.1. Inicijative europskih institucija

Vijeće za konkurentnost uvidjelo je koliko svi industrijski sektori mogu doprinijeti europskom gospodarstvu i potaknulo sektorske inicijative Komisije ⁽¹⁵⁾.

⁽⁸⁾ Izvor: Podaci i kretanja u vezi s europskom industrijom hrane i pića 2013. – 2014. (*Data and Trends of the European Food and Drink Industry 2013-2014*)
http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽⁹⁾ Izvor: Tablica postignuća ulaganja u industrijska istraživanja i razvoj EU-a iz 2012., Zajednički istraživački centar i GU za istraživanje i inovacije.

⁽¹⁰⁾ http://www.fooddrinkeuropa.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/20years/achievements-web_en.pdf

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/priorities/docs/pg_hr.pdf

⁽¹³⁾ Mišljenje EGSO-a, SL C 311, 12.9.2014., str. 47. oIndustrijskoj renesansi.

⁽¹⁴⁾ Izvor: UN-ova baza podataka Comtrade, 2012.

⁽¹⁵⁾ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2017202%202013%20INIT>

Ubrzo zatim uslijedila je komunikacija Europske komisije „**Za europsku industrijsku renesansu**” (COM(2014) 14) ⁽¹⁶⁾. Dva mjeseca poslije, u ožujku 2014. na samitu europskih šefova država i vlada također je istaknuto da Europa treba razviti svoju industrijsku bazu, naglašena je važnost stabilnog, jednostavnog i predvidivog regulatornog okruženja te je zaključeno da je pitanje industrijske konkurentnosti potrebno uvesti u sva područja politike ⁽¹⁷⁾.

U međuvremenu je Forum na visokoj razini (HLF) ⁽¹⁸⁾ za bolje funkcioniranje lanca opskrbe hranom, koji je 2009. godine osnovao povjerenik EU-a za industriju i poduzetništvo, objavio svoje završno izvješće. Njegove preporuke za razvoj industrijske politike u poljoprivredno-prehrambenom sektoru usvojene su jednoglasno ⁽¹⁹⁾ na njegovom posljednjem sastanku 15. listopada 2014. One su uzete u obzir u ovom mišljenju EGSO-a.

EGSO se raduje što će moći dati svoj doprinos dodatnim inicijativama koje poduzima Europska komisija, uključujući sudjelovanje ovogodišnjoj Svjetskoj izložbi (Expo) u Milanu sa sigurnošću hrane kao središnjom temom njezinog paviljona. Također postoji studija koja bi trebala biti objavljena do listopada 2015. o konkurentnom položaju EU-ove industrije hrane i pića.

EGSO također napominje da je tema EXPO-a u Milanu, koji je upravo otvorio svoja vrata, „Hranjenje planeta – energija za život”. Europska komisija potiče raspravu o tome kako znanost i inovacije mogu doprinijeti globalnoj sigurnosti i održivosti hrane. To predstavlja veliku priliku za EGSO da za raspravu javnosti iznese svoja stajališta sadržana u ovom i drugim mišljenjima o hrani usvojenima posljednjih mjeseci. Štand Komisije EU-a na EXPO-u predstavlja idealno mjesto na kojem se ta rasprava može održati u okviru jednog ili više informativnih seminara organiziranih u tu svrhu.

3.2. Proizvođači hrane donose zajedničke odluke sa sindikatima

U ožujku 2014. organizacija FoodDrinkEurope i EFFAT (**Europska federacija sindikata prehrambene industrije, poljoprivrede i turizma**) potpisali su zajedničku izjavu o potrebi sektorskog djelovanja na europskoj razini u vezi sa sektorom hrane i pića.

4. Ključni stupovi za djelovanje: oblikovanje industrijske politike za europski sektor hrane i pića

4.1. Rad usmjeren na bolje funkcioniranje lanca opskrbe hranom na jedinstvenom tržištu za hranu i piće

4.1.1. EU-ovi propisi za hranu na visokoj su razini usklađenosti i sektor ima značajne koristi od prilika koje nudi unutarnje tržište. Trgovina među državama članicama znatno je porasla u zadnjem desetljeću i trenutno čini približno 20 % proizvodnje hrane i pića u EU-u. Međutim, poduzeća i dalje izvješćuju o različitim tumačenjima i načinima provedbe zakonodavstva EU-a o standardima hrane. Daljnja integracija otvorila bi nove mogućnosti za rast ⁽²⁰⁾.

Poboljšanje odnosa u lancu opskrbe hranom također je ključno za osiguranje konkurentnog sektora hrane i pića ⁽²¹⁾.

4.1.2. Od najveće je važnosti rad Europske komisije koja provodi nadzor nad učinkovitosti Inicijative europskog lanca opskrbe ⁽²²⁾ i nad provođenjem pravila na nacionalnim razinama ⁽²³⁾. Inicijativa europskog lanca opskrbe važna je zajednička dobrovoljna inicijativa koju su uspostavile organizacije dionika kroz cijeli lanac opskrbe hranom. Njome je predviđen sustav za poboljšanje njihovih međusobnih poslovnih odnosa i pronalaženje rješenja za sve nesuglasice koji nastaju u njihovim poslovnim odnosima.

⁽¹⁶⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0014&from=EN>

⁽¹⁷⁾ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2014-REV-1/hr/pdf>

⁽¹⁸⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:210:0004:0005:EN:PDF>

⁽¹⁹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1139_en.htm

⁽²⁰⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014SC0014&from=EN>

⁽²¹⁾ Mišljenje EGSO-a objavljeno u SL C 133, 9.5.2013., str. 16.

⁽²²⁾ <http://www.supplychaininitiative.eu/>

⁽²³⁾ COM(2014) 472.

4.2. Promicanje održivog zapošljavanja i produktivnosti radne snage

4.2.1. Kako bi poboljšali vještine radne snage u tom sektoru, 2013. godine EFFAT i FoodDrinkEurope usvojili su zajedničko izvješće u kojem se navode politike obuke i vještina koje su potrebne kako bi se nosilo s izazovima tržišta rada ⁽²⁴⁾.

4.2.2. Također su pokrenuli „Jamstvo za naukovanje mladih u industriji hrane i pića” ⁽²⁵⁾ kojim žele olakšati iskorištavanje mogućnosti visokokvalitetnoga naukovanja u poduzećima koja se bave hranom i pićem u cijeloj Europskoj uniji, posebno malim i srednjim poduzećima.

4.3. Jačanje međunarodne trgovine

4.3.1. S pozitivnom trgovinskom bilancom od 23 milijarde eura u 2012. godini, EU je i dalje vodeći izvoznik prehrambenih proizvoda i pića unatoč smanjenju tržišnog udjela u globalnoj trgovini hranom i pićem. S druge strane, države poput Kine i Brazila imaju sve veći udio izvoznog tržišta u posljednjih nekoliko godina ⁽²⁶⁾.

4.3.2. Bez obzira na opću svijest da je sigurnost hrane na prvome mjestu ⁽²⁷⁾, povećanje izvoza jedan je od ključnih izvora rasta bilo koje industrije. S obzirom na porast udjela bogatijih stanovnika u zemljama u usponu, industrija hrane trebala bi moći odgovoriti na povećanje svjetske potražnje.

4.3.3. Konstruktivan multilateralni sporazum u WTO-u predstavljao bi najučinkovitije rješenje za otvaranje tržišta, no usprkos brojnim krugovima pregovora nije se uspio postići sveobuhvatan sporazum.

4.3.4. Bilateralni trgovinski dogovori stoga su uvelike dobili na važnosti i omogućili postizanje rezultata za europsku industriju općenito, a posebice za sektor hrane i pića. U tekućim pregovorima o TTIP-u treba se pozabaviti pitanjem kako carinskih, tako i necarinskih prepreka, s naglaskom na uzajamnost postupanja kad se radi o prehrambenim proizvodima i pićima iz EU-a, no ni u kojem slučaju se ne smiju ugroziti interesi europskih potrošača. Rezultat pregovora trebao bi donijeti znatnu korist za europski poljoprivredno-prehrambeni sektor ⁽²⁸⁾.

4.3.5. Politika promicanja EU-a dobar je instrument koji olakšava iskorištavanje pozitivne slike europskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u svijetu i prenošenje informacija o ključnim karakteristikama europskih prehrambenih proizvoda.

4.4. Doprinos održivoj proizvodnji i potrošnji

4.4.1. Kao što je navedeno u njegovom mišljenju iz 2012 ⁽²⁹⁾, „Održiva potrošnja i proizvodnja, ponuda proizvoda i usluga bolje vrijednosti i uporaba manje količine prirodnih resursa nalaze se u središtu strategija za povećanje učinkovitosti korištenja resursa i promoviranje zelenog gospodarstva.”

4.4.2. Europske industrije hrane i pića ovise o pristupu odgovarajućim količinama poljoprivrednih sirovina koje zadovoljavaju specifične kriterije kvalitete i koje imaju konkurentnu cijenu.

4.4.3. Jedan od glavnih izazova je rasipanje hrane: otprilike 90 milijuna tona hrane u europskom prehrambenom lancu rasipa se svake godine. Kad se rasipa hrana, rasipaju se i resursi korišteni za proizvodnju hrane, kao što su sirovine, voda, gnojivo i gorivo. Neke ključne inicijative dovele su do niza partnerstava s relevantnim dionicima, kao što su kampanja „Every Crumb Counts” (Svaka je mrvica važna) i objava kompleta instrumenata za industriju. U mišljenju EGSO-a usvojenom 2013. godine o sprečavanju i smanjenju rasipanja hrane pružen je uvid u probleme i moguća rješenja u tom pogledu (NAT/570).

⁽²⁴⁾ <http://www.effat.org/en/node/10599>

⁽²⁵⁾ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1149&langId=hr&idPledge=53>

⁽²⁶⁾ http://www.fooddrinkurope.eu/uploads/publications_documents/Data_Trends_of_the_European_Food_and_Drink_Industry_2013-20141.pdf

⁽²⁷⁾ SL C 255, 22.9.2010., str. 1.

⁽²⁸⁾ Vidjeti zajednički stav organizacija Copa-Cogeca i FoodDrinkEurope

<http://www.fooddrinkurope.eu/news/statement/agri-food-chain-reps-call-on-negotiators-to-resolve-non-tariff-measures-in/>

⁽²⁹⁾ SL C 191, 29.6.2012., str. 6.

4.4.4. Europska komisija preporučila je da se prehrambeni sektor smatra prioritetom pri povećanju učinkovitosti korištenja resursa i provela detaljnu raspravu o održivosti europskog prehrambenog sustava⁽³⁰⁾.

4.4.5. Održivost treba razmatrati sa šireg stajališta, ne gledajući samo ekološku održivost, ali i uključujući socijalni i gospodarski stup održivosti. To je bio slučaj u zajedničkoj deklaraciji koju je usvojilo 11 organizacija koje predstavljaju prehrambeni lanac u kontekstu Foruma na visokoj razini⁽³¹⁾.

4.5. Izgradnja inovativne unije

4.5.1. Razine ulaganja u istraživanje i razvoj u sektoru hrane i pića u EU-u niske su u usporedbi s drugim proizvođačkim podsektorima i drugim industrijama hrane i pića u svijetu⁽³²⁾.

4.5.2. Zajednice znanja i inovacija u sektoru hrane i pića potrebno je poticati i podržavati. One se bave dugoročnim ciljem od 7 do 15 godina, ali i ispunjavaju neke kratkoročne i srednjoročne ciljeve kao što je suštinski važna predanost povećanju ulaganja u istraživanje i razvoj do 2020. i doprinos povećanju broja radnih mjesta i rasta.

Poduzeća koja trguju hranom i pićem suočavaju se s bezbroj problema pri uvođenju inovativnih proizvoda i postupaka. Mala i srednja poduzeća najviše trpe zbog ograničenih organizacijskih kapaciteta i resursa te zbog nedostatka potrebnih menadžerskih sposobnosti, iskustva i strateške vizije. Postupci odobravanja za stavljanje novih proizvoda na tržište moraju se ubrzati, poštujući pritom načelo predostrožnosti stavljanja na tržište uvijek samo onih proizvoda koji su sigurni za zdravlje potrošača.

4.6. Smanjenje administrativnog opterećenja, osobito za mala i srednja poduzeća

4.6.1. Mala i srednja poduzeća posebno trpe zbog širenja struktura, što dovodi do nepotrebnog administrativnog opterećenja. Ona igraju ključnu ulogu u konkurentnosti sektora i stoga im treba obratiti posebnu pozornost, ne dovodeći u pitanje sigurnost hrane ili prava radnika i potrošača.

4.6.2. U kontekstu programa REFIT Komisija je napravila važan korak u osiguravanju da propisi EU-a budu pogodni za poduzeća i da potiču konkurentnost⁽³³⁾.

Bruxelles, 27. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

⁽³⁰⁾ <http://ec.europa.eu/environment/eussd/food.htm>

⁽³¹⁾ Zajednička deklaracija od 7. ožujka 2014. „Djelovanje prema održivijem europskom prehrambenom lancu”
<http://www.fooddrinkurope.eu/news/press-release/europes-food-chain-partners-working-towards-more-sustainable-food-systems/>

⁽³²⁾ Vidjeti bilješku 15.

⁽³³⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-682_en.htm

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Živjeti sutra. 3D tisak, alat za osnaživanje europskog gospodarstva”

(samoinicijativno mišljenje)

(2015/C 332/05)

Izvjestitelj: Dumitru FORNEA

Suizvjestiteljica: Hilde VAN LAERE

Dana 10. srpnja 2014. Europski gospodarski i socijalni odbor, sukladno pravilu 29. stavku 2. svog Poslovnika, odlučio je sastaviti samoinicijativno mišljenje o temi

Živjeti sutra. 3D tisak, alat za osnaživanje europskog gospodarstva.

Savjetodavno povjerenstvo za industrijske promjene (CCMI), zaduženo za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojilo 4. svibnja 2015.

Europski gospodarski i socijalni odbor jednoglasno je usvojio Mišljenje na svom 508. plenarnom zasjedanju održanom 27. i 28. svibnja 2015. (sjednica od 28. svibnja).

1. Zaključci i preporuke

1.1. Aditivna proizvodnja jedna je od ključnih razvojnih tehnologija koje će oblikovati novi pristup prema proizvodnji te proizvodima i tvornicama budućnosti. Digitalna revolucija, zajedno s tom revolucijom u proizvodnji, omogućit će vraćanje proizvodnje u Europu iz regija s nižim dohocima kako bi se na domaćem terenu potaknule inovacije i stvorili uvjeti za održiv rast.

1.2. EGSO je uvjeren da EU može zadržati svoju trenutačnu poziciju velikog globalnog igrača na području aditivne proizvodnje, no to iziskuje poduzimanje sljedećih mjera na europskoj i nacionalnoj razini.

1.3. Prioritet bi trebala dobiti ulaganja u infrastrukturu IKT-a kako bi čitava javnost i sva poduzeća imala pristup brzim internetskim mrežama, uz najviše moguće standarde kvalitete i sigurnosti.

1.4. Potrebno je ojačati i ažurirati europske kapacitete za pohranu i prijenos velike količine digitalnih podataka te osigurati zaštitu tih podataka u skladu s legitimnim interesima građana i poduzeća EU-a.

1.5. Institucije EU-a i nacionalne vlade trebale bi ulaganjem u kulturne, obrazovne i programe osposobljavanja, koji su u skladu s dinamikom i zahtjevima novih profesionalnih profila povezanih s novom generacijom sustava proizvodnje, pripremiti građane na nove izazove digitalnog društva i povezanih radikalnih tehnologija poput aditivne proizvodnje.

1.6. potrebno je, kako bi se ostvario puni potencijal aditivne proizvodnje, ohrabriti istraživanje i kreativnost (uz pomoć financijskih i fiskalnih poticaja) u poduzećima te relevantnim obrazovnim i znanstvenim institucijama.

1.7. Potrebno je dodatno istraživanje kako bi se proširio spektar materijala i broj aplikacija te poboljšala otpornost, brzina, produktivnost i razvijenost ove tehnologije. U Europi treba poduzeti korake koji će dovesti do naprednog postupka proizvodnje, kako bismo osigurali svoju poziciju u globalnom tržišnom natjecanju te zadržali gospodarske koristi i visokokvalitetna radna mjesta unutar EU-a.

1.8. U okviru europskih inovacijskih partnerstava napori se moraju usmjeravati prema razvoju novih materijala za aditivnu proizvodnju. Prošireni spektar materijala i veći broj dobavljača pogodovat će konkurentnijim cijenama, stvoriti nove industrijske sektore te dovesti do veće količine materijala za aditivnu proizvodnju i do konkurentnijih tržišta opskrbe.

1.9. EU mora omogućiti ulaganja u novu opremu za aditivnu proizvodnju te bi trebao potaknuti razvoj tehnologije za aditivnu proizvodnju u otvorenim sustavima proizvodnje, koji su fleksibilni i koje je lako uključiti u ostale tehnologije proizvodnje i finalizacije, kako bi se povećao broj aplikacija i poslovni promet.

1.10. Europski i nacionalni regulatorni okvir nije bio u stanju pratiti brzi ritam promjena na području aditivne proizvodnje zbog čega je potrebno donijeti specifičnu regulativu koja će se prvenstveno baviti normama i certifikacijom, intelektualnim vlasništvom, zaštitom potrošača, zdravljem i sigurnošću na radu te zaštitom okoliša.

1.11. Regulatorni postupak u vezi s aditivnom proizvodnjom potrebno je temeljiti na interdisciplinarnom i znanstvenom istraživanju učinka ove tehnologija, uz puno sudjelovanje svih dionika.

2. Opće napomene

2.1. Proizvodnja znatno doprinosi gospodarstvu, posebice u pogledu inovacija, produktivnosti i visokokvalitetnih radnih mjesta. Europska industrija, međutim, u posljednja je dva desetljeća nazadovala, a rezultat toga je **smanjenje zaposlenosti u industriji i manja dodana vrijednost** ⁽¹⁾. Nakon što se proizvođački sektor desetljećima smanjivao (zbog eksternalizacije poslovanja uz korištenje jeftine radne snage), sada se naglasak ponovno stavlja na proizvodnju u zemljama visokih primanja, na ključnu ulogu domaćih proizvodnih kapaciteta u ostvarivanju inovacija te na sposobnost brzog razvoja proizvodnje novih proizvoda zasnovanih na naprednim tehnologijama. Inovacije, automatizacija i sofisticirani procesi temelj su strategija za industrijski uspjeh te su se pokazali presudnima za zadržavanje vodeće pozicije ⁽²⁾. Uz pomoć odgovarajućih naprednih tehnologija proizvodnje, u Europu bi se mogla **vratiti proizvodnja** iz regija s nižim dohodcima **kako bi se na domaćem terenu potaknule inovacije i stvorili uvjeti za održiv rast**. Samo na taj bi se način Europa mogla pozicionirati kao predvodnica nove industrijske revolucije.

2.2. Aditivna proizvodnja, za razliku od metode proizvodnje oduzimanjem, proces je kojim se dodavanjem materijala, obično sloj po sloj, izrađuju objekti na temelju podataka iz 3D modela. „Aditivna proizvodnja” službeni je i standardni industrijski pojam (ASTM F2792), dok je sinonim koji se najčešće koristi „3D tisak”.

2.3. Aditivna proizvodnja krovni je pojam za skup tehnologija i postupaka za različite materijale (metale, polimere, keramiku i druge). Te su tehnologije dostigle razinu razvoja koja dozvoljava postojanje sve većeg broja komercijalnih aplikacija s dodanom vrijednošću. Aditivna proizvodnja diljem svijeta smatra se jednom od ključnih razvojnih tehnologija koje će oblikovati nove pristupe proizvodnji te proizvodima i tvornicama budućnosti. Takozvani FABLAB-ovi – laboratoriji za usluge i proizvode 3D tiska – već postoje.

⁽¹⁾ Industrija 4.0 Nova industrijska revolucija: kako će Europa uspjeti (*Industry 4.0 The new industrial revolution: How Europe will succeed*), Roland Berger Strategy Consultants, 2014.

⁽²⁾ Proizvodnja u inovativnoj ekonomiji (*Production in the Innovation Economy*) (studija PIE), MIT, 2013.

2.4. Aditivna proizvodnja **brzorastući je sektor**. Rast je ubrzan u posljednje četiri godine budući da sve veći broj subjekata preuzima aditivnu proizvodnju proizvoda i usluga. Složena godišnja stopa rasta (CAGR) prihoda koje diljem svijeta u razdoblju od proteklih 25 godina ostvaruju svi proizvodi i usluge iznosi impresivnih 27 %. Stopa CAGR za protekle tri godine iznosila je 32,2 % (u razdoblju 2011.–2013.), što odgovara tržišnoj vrijednosti od 2,43 milijarde eura u 2013. ⁽³⁾. Poduzeće Wohlers Associates predviđa da će ta tržišna vrijednost iznositi više od 5,5 milijardi eura do 2016. te više od 10 milijardi eura do 2018. Međutim, budući se radi o novoj tehnologiji, stručnjaci za industriju aditivne proizvodnje procjenjuju da trenutna prisutnost na tržištu pokriva samo mali dio prepoznate potencijalne primjene. Stručnjaci su 2011. procijenili da će prisutnost na tržištu biti manja od 8 % (odnosno da će ukupna tržišna vrijednost iznositi otprilike 17 milijardi eura) ⁽⁴⁾. Čak i ako aditivna proizvodnja dosegne samo 2 % svjetskog proizvođačkog tržišta, njezin će se potencijal udeseterostručiti (otprilike 170 milijardi eura) ⁽⁵⁾.

2.5. Područje primjene napredovalo je od izrade prototipova ranih devedesetih do proizvodnje funkcionalnih dijelova. Rast se očekuje ponajviše zbog brze, troškovno učinkovite i masovnije serijske **proizvodnje finalnih, složenih funkcionalnih proizvoda** iz raznih materijala (plastike, metala ili keramike), a ne toliko zbog osmišljavanja proizvoda ili izrade prototipova. Aditivna proizvodnja spremna je za izradu prototipova, no u pogledu proizvodnje finalnih, funkcionalnih proizvoda još je uvijek u „inovacijskoj” fazi. Pojavljuju se inovativni proizvodi proizvedeni aditivnom proizvodnjom, no s obzirom na to da nedostaju pouzdani strojevi za aditivnu proizvodnju i sustavi proizvodnje za proizvodnju na veliko, oni nisu isplativi.

2.6. Inovativni aditivni procesi imat će radikalan učinak na način na koji se predmeti osmišljavaju i izrađuju. Aditivna proizvodnja može povećati vrijednost trenutnih proizvoda u okviru postojećih lanaca opskrbe te imati radikalan učinak na proizvode, lance opskrbe ili poslovne modele ⁽⁶⁾. Europa mora biti potpuno spremna kada započne utrka u industrijalizaciji aditivne proizvodnje. U okviru europskih sustava za aditivnu proizvodnju može se očekivati da će se budući rast postići proširenjem sadašnjih aktivnosti (prelaskom postojećih subjekata s izrade prototipa na proizvodnju) te pokretanjem novih aktivnosti duž vrijednosnog lanca.

2.7. Aditivna se proizvodnja diljem svijeta smatra ključnom razvojnom tehnologijom za inovaciju na području proizvoda i lanca opskrbe. Sve se više širi te prima znatna javna financijska sredstva za povećanje razine razvoja (npr. u SAD-u, Kini i Singapuru). EU je, povijesno gledano, dobro pozicioniran, no ukoliko ništa ne poduzme, izgubit će tu poziciju te u utrci zaostajati za novim tržištima.

3. Posebne napomene

3.1. Radikalni učinak aditivne proizvodnje

3.1.1. U pogledu tvornica aditivna proizvodnja oblikovat će nove pristupe proizvodnji te „tvornicu budućnosti”:

- Aditivnom proizvodnjom moguće je koristeći istu opremu, materijale i postupke proizvesti više različitih krajnjih proizvoda te ona potiče proizvodne pristupe koji u okviru tradicionalnih metoda proizvodnje ne bi bili praktični ili primjenjivi.
- Jedna od najvećih prednosti aditivne proizvodnje njezina je sposobnost kombiniranja s ostalim visokokvalitetnim proizvodnim rješenjima u tvornicama.

⁽³⁾ Wohlers Associates, „3D tisak i aditivna proizvodnja: stanje u industriji” (3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry), Godišnje globalno izvješće o napretku 2014.

⁽⁴⁾ Special Interest Group Additive Manufacturing for the Technology Strategy Board of the UK (2012.), „Oblikovanje naše nacionalne nadležnosti za aditivnu proizvodnju – analiza potreba za tehnološkim inovacijama” (Shaping our national competency in Additive Manufacturing, A technology innovation needs analysis).

⁽⁵⁾ Wohlers Associates, „3D tisak i aditivna proizvodnja: stanje u industriji” (3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry), Godišnje globalno izvješće o napretku 2014.

⁽⁶⁾ „3D mogućnosti – Putovi aditivne proizvodnje prema rezultatima, inovacijama i rastu” (3D Opportunity Additive manufacturing paths to performance, innovation, and growth), Deloitte Review 2014.

- Aditivna proizvodnja ključna je tehnologija za digitalnu proizvodnju u dinamičnim i decentraliziranim lancima opskrbe. Globalna distribucija digitalnog dizajna (ili inženjerskih rješenja) i specifikacija temelj je personalizacije i proizvodnje na lokalnoj razini te zamjenjuje dostavu proizvoda iz centraliziranih tvornica. Digitalna proizvodnja vodi prema decentraliziranoj i diversificiranoj proizvodnoj osnovi pri čemu je proizvodnja bliža kupcu (što za određene proizvode uključuje i proizvodnju na malo kod kuće ili u kopiraonicama). U opskrbnim lancima kapitalno intenzivne tvornice u kojima se proizvode složeni proizvodi mogle bi se kombinirati s prilagođavanjem dijelova uz pomoć decentralizirane metode na malo (radionice za dizajn u blizini kupaca/mjesta potrošnje).

3.1.2. U pogledu proizvoda aditivna proizvodnja postat će okosnica za inovaciju proizvoda:

- Veća sloboda u inženjerstvu omogućava dolazak nove generacije proizvoda: gotovo **neograničena sloboda dizajna** može imati brojne prednosti u različitim sektorima (npr. automobilskom sektoru, svemirskoj industriji, medicini, sektoru strojeva i opreme, opreme za sport i slobodno vrijeme): minijaturizacija, integracija funkcija, lagana, prilagođena i personalizirana svojstva i oblici itd.
- **Izuzetno kratko vrijeme od ideje do realizacije** stvorit će nove mogućnosti za funkcionalne prototipove ili nove prilagođene/personalizirane proizvode iz kategorije poduzeće potrošaču (B2C) i poduzeće poduzeću (B2B), u svim industrijskim sektorima.
- **Razvoj aplikacija predstavlja ogromnu ekonomsku priliku za Europu.** Tehnološki i tržišni razvoj naprednih aplikacija započinje objedinjavanjem sustava i digitalizacijom svih koraka. To vodi prema centraliziranom poslovnom konceptu. Za povećanje tržišnog opsega (unutar regije ili u inozemstvu) potrebna je segmentirana decentralizacija vrijednosnog lanca u blokove. Franchising proizvoda, dizajna i rješenja za proizvodnju omogućit će Europi da dobije na vrijednosti zahvaljujući globalnoj distribuciji aplikacija.

3.1.3. U pogledu poslovanja aditivna proizvodnja vodit će prema radikalnim poslovnim modelima:

- **Digitalna proizvodnja vodi prema radikalnim** poslovnim modelima koji se zasnivaju na digitaliziranosti – brzo se mijenjaju te zahtijevaju visoke razine prilagođavanja. Uz pomoć interneta korisnički generiran sadržaj dostavlja se proizvođačima fizičkih proizvoda. Preispitivanje načina na koji poduzeća proizvode i pomiču proizvode kroz svoj lanac opskrbe dovest će do pojave novih lanaca proizvodnje i poslovnih modela kao što su proizvodnja „točno na vrijeme”, proizvodnja po narudžbi bliža kupcu, popravak komponenti, e-proizvodnja, digitalna skladišta koja funkcioniraju prema načelu „dugog repa” (eng. *long tail*)⁽⁷⁾ ili masovna prilagođavanja kupcu. Trenutačni vrijednosni lanac može se zamijeniti jednostavnijim i kraćim.
- Tradicionalni opskrbljivači aditivnom proizvodnjom sele se prema proizvodnji pod ugovorom i specijaliziranim uslugama kako bi bili na usluzi OEM⁽⁸⁾ kupcima. Lanci opskrbe podršku imaju u inženjerskim alatima i digitalnim procesima za e-proizvodnju koji „demokratiziraju” dizajn na način da se njime može baviti svatko, sa svim prednostima i nedostacima takvog poslovnog modela.

⁽⁷⁾ Rezervni dijelovi koji nisu lako dostupni te stoga imaju visoku cijenu.

⁽⁸⁾ Proizvođač originalne opreme.

- Aditivna proizvodnja omogućava serijsku ekonomsku proizvodnju pružateljima aditivnih usluga, proizvodnim poduzećima ili čak kod kuće na temelju 3D modela („tvornica za računalom”). Pojavljuju se nove vrste pružatelja usluga: u europskim su se gradovima otvorile 3D kopiraoalice; 3D sadržaj i usluge na zahtjev povezuju kreator 3D sadržaja; kupci naručuju dijelove iz knjižnica i od proizvođača koji se bave aditivnom proizvodnjom.

3.2. Tehnološki učinak aditivne proizvodnje

3.2.1. Potrebna je nova generacija sustava proizvodnje

- U međunarodnim planovima za aditivnu proizvodnju ⁽⁹⁾, ⁽¹⁰⁾, ⁽¹¹⁾, ⁽¹²⁾, ⁽¹³⁾ potreba za poduzimanjem značajnih koraka u tehnologiji za aditivnu proizvodnju ističe se kao ključna za pokretanje predložene dodane vrijednosti i usvajanje aditivne proizvodnje. Današnja tehnologija za aditivnu proizvodnju razvijena je na način da stvara prototipove za aditivnu proizvodnju, pa strojevi još uvijek nisu spremni za proizvodnju na veliko. Poduzeća koja koriste aditivnu proizvodnju suočena su s tehnološkim preprekama u preoblikovanju aditivne proizvodnje u tehnologiju za serijsku proizvodnju. Strojevi za aditivnu proizvodnju i dalje su u fazi prototipa te je uvedeno vrlo malo inovacija (unutrašnja konstrukcija današnjih strojeva gotovo se ne razlikuje od strukture i njihovih prethodnika od prije 10 ili 15 godina). Ovaj se sektor mora modernizirati radikalnim inovacijama u strojarstvu ⁽¹⁴⁾.
- Kako bi se ubrzao razvoj, poduzeća i istraživači koji se bave aditivnom proizvodnjom trebaju pristup otvorenim platformama (kako u pogledu hardvera, tako i softvera) radi prevladavanja ograničenja komercijalnih strojeva s „crnim kutijama”.
- Povećanje kapaciteta (troškovna učinkovitost, otpornost i pouzdanost) povećalo bi potencijal koji aditivna proizvodnja trenutačno ima za povećanje proizvodnje za širok spektar aplikacija. Pomak u granicama tehnologije i integracija s ostalim procesima (hibridna proizvodnja) omogućit će pojavu revolucionarnih aplikacija ⁽¹⁵⁾. Preuzimanje aditivne proizvodnje u proizvođačku industriju zahtijeva integraciju aditivnih tehnologija u tvorničko okruženje i nadzorne sustave.
- Pored ovog strateškog istraživanja potrebno je izumiti nove radikalne koncepte sustava proizvodnje kojima će se iz temelja promijeniti postojeće tehnologije za aditivnu proizvodnju te način na koji su ti sustavi integrirani u tvorničko okruženje. To znači da se aditivna proizvodnja sutrašnjice više neće temeljiti na strojevima za aditivnu proizvodnju koje su serijskog tipa, posložene jedna pored druge u tvorničkoj hali; potrebe za aplikacijama zahtijevaju koncept kontinuiranih sustava za aditivnu proizvodnju koji se temelje na lancu različitih faza proizvodnje. Ti koncepti već su znani kao „strojevi za aditivnu proizvodnju 2.0” te će biti pokretači budućeg razvoja strojeva za aditivnu proizvodnju.

3.2.2. Potrebni su novi procesi koji omogućavaju certifikaciju aditivne proizvodnje

Tehnologije za aditivnu proizvodnju treba certificirati kako bi ih se moglo tehnički primijeniti u industriji. Certifikacija će potaknuti industrijalizaciju tehnologije. Danas postoji potreba za razvojem postupaka koji omogućavaju aditivnu proizvodnju, poput naprednih inspekcija tijekom postupka i tehnika nadzora nad kvalitetom, kako bi se osiguralo poštovanje normi. Tim se postupcima u najmanju ruku treba ustanoviti kada određeni proizvod nije u skladu s normama te je doista potrebno razviti metodologiju za sprečavanje neusklađenosti i ispravljanje manjkavosti.

⁽⁹⁾ Europska platforma za aditivnu proizvodnju pokrenuta od strane *Manufacture* (2013.), „Aditivna proizvodnja: program za strateško istraživanje” (*Additive Manufacturing: Strategic Research Agenda*) (savjetodavni dokument).

⁽¹⁰⁾ DMRC (*Direct Manufacturing Research Centre*, Paderborn Njemačka) (2012.), „Promišljanje o budućnosti aditivne proizvodnje – analiza industrija koje obećavaju” (*Thinking ahead the Future of Additive Manufacturing – Analysis of Promising Industries*).

⁽¹¹⁾ *Innovatie Zuid* (2013.), *Hightech Systemen en materialen: Roadmap 3D-Printen*.

⁽¹²⁾ EFFRA (2013.), „Tvornice Budućnosti 2020.: plan za tvornice budućeg javno-privatnog partnerstva” (*Factories of the Future 2020: Factories of the Future Public-Private Partnership roadmap*).

⁽¹³⁾ Flanders MAKE, „Aditivna proizvodnja za serijsku proizvodnju: plan istraživanja” (*Additive Manufacturing for Serial Production: Research Roadmap*), 2014.

⁽¹⁴⁾ Flanders MAKE, „Aditivna proizvodnja za serijsku proizvodnju: plan istraživanja” (*Additive Manufacturing for Serial Production: Research Roadmap*), 2014.

⁽¹⁵⁾ EPSRC *Centre for Innovative Manufacturing in Additive Manufacturing* (centar za inovativnu proizvodnju u aditivnoj proizvodnji), <http://www.3dp-research.com/Home>

3.2.3. Potrebno je razviti nove materijale i učiniti ih pristupačnima:

- Oni koji kontroliraju lance dostave, zadržavaju dominantni položaj, npr. proizvođači strojeva u ugovore o održavanju i garancije uključuju obvezu upotrebe specifičnih skupih sirovina, koji često distribuiraju samo oni, ili koriste poslovne modele zasnovane na načelu „brijači aparat i britvica”, kod kojih je potrošač primoran upotrebljavati točno određeni materijal. Zbog kontrole nad lancima dostave te i dalje ograničene količine proizvodnje⁽¹⁶⁾ za opskrbljivače materijalom manje je privlačno ulagati veća financijska sredstva u razvoj novih materijala.
- Ograničeni broj izvora opskrbe materijalom vodi prema pretjerano visokim cijenama sirovina te za krajnje potrošače povećava rizik isporuke. Taj tržišni mehanizam ograničava potencijal tehnologija za aditivnu proizvodnju.
- Rast tržišta dvocifrenim stopama trenutačno stvara gospodarske mogućnosti i privlači veći broj opskrbljivača materijalom. Potrebno je poticati i ohrabrivati razvoj materijala. Važno je proširiti izbor materijala i poboljšati njihova svojstva. Veći broj opskrbljivača potaknut će konkurentnije cijene te će se tako lakše ignorirati garancije za strojeve, proizvoditi veće količine i stvarati konkurentnija tržišta materijala.
- Širi izbor materijala otvorit će nove industrijske sektore te potaknuti potražnju za većom količinom materijala za aditivnu proizvodnju.

3.2.4. Glavne tehničke prepreke – Glavne prepreke značajnom napretku u industrijama poput svemirske i automobilske, u medicini i industriji robe široke potrošnje uglavnom su vezane uz povećanje produktivnosti te se mogu sažeti na sljedeći način:

- postupak je nedovoljno otporan, a brzina proizvodnje nije primjerena (što dovodi do pretjeranih troškova proizvodnje),
- postoji potreba za sljedećim naraštajem tehnologija za aditivnu proizvodnju koje se mogu uklopiti u tvorničko okruženje i hibridne sustave proizvodnje,
- materijale i proizvode karakteriziraju nedostatnost i nedosljednost, izbor materijala za aditivnu proizvodnju previše je ograničen, a razvoj materijala spor,
- nedostaje tehnologija za višedisciplinarni razvoj naprednih novih aplikacija.

3.2.5. Potrebno je strateško istraživanje kako bi se:

- aditivna proizvodnja preobrazila u **tehnologiju za serijsku proizvodnju** sa sljedećim naraštajem strojeva,
- **aditivna proizvodnja uklopila**, kao stvaran instrument proizvodnje, u tvorničko okruženje i tvorničke sustave,
- proširio **izbor materijala za aditivnu proizvodnju**,
- razvile **nove aplikacije** (i njihovi razvojni instrumenti).

⁽¹⁶⁾ Wohlers Associates, „3D tisak i aditivna proizvodnja: stanje u industriji” (*3D Printing and Additive Manufacturing: State of the Industry*), Godišnje globalno izvješće o napretku 2014.

3.2.6. Rizik od odljeva tehnologije iz Europe:

- Tehnologije za aditivnu proizvodnju i tržište aditivnim proizvodima dostigli su određenu razinu zrelosti što je dovelo do prvih konsolidacija u okviru sektora. Velike kompanije sa sjedištem u SAD-u kupuju i ulažu u male MSP-ove (često sa sjedištem u EU-u) koji imaju znanja, intelektualno vlasništvo i patente nad tehnologijom za aditivnu proizvodnju. Stečeno znanje često se koristi izvan Europe budući da su tržišta EU-a raznovrsna i teško pristupačna. U interesu je europskih MSP-ova da ih kupe velike kompanije sa sjedištem izvan EU-a, s obzirom na to da im se time otvaraju velika nova tržišta za njihove aplikacije. Iz oba ta razloga postoji opasnost da europske inovacije u području aditivne proizvodnje napuste regiju.
- Povećanje proizvodnje nije lako unutar Europe za poduzeća koja se bave aditivnom proizvodnjom i imaju sjedište u EU-u. Velik broj malih i vrlo različitih tržišta u EU-u dovodi do visokih troškova ulaganja prije dostizanja razine tržišnog opsega koja bi bila isplativa. Isto tako, prelazak na nova tržišta često je usporen nedostatkom određenih komponenti vrijednosnog lanca. Poduzeća koja se bave aditivnom proizvodnjom i imaju sjedište u EU-u stoga su neprestano u potrazi za velikim tržištima izvan EU-a kako bi u ranoj fazi primijenila svoja znanja.

3.3. Učinak aditivne proizvodnje na pravna pitanja ⁽¹⁷⁾:

- Aditivna proizvodnja danas se naširoko smatra (od strane medija, tiska, javnosti i političara) tehnologijom 3D tiska manjih mogućnosti, za napredno „tiskanje kod kuće”, a ne budućom tehnologijom za proizvodnju. Iako će se i jedno i drugo u budućnosti ostvariti, odgovarajući trendovi, prepreke i istraživački prioriteti temeljno se razlikuju. Ovisno o tehnologiji i aplikaciji, teme poput normizacije, prava intelektualnog vlasništva i odgovornosti moraju se razmatrati na potpuno drugačiji način.
- **Norme i certifikacija:** općenito se smatra da je nedostatak normi ograničio prihvaćanje aditivne proizvodnje u ključnim industrijskim sektorima poput svemirske industrije i medicine/stomatologije. Postojanje normi pomoći će u usvajanju tehnologija i otvaranju širokih mogućnosti na području istraživanja i razvoja. Profesionalna tržišta često su zahtjevnija i iziskuju certifikaciju, što znatno otežava usvajanje novih tehnologija. Prepreke rasprostranjenom usvajanju aditivne proizvodnje i tehničke su i zakonodavne prirode. Daljnji angažman industrije u okviru radnih skupina ASTM F42, BSI i ISO stoga je od ključne važnosti za budući razvoj tih tehnologija.
- **Intelektualno vlasništvo:** stručnjaci su zabrinuti u vezi s problemima intelektualnog vlasništva do kojih će sigurno doći uslijed povećanog usvajanja tehnologija za aditivnu proizvodnju ⁽¹⁸⁾.
- Aditivna proizvodnja mogla bi imati velik utjecaj na intelektualno vlasništvo budući da će se objekti opisani u digitalnom dosjeu moći puno lakše kopirati, distribuirati i neovlašteno reproducirati. Mogao bi se odigrati isti scenarij kao i u slučaju glazbene i filmske industrije gdje se razvijaju novi nekomercijalni modeli te raste napetost između sprečavanja inovacija i poticanja neovlaštenog reproduciranja ⁽¹⁹⁾.
- Zaštita intelektualnog vlasništva dizajnera aplikacija ogroman je problem koji je vrlo sličan problemu zaštite prava u glazbenoj i filmskoj industriji. Trebalo bi pronaći rješenje za zaštitu intelektualnog vlasništva u industriji aditivne proizvodnje i to od strane same industrije. Široko rasprostranjena tehnologija za zaštitu intelektualnog vlasništva prevladala bi i zabrinutost da nadzor nad tehnologijom za aditivnu proizvodnju ima samo nekoliko organizacija putem zaštite relevantnog intelektualnog vlasništva te da se na taj način ograničava tržišno natjecanje i prepoznavanje novih aplikacija. To usporava inovacije i sprečava smanjenje troškova sustava.

⁽¹⁷⁾ Europska platforma za aditivnu proizvodnju pokrenuta od strane *Manufacture* (2013.), „Aditivna proizvodnja: program za strateško istraživanje” (*Additive Manufacturing: Strategic Research Agenda*) (savjetodavni dokument).

⁽¹⁸⁾ *The National Law Journal*, „Je li pravo intelektualnog vlasništva spremno za 3D pisace? Distributivna priroda aditivne proizvodnje vjerojatno će vlasnike intelektualnog vlasništva dovesti pred niz praktičnih izazova” (*Is intellectual property law ready for 3D printers? The distributed nature of Additive Manufacturing is likely to present a host of practical challenges for IP owners*), 4. veljače 2013.

⁽¹⁹⁾ Scapolo, F., Churchill, P., Castillo, H. C. G. i Viaud, V., prosinac 2012. Nacrt prognostičke studije „Kako će norme pospješiti inovacije i konkurentnost Europske unije u 2025.?” (*How will standards facilitate innovation and competitiveness in the European Union in the year 2025?*), s.l., Europska komisija.

- **Odgovornost:** u pogledu odgovornosti postoji niz posljedica, posebice za dizajnere koji su amateri ili bez iskustva, proizvođače dijelova ili distributere. Ukoliko zakaže određeni dio, tko je odgovoran? Ovo je područje koje sve više zabrinjava industriju aditivne proizvodnje, posebice jer fleksibilnost, individualnost i samodizajniranje ovdje mogu dovesti do nepoznatih situacija. Potrebno je razviti nove poslovne modele za opskrbu dijelova koji se dobivaju uz pomoć tehnologije za aditivnu proizvodnju te analizirati s njima povezane poslovne rizike.
- **Kvalifikacija i certifikacija aditivne proizvodnje**⁽²⁰⁾: svaki element tehnologije za aditivnu proizvodnju (tj. materijali, oprema, postupci) mora biti kvalificiran i certificiran kako bi se masovno proizvodili visokokvalitetni dijelovi. Nepostojanje normi u prvu ruku otežava proizvodnju visokokvalitetnih dijelova. Razvoj normi za kvalifikaciju i certifikaciju u aditivnoj proizvodnji kompliciran je zbog brojnih permutacija strojeva, materijala i postupaka te zbog nepostojanja središnjeg repozitorija podataka o aditivnoj proizvodnji ili tijela za metodologije aditivne proizvodnje. Daljnji razvoj tehnologije za aditivnu proizvodnju iziskivat će razvoj normi kako bi se potaknula brža i troškovno učinkovitija certifikacija svih materijala, postupaka i proizvoda.

3.4. Učinak aditivne proizvodnje na zapošljavanje, osposobljavanje i obrazovanje

- Širenje tehnologija za aditivnu proizvodnju imat će izravan učinak na tradicionalne modele proizvodnje, a posebice organizaciju rada unutar radionica. Aditivna proizvodnja pogodovat će pozicioniranju mini tvornica u neposrednu blizinu potrošača, gdje god postoji potražnja. To će stvoriti još nepredvidljiv broj novih radnih mjesta budući da je do širenja industrije došlo tek nedavno.
- Stvarni učinak na zapošljavanje vrlo je teško utvrditi s obzirom na to da još nisu provedena istraživanja te zbog činjenice da će postojeća radna mjesta vrlo vjerojatno biti zamijenjena radnim mjestima u području aditivne proizvodnje.
- Za tehničke poslove povezane s aditivnom proizvodnjom bit će potrebne nove vještine poput rukovatelja strojevima koji su u stanju upravljati softverom specifičnim za određeni proces ili inženjera sposobnih dizajnirati dijelove koristeći nove sustave: topološku optimizaciju, rekonfiguraciju itd.
- Širenje tehnologija za aditivnu proizvodnju zahtijevat će ustanove za osposobljavanje i obrazovanje kako bi se održala i razvila zapošljivost radnika. U ovom trenutku, u europskim nastavnim planovima i programima zanemarena je aditivna proizvodnja, a ista je situacija i u osposobljavanju nakon nastave. U okviru većine tečajeva osposobljavanja samo se opisuju tehnologije i njihovi mogući učinci te se ne pokušava pomoći učenicima da usvoje stvarnu vještinu. Lokalne vlasti trebaju uključiti aditivnu proizvodnju u svoje planove učenja, barem u okviru strukovnog obrazovanja. Atraktivnost 3D tiska, čiji inovacijski proces (koncept, dizajn, informatička obrada, robotika i proizvodnja konačnog fizičkog proizvoda) traje kratko, mogla bi se iskoristi u svrhu učinkovite obuke u školskom obrazovanju kako bi se pažnja djece usmjerila na tehnologiju i proizvodnju.
- Poželjno je sve ponude osposobljavanja osmisлити u suradnji s predstavnicima industrije, lokalnih vlasti, obrazovnih ustanova i radničkih organizacija te ih temeljiti na stvarnim potrebama poduzeća koja djeluju u ovom sektoru.

3.5. Zdravlje i sigurnost na radu

Vrlo je malo istraživanja o aditivnoj proizvodnji sa stanovišta zaštite zdravlja i sigurnosti na radu, a postoji stvarna potreba za njima imajući u vidu:

- kemijske rizike koji proizlaze iz nestabilne smole koja se upotrebljava u aditivnoj proizvodnji polimernih dijelova i iz nestabilnih metalnih ili nemetalnih aditiva u prahu od metala,

⁽²⁰⁾ *Measurement Science: „Plan za aditivnu proizvodnju zasnovanu na metalu” (Roadmap for metal-based Additive Manufacturing), Nacionalni institut za norme i tehnologiju, svibanj 2013.*

- kemijske i fizičke rizike koji proizlaze iz upotrebe prahova, posebice kad ti prahovi sadrže nanočestice,
- rizik od eksplozije koji proizlazi iz upotrebe praha,
- specifične rizike koji proizlaze iz upotrebe laserskih izvora, elektronskih snopova itd.

Zbog širenja aplikacija aditivne proizvodnje u industriji, žurno su potrebne specifične studije o procjeni rizika za radnike kako bi se razvili sustavi i standardi zaštite. Potrebno je također osmisliti osposobljavanje o sigurnosti za radnike koji se bave strojevima za aditivnu proizvodnju. To bi mogao biti dio obrazovnog programa koji će se poboljšati ili tek uvesti.

Bruxelles, 28. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora „Zaštita ulagača i rješavanje sporova između ulagača i države u trgovinskim i investicijskim sporazumima EU-a s trećim zemljama”

(2015/C 332/06)

Izvjestitelj: Sandy BOYLE

Na plenarnom zasjedanju održanom 10. srpnja 2014., sukladno članku 29. stavku 2. Poslovnika, Europski gospodarski i socijalni odbor odlučio je izraditi samoinicijativno mišljenje o temi

„Zaštita ulagača i rješavanje sporova između ulagača i države u trgovinskim i investicijskim sporazumima EU-a s trećim zemljama”.

Stručna skupina za vanjske odnose, zadužena za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojila 28. travnja 2015.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na svom 508. plenarnom zasjedanju održanom 27. i 28. svibnja 2015. (sjednica od 27. svibnja), sa 199 glasova za, 55 protiv i 30 suzdržanih.

Popis kratica i pojmova koji se koriste u Mišljenju

BIT – bilateralni ugovor o ulaganju

CETA – Sveobuhvatni gospodarsko-trgovinski sporazum (Kanada)

CFR – Povelja o temeljnim pravima

CD – civilno društvo

OCD – organizacija civilnog društva

EK – Europska komisija

ECHR – Europska konvencija o ljudskim pravima

ECT – Ugovor o energetskej povelji

Sud – Sud Europske unije

EP – Europski parlament

EU – Europska unija

FDI – izravna strana ulaganja

FTA – sporazum o slobodnoj trgovini

ICSID – Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova

IIA – međunarodni sporazum o ulaganju

INTA – Odbor za međunarodnu trgovinu Europskog parlamenta

IP – zaštita ulagača

ISDS – rješavanje sporova između ulagača i države

LSE – Sveučilište *London School of Economics*

MS – države članice EU-a

NAFTA – Sjevernoamerički sporazum o slobodnoj trgovini

OECD – Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj

MSP – mala i srednja poduzeća

TBC – Transatlantsko poslovno vijeće

UEU – Ugovor o Europskoj uniji

UFEU – Ugovor o funkcioniranju Europske unije

TTIP – Partnerstvo za transatlantsku trgovinu i ulaganja

UNCITRAL – Komisija Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo

UNCTAD – Konferencija Ujedinjenih naroda o trgovini i razvoju

WTO-DSP – Svjetska trgovinska organizacija – Postupak za rješavanje sporova

1. Zaključci i preporuke

Zaključci

1.1 Izravna strana ulaganja u znatnoj mjeri doprinose gospodarskom rastu, pa strani ulagači u cijelom svijetu moraju biti zaštićeni od izravnog izvlaštenja, ne smiju biti izloženi diskriminaciji i moraju imati prava jednaka pravima domaćih ulagača.

1.2 Pravo države da donosi propise u javnom interesu neosporno je i ne smije se dovoditi u pitanje odredbama međunarodnih sporazuma o ulaganju. Nužna je nedvosmislena klauzula koja horizontalno podržava to pravo.

1.3 Mehanizmom za rješavanje sporova između ulagača i države ne smije se transnacionalni kapital uzdignuti na status suverene države niti stranim ulagačima omogućiti da dovode u pitanje pravo vlada da donose propise i uređuju vlastita pitanja.

1.4 S vremenom se pojavio niz zlouporaba u okviru korištenja mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države te na tome sada treba poraditi. Sistemski problemi koji se javljaju prilikom primjene mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države uključuju netransparentnost, nepostojanje jasnih pravila arbitraže, nepostojanje prava na žalbu, diskriminaciju domaćih ulagača koji se ne mogu koristiti tim mehanizmom, bojazan da se štite isključivo špekulativna ulaganja, koja među ostalim ne rezultiraju stvaranjem novih radnih mjesta, te bojazan da bi mehanizam mogla izrabljivati specijalizirana odvjetnička društva. Trenutno je cilj predložiti alternativni postupak za rješavanje sporova kako bi se pomirili legitimni zahtjevi ulagača i zabrinutost drugih dijelova civilnog društva do koje dolazi zbog negativne predodžbe o rješavanju sporova između ulagača i države.

Savjetovanje Europske komisije o mehanizmu za rješavanje sporova između ulagača i države u TTIP-u ukazalo je na veliku razliku između stavova šire poslovne zajednice i stajališta izraženog u velikoj većini odgovora koji su pristigli iz ostatka civilnog društva.

1.5 Postoji zabrinutost u vezi s ovlastima dodijeljenim sudskom vijeću sastavljenom od triju privatnih odvjetnika da presuđuje i donosi obvezujuće odluke u pitanjima od temeljnog javnog interesa. Unatoč činjenici da je UNCITRAL nedavno usvojio nova pravila o transparentnosti, i dalje postoji zabrinutost zbog toga što u većem dijelu postojećeg sustava nedostaje transparentnosti i ne postoji pravo na žalbu.

1.6 Prvobitna zamisao koja je stajala iza rješavanja sporova između ulagača i države odavno je izgubljena. Ono je sada postalo izvor ogromne dobiti za mali broj odvjetničkih društava specijaliziranih za ulaganja koja dominiraju tim sektorom.

1.7 Neka specijalizirana odvjetnička društva sada promiču mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države kao važan preventivni instrument za ublažavanje rizika pri upuštanju u ulaganja. U nekim istaknutim slučajevima taj je mehanizam postao instrument za lobiranje pri čemu sama prijetnja sudskim postupkom izaziva zazor od uvođenja propisa koji koči zakonodavce u uvođenju legitimnih politika od javnog interesa. Postoji i zabrinutost da je privukao špekulativna ulaganja fondova za ograničavanje rizika (*hedge funds*) itd.

1.8 Niz liberalnih tumačenja u vezi s time što predstavlja neizravno izvlaštenje doveo je do sve veće zabrinutosti da su porezni obveznici prisiljeni plaćati naknadu štete zbog politika od javnog interesa koje navodno ograničavaju dobit.

1.9 Sporazum EU-a i Kanade (CETA), potpisan krajem 2014. godine, kao i zasebno poglavlje o ulaganju dodano sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Singapura, sadrže prva poglavlja o ulaganju koja je EU ugovorio u nekom sporazumu otkako mu je 2009. godine Lisabonskim ugovorom dodijeljena nadležnost za ulaganja. Iako se tim poglavljima nastoji unaprijediti postojeći sustav rješavanja sporova između ulagača i države te iznijeti ono što EK naziva novim i „najmodernijim” EU-ovim modelom tog sustava, to je nedovoljno da bi se smirio strah javnosti. Modeli sporazuma sa Singapurom i CETA-e nisu istovjetni te mnogi smatraju da je rješavanje sporova između ulagača i države i dalje neuravnotežen i vrlo skup postupak kojim se sputava demokracija, u kojem ne postoji pravo na žalbu i kojim se ugrožava pravo država da donose propise jer se stranim ulagačima daju prava veća od prava zajamčenih nacionalnim ustavima, kao i od prava domaćih ulagača. EGSO sa zabrinutošću primjećuje da je tekst CETA-e o rješavanju sporova između ulagača i države trenutno temelj za pregovore o sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Japana.

1.10 Činjenica da arbitražni suci i pravni zastupnici zamjenjuju uloge predstavlja jasan sukob interesa kojim se CETA ne bavi. To potvrđuje da sustav za rješavanje sporova između ulagača i države nije pošten, neovisan ili uravnotežen način rješavanja sporova vezanih uz ulaganja.

1.11 EGSO pozdravlja javno savjetovanje o rješavanju sporova između ulagača i države u TTIP-u. Za razliku od CETA-e, u slučaju TTIP-a ono je pomoglo da pregovori budu transparentniji te je postavilo važan presedan za koji Odbor čvrsto vjeruje da se odsad mora poštovati u svim budućim trgovinskim pregovorima. Komisija je na savjetovanje odgovorila utvrđivanjem četiri posebna područja koja bi trebalo dodatno i detaljnije razmotriti. Iako ne smatra da je taj popis sveobuhvatan, EGSO se o tim konkretnim pitanjima podrobno očitovao u poglavljima 7. do 10. ovog mišljenja.

1.12 Odbor također pozdravlja cilj da se iz budućeg mehanizma za zaštitu ulagača izostave „*neosnovane tužbe*”. Važno je da strane u svakom međunarodnom sporazumu o ulaganju uživaju zaštitu općeg političkog filtra koji im omogućava da iz opravdanih razloga suglasno spriječe slanje tužbe na arbitražu.

1.13 Ulagачe treba poticati da rješavanje sporova temeljem ugovora smatraju posljednjim sredstvom te da potraže druge načine rješavanja sporova, primjerice mirenje i posredovanje. Privatno osiguranje i zaštita putem ugovora primjerena su sredstva kojima strani ulagač može smanjiti svoj rizik.

1.14 Potreba za zaštitom izravnih stranih ulaganja različita je od države do države. U zemljama u kojima postoji razvijen pravni sustav koji funkcionira prema demokratskim načelima i nije podložan korupciji, sporovi vezani uz ulaganja trebali bi se rješavati putem posredovanja, domaćih sudova i rješavanja sporova na razini država. Takvo okruženje postoji u EU-u, SAD-u i Kanadi, a postojeća visoka razina transatlantskih ulagačkih tokova nedvojbeno pokazuje da nepostojanje odredbi za rješavanje sporova između ulagača i države ne ometa ulaganja. EGSO stoga zaključuje da odredbe za rješavanje sporova između ulagača i države nisu nužne u TTIP-u ili CETA-i te se protivi njihovu uključivanju u te sporazume.

1.15 Rješavanje sporova između ulagača i države moglo bi dovesti do neuspjeha TTIP-a i CETA-e. Europska komisija treba razmotriti je li daljnje nastojanje da se postigne taj politički osjetljiv i u javnosti nepopularan cilj mudar i ispravan put naprijed.

1.16 Iz zemalja u razvoju stiže jasna poruka da je rješavanje sporova između ulagača i države neprihvatljiv mehanizam koji će naići na snažan otpor sve većeg broja važnih aktera na svjetskoj sceni. Ako se ne nađe neki drugi način, postat će teže unijeti zaštitu ulagača u buduće sporazume sa zemljama u kojima je ta zaštita najpotrebnija.

1.17 Postoji niz vrlo zabrinjavajućih pitanja vezanih uz ugovore EU-a i ustavno pravo unutar EU-a u pogledu odnosa između odluka u rješavanju sporova između ulagača i države s jedne strane i pravnog poretka EU-a s druge. Privatni arbitražni sudovi mogu donositi odluke koje nisu u skladu sa zakonodavstvom EU-a ili krše Povelju o temeljnim pravima. EGSO zbog toga smatra da je od presudne važnosti da Sud Europske unije provjeri usklađenost mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države sa zakonodavstvom EU-a u službenom postupku za traženje mišljenja prije nego što nadležne institucije donesu odluku i prije privremenog stupanja na snagu bilo kojeg međunarodnog sporazuma o ulaganju koji je ispregovarala Europska komisija.

Preporuke

1.18 Ako se doista želi naći sveobuhvatan odgovor na problem rješavanja sporova vezanih uz ulaganja, taj se odgovor ne može temeljiti na uvođenju skromnih promjena u postojeći sustav za rješavanje sporova između ulagača i države koji ima vrlo slabu podršku javnosti.

1.19 U trenutku kad su sve države članice skupine G7 uznapredovale u pregovorima o sveobuhvatnim dogovorima o trgovini i ulaganjima ukazuje se jedinstvena prilika da se nađe vjerodostojan sustav koji objedinjuje legitimne interese ulagača i prava države.

1.20 Ako se želi usvojiti ideja jedinstvenog ovlaštenog tijela, to se tijelo ne može sastojati od privatnih pravnih stručnjaka te mora biti dostupnije malim i srednjim poduzećima i podrazumijevati pravo na žalbu.

1.21 EGSO odlučno poziva Europsku komisiju da razmotri prijedloge UNCTAD-a za reformu mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države te zaključuje da osnivanje međunarodnog suda za ulaganja predstavlja najbolje rješenje za osiguravanje demokratskog, poštenog, transparentnog i nepristranog sustava.

2. Uvod

2.1 Usvajanjem Mišljenja REX/390 ⁽¹⁾ velikom većinom glasova, EGSO je odlučio izraditi samoinicijativno mišljenje o mehanizmu za rješavanje sporova između ulagača i države. Iako se ta preporuka odnosila samo na TTIP, naknadno je dogovoreno da se proširi na zaštitu ulagača i rješavanje sporova između ulagača i države u trgovinskim i investicijskim sporazumima s trećim zemljama.

2.2 Iako ovo mišljenje razmatra šire implikacije mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države, veći dio materijala i komentara neizbježno se odnosi na TTIP. Od početka pregovora o TTIP-u mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države dominantno je pitanje za dionike u EU-u i SAD-u.

2.3 Europska je komisija putem interneta održala javno savjetovanje o rješavanju sporova između ulagača i države u TTIP-u koje je trajalo 15 tjedana (od ožujka do srpnja 2014.). EGSO je smatrao mudrim da se prije dovršenja Mišljenja sačeka objavljivanje rezultata tog savjetovanja i održi naknadno savjetovanje. Rezultati su objavljeni sredinom siječnja 2015., čemu je uslijedilo savjetovanje održano 3. veljače 2015. I jedno i drugo bilo je od velike pomoći pri izradi ovog mišljenja.

3. Kontekst

3.1 Sustav

3.1.1 Rješavanje sporova između ulagača i države instrument je međunarodnog javnog prava koji stranom ulagaču daje pravo da pokrene postupak rješavanja spora protiv vlade strane države u skladu s odredbama međunarodnog sporazuma o ulaganju. Ugovori su osmišljeni u cilju uspostave određenih osnovnih obaveza za sve strane uključene u strano ulaganje na način da se njima jamči da će vlade poštovati ključna načela poput:

- obaveze da neće provoditi diskriminaciju na nacionalnoj osnovi te da će osigurati pošten i nepristran odnos,
- zabrane izravnog ili neizravnog izvlaštenja bez brzog, odgovarajućeg i zaštitnog obeštećenja,
- zaštite mogućnosti transfera kapitala.

3.1.2 Ako se smatra da je država prekršila te obaveze, prema odredbama međunarodnog sporazuma o ulaganju strani ulagači mogu podnijeti tužbu međunarodnom arbitražnom sudu putem mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države. Tužitelj mora dokazati da su mu navedene mjere prouzročile znatnu štetu. Ako je tužba uvažena, država-domaćin mora isplatiti obeštećenje za prouzročenu štetu. Za razliku od postupka za rješavanje sporova Svjetske trgovinske organizacije, ako država izgubi parnicu, nije obavezna promijeniti zakonodavstvo.

3.1.3 Mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države uvelike se temelji na pretpostavci da on osigurava depolitiziran, neutralan prostor za rješavanje sporova između stranih ulagača i države-domaćina. On omogućava poduzećima da podnose tužbe protiv država na međunarodnim arbitražnim sudovima. To sredstvo dostupno je samo stranim korporacijama ili transnacionalnim korporacijama koje se koriste prekograničnom podružnicom. Zajednice na koje to utječe, kao i građani, domaći poduzetnici i vlade, ne mogu se koristiti tim mehanizmom.

3.1.4 Arbitri nisu suci na službenim položajima koji uživaju javni autoritet kao u domaćim sudskim sustavima. Sudska vijeća uglavnom se sastoje od tri privatna odvjetnika koji zasjedaju na sjednicama zatvorenim za javnost i imenovani su samo za tu priliku. Njihova je odluka konačna i nije podložna nikakvom službenom žalbenom postupku.

⁽¹⁾ Mišljenje EGSO-a „Transatlantski trgovinski odnosi i stavovi EGSO-a o pojačanoj suradnji i mogućem sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i SAD-a”, SL C 424, 26.11.2014., str. 9.

3.1.5 Ako obje strane u sporu to žele, postupak rješavanja sporova između ulagača i države može biti u potpunosti povjerljiv, čak i ako se spor odnosi na pitanja od javnog interesa. Iako se standardnim modelom bilateralnog ugovora o ulaganju koji koristi SAD omogućava veća transparentnost, u mnogim sporazumima koji su trenutačno na snazi i dalje je prisutna tajnost. UNCITRAL-ova pravila o transparentnosti dovest će do znatnih poboljšanja navedenog stanja ako dođe do njihove sveopće primjene.

3.2 Činjenice i statistički podaci

3.2.1 Sveukupno 93 % bilateralnih ugovora o ulaganju sadrži odredbu o rješavanju sporova između ulagača i države ⁽²⁾. Mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države također je prisutan u nekim međunarodnim trgovinskim sporazumima, kao primjerice u NAFTA-i, te u međunarodnim investicijskim sporazumima poput Ugovora o energetskej povelji. Ugovor o energetskej povelji 2014. godine pretekao je NAFTA-u kao ugovor na koji se najčešće poziva u tim sporovima ⁽³⁾.

3.2.2 Od 1950-ih godina države članice EU-a zaključile su više od 1 400 bilateralnih ugovora o ulaganju, što predstavlja otprilike polovicu svih takvih ugovora na svijetu ⁽⁴⁾. Svi ti ugovori sadrže slične odredbe o zaštiti ulagača i rješavanju sporova između ulagača i države. Ulagaci iz EU-a navodno su najveći korisnici mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države u svijetu (50 % svih slučajeva).

3.2.3 EU trenutno pregovara o TTIP-u s SAD-om, o opsežnom sporazumu o slobodnoj trgovini s Japanom, a nedavno je zaključio pregovore s Kanadom. Ti su pregovori u najvećoj mjeri prouzročili ogromnu javnu raspravu o tome postoji li potreba za mehanizmom za rješavanje sporova između ulagača i države u bilo kojem poglavlju o ulaganju.

3.2.4 Samo je devet država članica EU-a sklopilo bilateralne ugovore o ulaganju s SAD-om (Bugarska, Češka Republika, Estonija, Hrvatska, Latvija, Litva, Poljska, Rumunjska i Slovačka), sedam s Kanadom i niti jedna s Japanom. Svi su ti ugovori sklopljeni prije pristupanja EU-u.

3.2.5 Izravna strana ulaganja američkih ulagača u tih devet država članica iznose 1 % ukupnih izravnih stranih ulaganja SAD-a u EU-u. Izravna strana ulaganja tih država članica u SAD-u predstavljaju samo 0,1 % ukupnih izravnih stranih ulaganja u SAD-u ⁽⁵⁾.

3.3 Broj slučajeva

3.3.1 Broj slučajeva rješavanja sporova između ulagača i države naglo je porastao između 2002. i 2014. godine (2013. zabilježeno je 58 slučajeva, a 2014. godine 42) ⁽⁶⁾, dok je broj arbitraža temeljem ugovora dosegno 610 do kraja 2014. godine. No, budući da većina foruma za arbitražu ne vodi javnu evidenciju tužbi, procjenjuje se da je sveukupan broj predmeta veći.

3.3.2 Od 356 poznatih riješenih slučajeva, 25 % je riješeno u korist ulagača, a 37 % u korist države. Detalji 28 % slučajeva i dalje su povjerljivi.

3.4 Vrijeme i trošak

3.4.1 Prosječni trošak arbitražnog postupka iznosi 4 milijuna dolara po stranci, od čega su oko 82 % odvjetnički troškovi ⁽⁷⁾. Pojedini slučajevi mogu potrajati nekoliko godina.

3.4.2 Visoki troškovi doveli su do porasta slučajeva u kojima tužbe financiraju treće strane. Time se smanjuje financijski rizik poduzeća pa to pridonosi povećanju broja neosnovanih tužbi za koje država ipak snosi sve pravne troškove. EGSO se snažno protivi navodnim špekulativnim ulaganjima fondova za ograničavanje rizika u pojedine slučajeve rješavanja sporova između ulagača i države s ciljem da dobiju udio u eventualnoj dodijeljenoj odšteti ⁽⁸⁾.

⁽²⁾ OECD (2012.): Rješavanje sporova između ulagača i države, dokument za utvrđivanje okvira za dionike na polju investicijske politike.

⁽³⁾ UNCTAD – *Recent Trends in IIAs and ISDS* (Noviji trendovi u međunarodnim investicijskim sporazumima i rješavanju sporova između ulagača i države), br. 1., veljača 2015., http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaepcb2015d1_en.pdf

⁽⁴⁾ Bilješka uz javno savjetovanje o rješavanju sporova između ulagača i države u sklopu TTIP-a.

⁽⁵⁾ UNCTAD – Problemska bilješka o rješavanju sporova između ulagača i države u SAD-u i EU-u.

⁽⁶⁾ Vidjeti bilješku 3.

⁽⁷⁾ E (SN/EP/6777), 10.12.2013.

⁽⁸⁾ Centar za istraživanje Europskog parlamenta, *ISDS and prospects for reform* (Rješavanje sporova između ulagača i države i izgledi za reformu), http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI%282015%29545736_EN.pdf

4. Argumenti u prilog rješavanju sporova između ulagača i države

4.1 Sve države članice osim Irske sklopile su bilateralne ugovore o ulaganju koji uključuju mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države. Postoji i 190 bilateralnih ugovora o ulaganju unutar EU-a na koje se odnosi 16 % svih poznatih slučajeva rješavanja sporova između ulagača i države u svijetu.

4.2 Pregovarački mandat Europske komisije koji je 2012. godine podržalo tadašnjih 27 država članica EU-a obuhvaća cilj postizanja dogovora oko mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države. Predviđen je „učinkovit i moderan mehanizam za rješavanja sporova između ulagača i države”.

4.3 Stav je Europske komisije ⁽⁹⁾ da je mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države:

— važan instrument za zaštitu ulaganja te stoga i za poticanje i osiguravanje gospodarskog rasta u EU-u,

— učinkovit način osiguravanja provođenja obaveza oko kojih su se usuglasili naši trgovinski partneri s našim ulagačima u trenutku potpisivanja ugovora o ulaganju.

4.4 Poslovni okrugli stol o TTIP-u, koji je organizirala Skupina poslodavaca EGSO-a, u zajedničkoj je deklaraciji ⁽¹⁰⁾ zaključio sljedeće: „međunarodni sporazum poput TTIP-a trebao bi stvoriti uvjete koji pogoduju privlačenju visokih razina budućih ulaganja na transatlantskom tržištu. To uključuje omogućavanje širokog pristupa i nediskriminirajući odnos prema ulagačima na obje strane, kao i unapređenje postojećeg okvira za zaštitu ulagača, uključujući mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države koji bi trebao postati pristupačniji malim i srednjim poduzećima te uspostaviti ispravnu ravnotežu između prava ulagača te prava država i lokalnih vlasti da donose propise u interesu javnosti.” Među zaključcima zajedničkog sastanka koji su u lipnju 2014. o temi transatlantskih pregovora održale Interesna skupina poljoprivrednika i Interesna skupina za potrošače i okoliš nalazi se i potreba da se osigura da se odredbama TTIP-a koje se odnose na mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države državama članicama EU-a ne priječi donošenje propisa u javnom interesu.

4.5 Potrebu za mehanizmom za rješavanje sporova između ulagača i države snažno podržavaju poslovne zajednice na obje strane Atlantika jer u njemu vide temeljnu zaštitu za ulazne ulagače te ističu da:

— taj mehanizam čini presudan dio zaštite ulaganja koji nudi neutralno i činjenično rješavanje sporova uz pravila koja potiču poštovanje zakonitosti i sprečavaju malverzacije,

— pridonosi uspostavljanju prava država da donose propise i prava ulagača na zaštitu u skladu s međunarodnim pravom.

4.6 Također se tvrdi da je rješavanje sporova između ulagača i države krajnje sredstvo kojem se pribjegava samo u ekstremnim slučajevima kad su sve druge mogućnosti iscrpljene te da oko 90 % bilateralnih ugovora o ulaganju nikad nije bilo iskorišteno da bi ulagači podnijeli tužbu. Uz to, iako svjetska razina izravnih stranih ulaganja iznosi više od 25 bilijuna dolara, od 1987. godine zabilježeno je samo 500 slučajeva. Arbitražna odluka osigurava samo novčanu naknadu. Arbitri nemaju mogućnost promijeniti zakonodavstvo ili mjere koje države usvoje ⁽¹¹⁾.

4.7 Poslovna zajednica također tvrdi da je djelotvoran i moderan sustav rješavanja sporova između ulagača i države važan i za mala i srednja poduzeća koja su podnijela 22 % ukupnog svjetskog broja tužbi ⁽¹²⁾.

4.8 Usprkos pozivu poslovne zajednice na pregovore o liberalnom sporazumu o ulaganju ⁽¹³⁾, priznaje se da je potrebno poduzeti mjere kako bi rješavanje sporova između ulagača i države postalo instrument koji je učinkovitiji, moderan, predvidljiv i transparentan. Podržava se jasnije definicije važnih pojmova, poput „ulagač/ulaganje”, „pošteno i nepristrano postupanje” i „neizravno izvlaštenje” ⁽¹⁴⁾.

⁽⁹⁾ EK – Informativni bilten o rješavanju sporova između ulagača i države, stavak 2., 3.10.2013.

⁽¹⁰⁾ Poslovni okrugli stol EGSO-a – Zajednička deklaracija o TTIP-u, 16.12.2014.

⁽¹¹⁾ BusinessEurope – Rješavanje sporova između ulagača i države – Pregled stajališta organizacije BusinessEurope, veljača 2015.

⁽¹²⁾ BusinessEurope – Rješavanje sporova između ulagača i države – Pregled stajališta organizacije BusinessEurope, veljača 2015. i Dokument o stajalištu Eurochambersa – Stajališta i prioritete za pregovore sa SAD-om o TTIP-u, 6.12.2013.

⁽¹³⁾ Transatlantsko poslovno vijeće – Osvrt Transatlantskog poslovnog vijeća o predloženom TTIP-u, 10.5.2013.

⁽¹⁴⁾ BusinessEurope: TTIP – Neophodni instrument zaštite ulagača, 2.5.2014. Rješavanje sporova između ulagača i države – Pregled stajališta organizacije BusinessEurope, veljača 2015.

4.9 Imajući u vidu veliku važnost TTIP-a, CETA-e i pregovora o sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Japana, tvrdi se da bi se neuspjeh u postizanju usuglašenog sporazuma u tim slučajevima vrlo negativno odrazio na izgleda za postizanje dogovora oko odredbi za rješavanje sporova između ulagača i države u bilo kojem drugom bilateralnom ugovoru o ulaganju jer će svaki postignuti sporazum utjecati na sporazume u pripremi.

5. Razlozi za zabrinutost i protivljenje

5.1 Podrška rješavanju sporova između ulagača i države ne postoji u drugim ključnim dijelovima civilnog društva. No, postoji velika suglasnost o tome da ulazni ulagači trebaju biti zaštićeni od izravnog izvlaštenja, da ne smiju biti izloženi diskriminaciji te da moraju imati pristup istim mogućnostima kao i domaći ulagači.

5.2 Sindikati, nevladine organizacije, potrošači, ekološke organizacije i organizacije za brigu o javnom zdravlju na obje strane Atlantika izrazile su snažno protivljenje.

5.3 Glavni je razlog njihove zabrinutosti to da sustav rješavanja sporova između ulagača i države ne odgovara svojoj svrsi te da transnacionalnom kapitalu daje pravni status jednak statusu suverene države. No Odbor primjećuje da će dvije zemlje, ako žele potaknuti međusobne gospodarske odnose putem međunarodnog sporazuma o ulaganju, jedna drugoj obećati kako će jamčiti određeni standard odnosa prema ulagačima i ulaganjima iz druge zemlje.

5.4 Od skromnih početaka, kada je svrha rješavanja sporova između ulagača i države bila pomoć izravnim stranim ulagačima da dobiju odštetu za izravno izvlaštenje privatnog vlasništva od strane nacionalnih vlada u zemljama u razvoju čiji su sudski sustavi loše funkcionirali, taj se mehanizam razvio u sredstvo koje:

- u osnovi mijenja odnos snaga između ulagača, država i drugih uključenih strana,
- daje prednost pravima korporacija u odnosu na pravo vlada da donose propise i na suvereno pravo nacija da uređuju vlastita unutarnja pitanja.

5.5 Izvlaštenje se proširilo i sada obuhvaća *mjere jednakovrijedne izvlaštenju, neizravno i regulatorno izvlaštenje*. Rezultat toga je da se prihvaćaju tužbe protiv bilo koje državne mjere koja potencijalno može utjecati na dobit, buduću dobit ili osnovano očekivanu dobit, čak i kad se radi o politici ili mjeri opće prirode koja se ne odnosi na određeno ulaganje.

5.6 Nepovoljne odluke nacionalnih sudova osporavaju se kao „izvlaštenja”, kao što je bio slučaj u tužbi za 500 milijuna dolara koju je američki farmaceutski gigant Eli Lilly podnio protiv Kanade tvrdeći da odluke saveznog suda u pogledu dva patentirana lijeka krše ulagačka prava tog poduzeća. To je bio prvi slučaj u kojem je farmaceutska korporacija u vlasništvu patenta pokušala iskoristiti izvanredne povlastice iz američkih trgovinskih sporazuma kao instrument za postizanje veće zaštite monopolskih prava osiguranih patentom ⁽¹⁵⁾.

5.7 Specijalizirana odvjetnička društva koja se bave pravom društava sada savjetuju u predmetima koji nemaju puno veze s izvlaštenjem privatnog vlasništva i iz toga izvlače korist. Nekoliko odvjetničkih društava specijaliziranih za ulaganja iskoristilo je nagli porast broja sporova i dominiraju tom poslovnim granom.

5.8 Je li mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države nužan u TTIP-u?

5.8.1 U okviru TTIP-a teško da se može tvrditi da ulagači imaju razlog za zabrinutost u pogledu domaćih pravnih sustava. EU i SAD imaju zrele i snažne pravne sustave. Ne postoji valjan razlog da se prava izravnih stranih ulagača na odgovarajući način ne zaštite uvođenjem jednostavnog pravila o nediskriminirajućoj pravnoj zaštiti i ravnopravnom pristupu domaćim sudovima. U slučaju Kanade i Japana može se doći do sličnog zaključka. Pokaže li se da je u tim visoko razvijenim demokracijama teško ostvariti međunarodna prava putem pregovora, posredovanja ili domaćih sudova, tada se to pitanje treba prvenstveno rješavati na razini država.

⁽¹⁵⁾ <https://www.citizen.org/eli-lilly-investor-state-factsheet>

5.8.2 U izvješću LSE-a, u kojem se analizira model bilateralnog ugovora o ulaganju sa SAD-om iz 2012. godine, ustanovljeno je da postoje „brojna konkretna područja na kojima bilateralni ugovor o ulaganju sa SAD-om ide dalje od zakonodavstva Ujedinjene Kraljevine. S obzirom na to, a u svjetlu opsega ulaganja SAD-a u Ujedinjenu Kraljevinu, smatramo da Ujedinjenoj Kraljevini prijeti znatna politička šteta zbog napuštanja ili izmjene budućih preferencijalnih politika na temelju prigovora ulagača iz SAD-a u Ujedinjenu Kraljevinu.”

5.8.3 Nevjerodostojna je tvrdnja da je nepostojanje mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države prepreka ulaznim ulaganjima. Obujam ulaznih ulaganja znatno varira unutar EU-a. Neke države članice EU-a čiji ugovori o ulaganju sa SAD-om sadrže postupke za rješavanje sporova između ulagača i države primaju najmanje ulaznih ulaganja iz SAD-a:

- bruto bilanca izravnih stranih ulaganja između SAD-a i EU-a trenutačno iznosi više od 2,5 bilijuna USD (1,5 bilijuna EUR) u oba smjera. Samo Belgija dobiva četiri puta više izravnih stranih ulaganja iz SAD-a od Kine,
- Brazil kao zemlja Latinske Amerike koja prima najviše izravnih stranih ulaganja nije sklopio nijedan sporazum o ulaganju koji uključuje odredbu o rješavanju sporova između ulagača i države,
- Australija je pokazala da se zaštita ulaganja može pouzdano isključiti iz trgovinskog sporazuma s jednom zemljom (SAD-om) i uključiti u sporazum s drugom zemljom (Korejom). Ne postoji razlog zbog kojeg EU ne bi mogao slijediti taj primjer.

5.8.4 Veoma je upitno bi li se nepostojanjem mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države u TTIP-u oslabila sposobnost EU-a da taj mehanizam uključi u buduće bilateralne sporazume o ulaganju i sporazume o ulaganju sa zemljama koje nisu članice OECD-a poput Kine. Kina je već izgradila gustu mrežu od više od 130 bilateralnih sporazuma o ulaganju (uključujući s 26 država članica EU-a). Kina sporazum želi jednako snažno kao i EU. No još je problematičnije pitanje je li u interesu EU-a dopustiti kineskim poduzećima u državnom vlasništvu, koja su u biti produžena ruka kineske vlade, da se koriste mehanizmom za rješavanje sporova između ulagača i države kako bi osporavala politiku europskih vlada. To bi stranoj zemlji omogućilo da navodni trgovinski postupak iskoristi za rješavanje pitanja koja bi se trebala rješavati pregovorima i diplomatskim aktivnostima.

5.8.5 U zaključku iscrpnog rada koji su u ožujku 2015. godine objavili Centar za europske političke studije (CEPS), Centar za transatlantske odnose (CTR) i Sveučilište Johns Hopkins stoji: „[...] uključivanje poglavlja o zaštiti ulaganja u okvir TTIP-a zajedno s mehanizmom za rješavanje sporova između ulagača i države vjerojatno neće EU-u donijeti znatnu gospodarsku ili političku korist. Naša analiza također potvrđuje da bi uključivanje tih odredbi dovelo do znatnog gospodarskog i političkog troška za EU. Iako je važno ne preuveličavati opseg potencijalnog troška, naša je cjelokupna ocjena da će on vrlo vjerojatno nadići svaku potencijalnu korist za EU. U skladu s tim, ne pristanu li Sjedinjene Američke Države na znatne ustupke kojima bi se nadoknadio trošak povezan s rješavanjem sporova između ulagača i države, napominjemo da bi bilo razborito da EU razmotri druge mogućnosti” ⁽¹⁶⁾.

5.9 Trenutačna politička situacija

5.9.1 Južna Afrika, Bolivija, Ekvador, Venezuela i Indonezija počeli su raskidati ili postupno ukidati postojeće bilateralne sporazume o ulaganju. I Indija navodno preispituje svoje ugovore, a kao posljedicu spora s Philip Morrisom Australija je objavila da neće pristati na uključivanje odredbe o rješavanju sporova između ulagača i države u buduće sporazume.

5.9.2 Nacionalna konferencija zakonodavaca, koja zastupa parlamentarna tijela svih 50 američkih saveznih država, obznanila je ⁽¹⁷⁾ da „neće podržati trgovinske sporazume koji omogućavaju rješavanje sporova između ulagača i države” jer to narušava njihove „ovlasti da kao državni zakonodavci donose i provode pravedne i nediskriminirajuće propise kojima se štite javno zdravlje, sigurnost i socijalna skrb, osigurava zdravlje i sigurnost radnika te štiti okoliš”.

⁽¹⁶⁾ „Zaštita u transatlantskom ugovoru o ulaganju”, objavljeno istodobno na internetskim stranicama CEPS-a (www.ceps.eu) i CTR-a (<http://transatlantic.sais-jhu.edu>).

⁽¹⁷⁾ <http://www.citizen.org/documents/State-Legislators-letter-on-Investor-State-and-TPP.pdf>

5.9.3 I u Europi raste otpor prema mehanizmu za rješavanje sporova između ulagača i države, a Njemačka, Austrija, Grčka i Francuska dovode u pitanje prava ulagača u TTIP-u.

5.9.4 I u EP-u se oglasilo zvono za uzbunu – članovi utjecajnog Odbora za međunarodnu trgovinu pozvali su na izbacivanje odredbe o rješavanju sporova između ulagača i države iz TTIP-a.

5.9.5 Odbor regija upozorava da mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države koji bi vrijedio između EU-a i SAD-a i kojim se zaobilaze redovni sudovi predstavlja znatan rizik te da se stoga može izostaviti⁽¹⁸⁾.

5.9.6 Ti stavovi odraz su stajališta velikog broja europskih organizacija civilnog društva koje se protive tom mehanizmu u TTIP-u. Jedna od glavnih točaka jest da ulagač, obrati li se prvo domaćem pravnom sustavu te dobije pravomoćnu presudu, svejedno može podnijeti tužbu na arbitražnom sudu za ulaganja. Na taj način arbitražni sud ima zadnju riječ, što je proturječno demokraciji.

6. Javno savjetovanje EK-a o zaštiti ulagača i rješavanju sporova između ulagača i države u TTIP-u

6.1 EGSO pozdravlja odluku EK-a da pokrene javno savjetovanje o rješavanju sporova između ulagača i države u TTIP-u. Izuzmu li se dvostruki podnesci, zaprimljeno je 143 053 odgovora, što je pokazatelj velikog interesa javnosti. Radni dokument službi Komisije iz siječnja 2015. pruža detaljnu analizu sadržaja i suštine odgovora javnosti⁽¹⁹⁾.

6.2 Osnova za javno savjetovanje bio je referentni tekst utemeljen na CETA-i. Nažalost, prijedlog tog sporazuma te sporazuma sa Singapurom nisu bili predmet javnog savjetovanja. Međutim, činjenica da je CETA, o kojoj su pregovori bili već zaključeni, iskorištena kao osnova za javno savjetovanje nakon što se tinta osušila potaknula je određena pitanja o tome je li javno savjetovanje bilo tek *stavljanje pred svršen čin*, formalnost osmišljena kako bi se automatski dobio pristanak za iduću generaciju sporazuma o ulaganju koje predlaže EU. Strah je još više povećala činjenica da je u dokumentu na kojem se savjetovanje zasnivalo naglasak bio na modalitetima, a nije bilo konkretnih pitanja o uključivanju modela za rješavanje sporova između ulagača i države u TTIP. Međutim, svrha savjetovanja bila je savjetovati se s dionicima o načinima na koje bi se mogao unaprijediti mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države u okviru TTIP-a.

6.3 Savjetovanje je obilju informacija dobivenih u okviru tekuće internetske javne rasprave o tom modelu pridonijelo s vrlo malo novih spoznaja. Međutim, bilo je izrazito korisno utoliko što je objedinilo različite stavove te civilnom društvu pružilo priliku da izravno izrazi svoje stavove.

6.4 Nažalost, neki zagovornici rješavanja sporova između ulagača i države odbacili su 97 % odgovora koje su ispitanici zajednički podnijeli putem raznih internetskih platformi. Zajednički podnesci legitiman su dio javnog savjetovanja. EGSO pozdravlja jamstvo Komisije da su „*svi odgovori uzeti u obzir na ravnopravnoj osnovi*”.

6.5 EGSO primjećuje da je manje od 1 % ispitanika navelo da ulažu u SAD, no ne smatra to zabrinjavajućim. Kad je riječ o pitanjima poput demokracije i suverenog prava država da odlučuju o svojim poslovima, doprinos i mišljenje raznih sektora civilnog društva bitni su i neophodni.

6.6 EK je utvrdio četiri područja na kojima su potrebna daljnja poboljšanja:

- zaštita prava na donošenje propisa,
- uspostava i rad arbitražnih sudova,
- odnos domaćeg pravnog sustava i mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države,
- revizija odluka o sporovima između ulagača i države putem žalbenog mehanizma.

⁽¹⁸⁾ OR – TTIP – ECOS-V-063 02/15.

⁽¹⁹⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153044.pdf

Navedena se područja razrađuju u dokumentu za raspravu „Ulaganje u okviru TTIP-a i izvan njega – put za reformu”, koji je Europskom parlamentu i Vijeću u svibnju 2015. predstavila povjerenica Malmström.

6.7 EGSO je iznenađen saznanjem da je na sastanku za dijalog s civilnim društvom 18. svibnja potvrđeno da se trenutno u pregovorima o sporazumu o slobodnoj trgovini s Japanom kao model zaštite ulagača koristi model ugovoren u okviru CETA-e. Budući da je povjerenica u svom dokumentu za raspravu „Ulaganje u okviru TTIP-a i izvan njega – put za reformu”, predstavljenom EP-u dana 6. svibnja, utvrdila brojna područja u tekstu CETA-e koja je potrebno unaprijediti, Odbor je zabrinut zbog činjenice da taj tekst i dalje predstavlja temelj pregovora s iznimno važnim globalnim partnerom poput Japana.

7. Pravo na donošenje propisa

7.1 EGSO izražava zabrinutost jer se u podnesku Europskog foruma za uslužne djelatnosti u okviru javnog savjetovanja poziva na svođenje iznimaka i ograničenja na najmanju moguću mjeru te se EK poziva da „iskoristi svoj pregovarački mandat u skladu s Lisabonskim ugovorom kako bi pospježio i ojačao, a ne oslabio” mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države. Ti zahtjevi uključuju: „bezuvjetne odredbe o tretmanu najpovlaštenije nacije i nacionalnom tretmanu, bezuvjetnu odredbu o pravednom i nepristranom postupanju, široku okvirnu odredbu, nepostojanje iznimaka za pojedine sektore, nepostojanje mehanizama za filtriranje, punu naknadu za izravno i neizravno privlaštenje”⁽²⁰⁾.

7.2 Mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države sve se više rabi kako bi se zaobišli nacionalni pravni sustavi te kako bi se vlade tužilo na privatnim međunarodnim arbitražnim sudovima i od poreznih obveznika tražilo obeštećenje zbog politika u javnom interesu koje navodno ograničavaju dobit. To je posebice prisutno na području zdravstva i zaštite okoliša.

7.3 Nedavni istaknuti slučajevi doveli su do jačeg protivljenja mehanizmu za rješavanje sporova između ulagača i države:

- tužba Philip Morrisa protiv Australije u vezi s pakiranjem cigareta jer tvrdi da trpi gubitke na ulaganja u žigove i drugo intelektualno vlasništvo,
- Vattenfall na temelju odredbi Ugovora o energetskej povelji potražuje više od 3,7 milijardi USD od Njemačke zbog odluke o postupnom ukidanju nuklearne energije,
- Lone Pine protiv Kanade za 250 milijuna kanadskih dolara nakon što je pokrajina Quebec uvela moratorij na hidrauličko lomljenje zbog ekoloških pitanja,
- Veolia protiv Egipta zbog odluke te zemlje o povećanju minimalne plaće, čime se nanosi šteta dobiti poduzeća,
- Libija je kuvajtskom poduzeću morala isplatiti 935 milijuna USD zbog izgubljene dobiti od stvarnih i sigurnih prilika uzrokovane otkazivanjem turističkog projekta⁽²¹⁾. Ulagáč je uložio tek 5 milijuna USD, a izgradnja nikad nije započela,
- Micula je tužila Rumunjsku zbog ulaganja ostvarenog prije nego što je ta zemlja pristupila EU-u, a za koje je dobila vladine potpore za poduzetnike. Nakon pristupanja, poštujući propise o državnim potporama, Rumunjska je obustavila svoj program pomoći. Arbitražni je sud naložio obeštećenje u iznosu od 116 000 USD s kamatama (procijenjeni ukupni iznos: 250 000 USD) zbog nepoštovanja obveza u skladu s bilateralnim ugovorom o ulaganju. Glavna uprava za tržišno natjecanje izdala je Rumunjskoj 2014. godine nalog kojim joj privremeno zabranjuje isplatu odšteta jer bi se to smatralo nezakonitom državnom potporom. Usprkos tomu, suci su ovlastili Miculu da odštetu zatraži na američkim sudovima na temelju odredbe koja se poziva na Konvenciju iz New Yorka.

⁽²⁰⁾ Odgovor ESF-a u okviru javnog savjetovanja o rješavanju sporova između ulagača i države, 20. lipnja 2014.

⁽²¹⁾ <http://www.iisd.org/itn/2014/01/19/awards-and-decisions-14/>

7.4 Ugovori o ulaganju zabranjuju sva ograničenja u pogledu repatrijacije sredstava i dobiti. Vlade ne mogu uvesti kontrolu kapitala u cilju sprečavanja napada na svoju valutu ili ograničavanje tokova „vrućeg novca” tijekom krize iako MMF smatra da je takav nadzor nužna politička mjera. Rješavanjem sporova između ulagača i države najviše je pogođena Argentina, koja je morala isplatiti više od pola milijarde američkih dolara zbog odluke da tečaj pesa odvoji od tečaja američkog dolara 2002. godine.

7.5 Poglavlje 11. CETA-e („Prekogranična trgovina uslugama”) predviđa izuzeće za javne usluge, no u poglavlju 10. („Zaštita ulaganja”) nisu predviđena iznimke ili izuzeća u tom slučaju. U načelu, iako je svakako ispravno da se ulagače zaštiti od arbitrarnih postupaka državnih vlasti, definicija „izvlaštenja”, a posebice „neizravnog izvlaštenja” izaziva uznemirenost u pogledu pravne sposobnosti država da određene djelatnosti koje trenutačno obavljaju komercijalni subjekti zbog legitimnih razloga javne politike vrate pod svoje okrilje. Izvlaštenje u skladu s poglavljem 10. uključuje sve zakonodavne akte koji imaju učinak na smanjenje vrijednosti privatnih poduzeća. Obeštećenje mora odražavati „istinski gubitak”. To bi s ekonomskog stajališta moglo priječiti vraćanje pružanja usluga pod okrilje države.

7.6 U CETA-i se priznaje da je definicija neizravnog izvlaštenja preširoka, a u prilogu X.11 stavku 3. nastoji se to pitanje razjasniti iznošenjem ciljeva javne politike koji ne predstavljaju neizravno izvlaštenje poput zdravstva, sigurnosti ili okoliša. Međutim, postoji opasnost da se to protumači kao preskriptivnu odredbu, pri čemu bi se u slučaju drugih širih ciljeva javne politike, poput gospodarske ili fiskalne politike odnosno renacionalizacije ključnih usluga, moglo pozivati na neizravno izvlaštenje u okviru rješavanja sporova između ulagača i države. Od iznimne je važnosti da se to pitanje razjasni.

7.7 Najavljujući planove za sprečavanje ulagača u zlouporabi mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države, EK navodi da bi u TTIP „*htio uključiti odredbe kojima se sprečavaju neosnovane tužbe*”⁽²²⁾. I u nacrtu CETA-e predviđa se brz postupak za odbacivanje neosnovanih i neutemeljenih tužbi. Međutim, bit će iznimno teško definirati pojam „neosnovan” u strogo pravnoj terminologiji te bi on mogao odvjetnicima specijaliziranim za ulaganja pružiti dodatno plodno tlo.

7.8 Nacrt CETA-e nudi i zatvorenu definiciju „pravednog i nepristranog postupanja”. Protivnici mehanizma rješavanja sporova između ulagača i države tu definiciju smatraju preširokom, dok je poslovna zajednica ocjenjuje kao nedovoljno fleksibilnu. Ona i dalje daje dovoljno manevarskog prostora arbitražnom sudu u njezinu tumačenju, a istovremeno joj nedostaje fleksibilan mehanizam za reviziju.

7.9 I sama opasnost od postupka u okviru rješavanja sporova između ulagača i države može dovesti do regulatornog zazora koji vlade obeshrabruje da donose zakone u javnom interesu u strahu od parničenja i kazni koji mogu uslijediti. Primjerice, vlada Novog Zelanda stavila je zakon o generičkoj ambalaži duhanskih proizvoda na čekanje dok se ne donese odluka u tužbi Philip Morrisa protiv Australije.

7.10 U informativnoj bilješci odvjetničkog društva Freshfields Bruckhaus Deringer namijenjenoj njihovim multinacionalnim klijentima ističe se sljedeće: „*Poduzeća su sad svjesnija potencijalne važnosti ugovora o ulaganju, ne samo kao zadnje mjere zaštite kad nešto krene po zlu, već i kao važnog preventivnog instrumenta za ublažavanje rizika pri upuštanju u ulaganja.*”

7.11 Iako se EK obvezao osigurati da se u skladu s budućim trgovinskim/investicijskim sporazumima EU-a državu ne može prisiliti da opozove mjeru, time se zanemaruje potencijalan učinak prijetnje golemom kaznom kad se podnese tužba vrijedna više milijardi američkih dolara.

7.12 Nacrtom CETA-e predviđa se i da troškove arbitraže snosi stranka koja je spor izgubila. To znači da će oni koji budu podnosili neosnovane tužbe morati snositi sve troškove. Međutim, s obzirom na goleme iznose koji se potražuju u većini tužbi podnesenih u posljednje vrijeme, malo je vjerojatno da će to predstavljati prepreku bogatim multinacionalnim kompanijama i specijaliziranim odvjetničkim društvima kad se uzmu u obzir potencijalni dobiti. S druge strane, prosječni trošak u iznosu od četiri milijuna američkih dolara po stranci zacijelo će u velikoj mjeri odvrćati mala i srednja poduzeća od podizanja tužbi u okviru odredbi za rješavanje sporova između ulagača i države.

⁽²²⁾ Informativni članak EK-a o rješavanju sporova između ulagača i države, stavak 8., od 3. listopada 2013.

8. Uspostava i rad arbitražnih sudova

8.1 Postojeći sustav objašnjava se u poglavlju 3. Mnogi su ispitanici u okviru savjetovanja iskazali zabrinutost u pogledu tog pitanja.

Svi se slažu da se oblik mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države mora promijeniti.

8.2 Arbitražni suci za ulaganja

8.2.1 Arbitražni suci za svaki predmet biraju se na način da svaka stranka imenuje svog suca, a oko imenovanja trećeg suca moraju postići suglasnost. Ako stranke ne mogu postići suglasnost, odluku o trećem sucu obično donosi tijelo za imenovanja. To je u suprotnosti s izborom nacionalnih sudaca kojima se predmeti dodjeljuju bez upliva stranaka. Najčešće se biraju iz redova Međunarodnog centra za rješavanje investicijskih sporova (ICSID) i Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo (UNCITRAL), a čine ih odabrani pripadnici pravne struke, uključujući više odvjetnike, profesore i bivše suce. Za razliku od prakse WTO-a, čini se da se branitelji koji zastupaju vlade u rješavanju sporova između ulagača i države ili vladini pregovarači za ugovore o ulaganju ne postavljaju za arbitražne suce u predmetima koji uključuju druge države.

8.2.2 Prema Opservatoriju korporacijske Europe (CEO) ⁽²³⁾, mnogi su arbitražni suci također zastupali jednu od strana u drugim predmetima: 50 % ulagače i 10 % državu. Ta zamjena uloga unutar relativno malog broja osoba (15 odvjetnika obavljalo je dužnost arbitražnih sudaca u 55 % ukupnog broja predmeta) ⁽²⁴⁾ katkad se doživljava kao uzrok uzajamne korporativne solidarnosti koja može dovesti do „nezdavih kompromisa” ⁽²⁵⁾. Porast broja prigovora suprotne strane na osobe predložene za arbitražne suce znak je sumnje u nepristranost kandidata ⁽²⁶⁾.

8.3 Iako mnogi smatraju da je na određenim područjima došlo do pozitivnog pomaka, očito je da odredbe CETA-e o izboru i ponašanju arbitražnih sudaca, kao i o vođenju postupaka, ne uživaju široku potporu civilnog društva. Osnivanje i rad arbitražnih sudova izazivaju veliku zabrinutost u sljedećim pogledima:

- zakonodavni prijedlozi država u javnom interesu mogli bi svejedno podlijegati zahtjevu za naknadu štete koji bi se podnosio sudskom vijeću sastavljenom od triju privatnih odvjetnika,
- postoje slaba jamstva u pogledu sukoba interesa te kao takva ne umanjuju bojazan da u okviru sustava za rješavanje sporova između ulagača i države nije moguće iskorijeniti tu pojavu. U skladu s člankom X.25 CETA-e, arbitražni suci moraju poštovati Smjernice Međunarodne odvjetničke komore o sukobima interesa u međunarodnoj arbitraži. Međutim, time se ne rješava temeljni problem da određeni pojedinci zastupaju stranku i obavljaju dužnost arbitražnih sudaca u različitim predmetima koji uključuju tu stranku, što je glavni prijemor u pogledu sukoba interesa,
- nacrtom CETA-e propisuje se da se na objavljivanje informacija primjenjuju UNCITRAL-ova pravila o transparentnosti te da su ročišta otvorena za javnost. Međutim, ta potpora transparentnosti koja na prvi pogled privlačno djeluje ozbiljno je narušena činjenicom da arbitražni sud ima široko diskrecijsko pravo da održava sjednice koje su zatvorene za javnost te da uskrati predočenje dokumenata.

⁽²³⁾ Opservatorij korporacijske Europe (CEO) neprofitna je skupina za istraživanje i vođenje kampanji koja provodi istraživanja i objavljuje izvješća o korporacijskim aktivnostima lobiranja na razini EU-a (<http://corporateeurope.org/>).

⁽²⁴⁾ Služba za istraživanja Europskog parlamenta (EPRS) – Rješavanje sporova između ulagača i države: situacija i izgledi za reformu, 21. siječnja 2014.

⁽²⁵⁾ Radni dokument OECD-a o međunarodnim ulaganjima br. 2012/3, str. 44.–45.

⁽²⁶⁾ UNCTAD – Reforma mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države – u potrazi za planom – Problemska bilješka br. 2, lipanj 2013., str. 4.

9. Odnos između domaćeg pravnog sustava i mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države

9.1 Izravna strana ulaganja trenutačno uživaju gotovo ekskluzivno pravo prema kojem pojedinac može državu prisiliti na arbitražu u skladu s međunarodnim pravom. Zakonodavstvo o ljudskim pravima daje određena prava, no, u velikoj mjeri kako bi se spriječilo zaobilazanje nacionalnih pravosudnih sustava, pojedinci prije nego što podnesu tužbu međunarodnom sudu moraju prvo iscrpiti lokalne pravne lijekove. CETA ne iziskuje iscrpljivanje lokalnih pravnih lijekova. Ulagачi su samo dužni tražiti savjetovanje.

9.2 Države članice iznijele su ključne sporne točke – sa stajališta ugovora i ustavnog prava – u vezi s rješavanjem sporova između ulagača i države u obliku u kojem se taj mehanizam uređuje u CETA-i odnosno predviđa u TTIP-u⁽²⁷⁾. Predložena poboljšanja tog mehanizma u bilateralnim ugovorima o ulaganju nisu zasad ublažila te probleme⁽²⁸⁾. U trgovinskoj politici (članak 205. i 207. UFEU-a) EU je dužan poštovati načela iz članka 3. UEU-a, Povelje o temeljnim pravima i drugih pravnih standarda EU-a.

Međutim, u okviru trgovinskih sporazuma, u sklopu kojih se sporovi o ulaganju rješavaju putem međunarodnog arbitražnog postupka za koji ne vrijedi ta obveza, moguće je da ti sudovi donesu odluke koje nisu u skladu s pravom EU-a (vidi stavak 7.3 – Micula protiv Rumunjske).

9.3 Spomenuto prenošenje nadležnosti na privatne arbitražne sudove koje ne obvezuju načela EU-a nije nužno obuhvaćeno Lisabonskim ugovorom te bi u velikoj mjeri predstavljalo prekoračenje ovlasti. Sud Europske unije uspostavu takve međunarodne nadležnosti uvjetuje nenarušavanjem načela poštovanja autonomije pravnog sustava EU-a, kao i raspodjele ovlasti u skladu s Ugovorima⁽²⁹⁾.

9.4 Budući da se mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države u TTIP-u mora uspostaviti u okviru miješanog sporazuma, parlamenti svih 28 država članica moraju dati svoje odobrenje prije nego što taj mehanizam (privremeno) stupi na snagu. U pogledu isključivanja nacionalnih sudova mora se poštovati načelo supsidijarnosti.

9.5 Potrebno je priznati da postoji prikriveni sukob između zakonodavstva EU-a i međunarodnog prava, posebice u vezi s monopolom Suda Europske unije u pogledu nadležnosti (čl. 19. UEU-a te čl. 263. UFEU-a i dalje). Dokaz toga su mišljenje Suda EU-a o pristupu EU-a Europskoj konvenciji o ljudskim pravima⁽³⁰⁾ te stav EK-a o primatu zakonodavstva EU-a u predmetu Micula protiv Rumunjske. Člankom 14. stavkom 16. nacрта CETA-e osporava se izravan učinak CETA-e te se iziskuje da se odredbe sporazuma ugrade u zakonodavstvo EU-a ili država članica kako bi se ulagači mogli na njih pozivati. To dodatno komplicira odnos između pravnog poretka EU-a i predmeta o kojima arbitražni sudovi odlučuju u okviru rješavanja sporova između ulagača i države.

9.6 S obzirom na prvu uspostavu mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države u ugovorima EU-a o slobodnoj trgovini u povijesti te budući da će taj mehanizam imati sveobuhvatan utjecaj na države članice i mnoge građane EU-a, EGSO smatra kako je od presudne važnosti da Sud Europske unije unaprijed preispita njegovu usklađenost sa zakonodavstvom EU-a. To posebice vrijedi u pogledu temeljnih vrijednosti EU-a i Povelje o temeljnim pravima, kao i u vezi s monopolom Suda EU-a na području pravnog tumačenja i supsidijarnosti. Stoga je prije nego što sporazum stupi na snagu, kao i prije njegova privremenog stupanja na snagu (čl. 218. UFEU-a), potrebno dobiti i uzeti u obzir odgovarajuće pravno mišljenje. U tom pogledu treba napomenuti da CETA, ako stupi na snagu, sadrži odredbu o važenju nakon isteka, u skladu s kojom bi u slučaju raskida sporazuma njegove odredbe bile važeće još 20 godina za ulaganja ostvarena prije raskida.

⁽²⁷⁾ Pravno mišljenje: *Europa- und verfassungsrechtliche Vorgaben für das Comprehensive Economic and Trade Agreement der EU und Kanada (CETA)* („Odredbe europskog prava i ustavnog zakonodavstva za sveobuhvatan gospodarski i trgovinski sporazum (CETA) između EU-a i Kanade“), dr. Andreas Fischer-Lescano, Bremen, listopad 2014.; *Modalities for investment protection and Investor-State Dispute Settlement (ISDS) in TTIP from a trade union perspective* („Načini zaštite ulaganja i rješavanja sporova između ulagača i države u TTIP-u sa sindikalnog stajališta“), dr. Markus Krajewski, Sveučilište Friedrich-Alexander, Erlangen-Nürnberg, FES listopad 2014.; *Freihandelsabkommen, einige Anmerkungen zur Problematik der privaten Schiedsgerichtsbarkeit* („Sporazumi o slobodnoj trgovini: napomene o pitanju privatne arbitraže“), prof. Siegfried Broß, Izvješće o promicanju suodlučivanja br. 4, H. Böckler Stiftung, 2015.

⁽²⁸⁾ CETA: *Verkaufte Demokratie* („CETA: prodana demokracija“), Corporate Europe Observatory.

⁽²⁹⁾ Sud Europske unije, Mišljenje br. 1/91 od 14. prosinca 1991. – EGP 1; Mišljenje br. 1/00 od 18. travnja 2002. – ECAA; Mišljenje br. 1/09 od 8. ožujka 2011. – Sud za patente.

⁽³⁰⁾ Mišljenje Suda Europske unije br. 2/13 od 18. prosinca 2013.

9.7 Prije je potrebno da EK razmotri načine za uređenje postojećih bilateralnih ugovora o ulaganju unutar EU-a te takvih ugovora između država članica EU-a i trećih zemalja, posebice razvijenih zemalja poput SAD-a i Kanade. Ti ugovori sadrže neizmijenjene mehanizme za rješavanje sporova između ulagača i države te se mogu upotrijebiti za osporavanje prava države da donosi propise i provodi legitimne državne politike. Većina tih sporazuma sadrži i odredbe o važenju nakon isteka, što dodatno otežava njihov raskid.

10. Žalbeni mehanizam

10.1 U okviru javnog savjetovanja iskazana je široka potpora civilnog društva žalbenom mehanizmu, koja je zatim potvrđena i u sklopu savjetovanja koje je organizirao EGSO.

10.2 Nacrt CETA-e ne sadrži žalbeni sustav. Međutim, tim se nacrtom otvara mogućnost uspostave takvog sustava. CETA doduše predviđa buduća savjetovanja o sustavu i načinima podnošenja žalbi. Takvo obećanje „na sveto nigdarjevo” umanjuje važnost tog pitanja. Potrebno je hitno iznaći rješenje.

10.3 Pravorijek arbitražnog suda u načelu je konačan, a revizija ili poništenje mogući su samo u krajnje izvanrednim slučajevima⁽³¹⁾. To nije ni blizu nacionalnim pravosudnim sustavima i time se ne rješavaju temeljni problemi izneseni u okviru savjetovanja.

11. Kako poboljšati sustav za rješavanje sporova između ulagača i države?

11.1 UNCTAD je utvrdio pet mogućnosti za poboljšanje mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države:

- prilagodba postojećih sustava kroz međunarodne sporazume o ulaganju,
- ograničavanje pristupa ulagača mehanizmu za rješavanje sporova između ulagača i države,
- promicanje alternativnog rješavanja sporova,
- uvođenje žalbenog instrumenta,
- uspostava stalnog međunarodnog suda za ulaganja.

11.2 EGSO smatra da je navedene mogućnosti potrebno dodatno i detaljno razmotriti. EK je pri određivanju novog pristupa zaštiti ulaganja i rješavanju sporova između ulagača i države u nacrtu CETA-e te sporazuma između EU-a i Singapura razradio prve četiri mogućnosti. Savjetovanje je pokazalo da je duboko ukorijenjena zabrinutost još prisutna. Odbor smatra da bi uspostava međunarodnog suda za ulaganja bio najbolji korak jer bi se time ostvario velik napredak u pogledu osiguravanja legitimnosti i transparentnosti sustava te bi to dovelo do dosljednog tumačenja i ispravnijih odluka. U tom pogledu EGSO pozdravlja izjavu povjerenika za trgovinu pred Odborom za međunarodnu trgovinu Europskog parlamenta od 18. ožujka: „Višestrani sud predstavljao bi učinkovitije iskorištavanje sredstava te bi imao veću legitimnost.”

11.3 Međutim, EGSO smatra da vođenje pregovora o rješavanju sporova između ulagača i države u okviru TTIP-a uz istovremeno promicanje srednjoročne opcije međunarodnog suda za ulaganja nije izvedivo rješenje. Postigne li se sporazum u okviru TTIP-a, to će zacijelo postati zlatni standard te će u potpunosti dovesti u pitanje osiguravanje potpore za međunarodni sud. Situaciju dodatno komplicira činjenica da se odredbe iz TTIP-a ne prenose automatski u CETA-u. Važno je naglasiti da su pregovori o CETA-i završeni te da nema jamstva da će kanadska vlada pristati uključiti bilo koju promjenu dogovorenu u okviru TTIP-a.

⁽³¹⁾ Konvencija Međunarodnog centra za rješavanje investicijskih sporova, članak 52.

11.4 Usvajanjem postojeće strategije Europska komisija suočava se s mogućnošću da njezin prvi pokušaj pregovora o zaštiti ulagača dovede do tri različita sustava za SAD, Kanadu i Singapur. S druge strane, uspije li Komisija ugovoriti jedinstveni sustav, tome će nužno prethoditi vrlo teški pregovori. EGSO smatra da bi nakon toga bilo gotovo nemoguće osigurati nužnu potporu za usmjeravanje napora k uspostavi međunarodnog suda.

11.5 Stoga EGSO zaključuje da se s obzirom na situaciju u kojoj glavni svjetski igrači poput SAD-a, Kanade i Japana istodobno sudjeluju u pregovorima o novim trgovinskim i investicijskim sporazumima pruža jedinstvena prilika za promicanje međunarodnog suda za ulaganja. Odbor također smatra da to predstavlja najizgledniju mogućnost da se zemlje u razvoju – u kojima je zaštita ulaganja kudikamo potrebnija – uvjeri da prigrle novi svjetski sustav.

Bruxelles, 27. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

PRILOG

Mišljenju Europskog gospodarskog i socijalnog odbora

Sljedeće protumišljenje, koje je dobilo barem četvrtinu glasova, odbijeno je tijekom rasprave:

Izbrisati cijeli tekst mišljenja i zamijeniti kako slijedi:**1. Zaključci i preporuke**

1.1 Izravna strana ulaganja (FDI) važan su doprinos gospodarskom rastu i otvaranju radnih mjesta. Poduzeća koja ulažu u drugu zemlju samim time izlažu se određenom riziku, no inozemne ugovorne strane potrebno je zaštititi od nerazmjernog postupanja i zlouporabe od strane države-domaćina u koju su uložili sredstva, primjerice od izravnog izvlaštenja, diskriminacije na temelju državljanstva te nepoštenog i pristranog odnosa u usporedbi s domaćim ulagačima. Važan je neutralan mehanizam za rješavanje sporova. Ulaganja su često iznimno dugoročna, a političke okolnosti u državama-domaćinima mogu se promijeniti.

1.1.1 Međunarodni sporazum o ulaganju (IIA) između dvije države (ili regije) uključuje međunarodno pravo. Kako bi bio učinkovit, potreban mu je učinkovit i uravnotežujući međunarodni mehanizam za rješavanje sporova.

1.1.2 Međutim, u većini međunarodnih sporazuma o ulaganju primjenom mehanizma za rješavanje sporova pojedinačna poduzeća i država-domaćin suočavaju se u postupku rješavanja sporova između ulagača i države⁽¹⁾. Taj je postupak po svojoj prirodi retroaktivan. Za razliku od postupka za rješavanje sporova Svjetske trgovinske organizacije (WTO), u slučaju da država izgubi, samo se plaća odšteta. Država ne mora ukinuti odgovarajuće zakonodavstvo. Ulaganja nisu u nadležnosti WTO-a s obzirom na to da su izostavljena iz programa kruga pregovora u Dohi 2003. godine.

1.2 EU je najveći davatelj i primatelj međunarodnih ulaganja. Ulaganja predstavljaju ključni interes za poduzeća EU-a, uključujući mala i srednja poduzeća. Odbor stoga pozdravlja stajalište Komisije⁽²⁾ da je ISDS:

- važan instrument za zaštitu ulaganja te stoga i za poticanje i osiguravanje gospodarskog rasta u EU-u,
- učinkovit način osiguravanja provođenja obaveza oko kojih su se naši trgovinski partneri usuglasili s našim ulagačima u trenutku potpisivanja ugovora o ulaganju.

1.2.1 U zaključcima⁽³⁾ Poslovnog okruglog stola o Transatlantskom partnerstvu za trgovinu i ulaganja (TTIP), koji je organizirala Skupina poslodavaca EGSO-a, navodi se sljedeće: „Međunarodni sporazum poput TTIP-a trebao bi stvoriti uvjete koji pogoduju privlačenju visoke razine budućih ulaganja na transatlantskom tržištu. To uključuje da se ulagačima obje strane osigura širok pristup i nediskriminirajući odnos, kao i da se unaprijedi postojeći okvir za zaštitu ulagača, uključujući mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države koji bi trebao postati pristupačniji malim i srednjim poduzećima te uspostaviti odgovarajuću ravnotežu između prava ulagača te prava država i lokalnih vlasti da donose propise u interesu javnosti.”

⁽¹⁾ Odredbe o rješavanju sporova između ulagača i države postoje u približno 93 % od više od 3 250 sporazuma o ulaganju koji su dosad sklopljeni, iako se taj postupak koristio u manje od 100 njih, odnosno manje od 3 %.

⁽²⁾ EK – Informativni bilten o rješavanju sporova između ulagača i države – stavak 2., 3. listopada 2013.

⁽³⁾ Poslovni okrugli stol EGSO-a – Zajednička deklaracija o TTIP-u, 16. prosinca 2014.

1.3 Sporazum o trgovini između EU-a i Kanade (CETA), koji ugovorne strane tek trebaju ratificirati, uključuje opsežno poglavlje o zaštiti ulaganja koje obuhvaća i odredbe o rješavanju sporova između ulagača i države. To poglavlje, zajedno s poglavljem o ulaganju u Sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i Singapura ⁽¹⁾, prvi je sporazum o ulaganju koji je EU ugovorio otkako mu je Lisabonskim ugovorom iz 2009. godine dodijeljena nadležnost za ulaganja. To je velik napredak u pogledu rješavanja otvorenih pitanja, no mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države potrebno je dodatno unaprijediti.

1.4 Osim načela „najpovlaštenije nacije“, kao i pokrića koje Komisija obično uključuje za naknadu štete u slučaju rata, revolucije i slično, Odbor poziva da se zaštita ulagača u okviru sporazuma o ulaganju, u sklopu koje se stoga može upotrijebiti mehanizam za rješavanje sporova između ulagača i države, ograniči na četiri materijalna područja zaštite, odnosno:

- zaštitu od diskriminacije na temelju državljanstva ulagača,
- osiguravanje minimalnih standarda u pogledu postupanja, što se obično opisuje kao „pošten i nepristran“ odnos,
- brzo, odgovarajuće i učinkovito obeštećenje u slučaju izvlaštenja (bez diskriminacije i uz odgovarajući postupak),
- dopuštanje prijenosa sredstava povezanih s ulaganjem.

1.5 S vremenom se pojavio niz stvarnih i navodnih zlouporaba u okviru korištenja mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države te to pitanje sad treba razmotriti. Navedeni je mehanizam potrebno osuvremeniti. Odbor pozdravlja činjenicu da je Komisija utvrdila četiri područja koja je potrebno dodatno razmotriti u pogledu zaštite ulaganja i rješavanja sporova između ulagača i države. Ta je područja Komisija utvrdila u siječnju 2015. godine na temelju javnog savjetovanja koje je provela o zaštiti ulaganja i rješavanju sporova između ulagača i države u okviru TTIP-a, a nakon što su ta pitanja uključena u mandat za pregovore koji su joj jednoglasno dodijelile države članice.

1.5.1 Ta područja obuhvaćaju:

- zaštitu prava države na donošenje propisa,
- uspostavu i rad arbitražnih sudova,
- reviziju odluka o sporovima između ulagača i države putem žalbenog mehanizma,
- odnos između mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države te domaćih sudskih sustava.

1.5.2 Odbor smatra da je odgovarajuća zaštita **prava države na donošenje propisa** od ključne važnosti te da je sve preostale nejasnoće potrebno ukloniti. U skladu s mišljenjem Odbora o TTIP-u ⁽²⁾, „ključno je da niti jedna odredba iz TTIP-a o rješavanju sporova između ulagača i države ne stoji na putu državama članicama EU-a pri donošenju propisa u interesu javnosti“. Prethodni sporazumi o ulaganju prvenstveno su sastavljeni u cilju zaštite ulaganja. U CETA-i i Sporazumu sa Singapurom preciznije su sročene ključne definicije kako bi se izbjegla neosnovana tumačenja te se u preambuli svakog sporazuma izričito spominje pravo na donošenje propisa. EGSO smatra da je to sad potrebno uključiti u osnovni tekst odgovarajućeg dokumenta, kao poseban članak svakog takvog sporazuma.

1.5.3 Ključno je da **arbitražni suci koji sjede u arbitražnim sudovima za rješavanje sporova između ulagača i države** budu u potpunosti nepristrani te da ne budu izloženi sukobu interesa. Odbor poziva da se svi arbitražni suci obavezno biraju s popisa koji su unaprijed utvrdile stranke potpisnice odgovarajućeg sporazuma te da se za navedene suce jasno odrede kvalifikacije, posebice u pogledu posjedovanja kvalifikacija za obnašanje sudačke dužnosti, kao i stručnog znanja na odgovarajućim područjima međunarodnog prava.

⁽¹⁾ Također se tek treba ratificirati te se na Sudu Europske unije može pravno osporiti kako bi se utvrdilo je li postijedi „miješani“ sporazum za koji je shodno tomu potrebno odobrenje parlamenata svih država članica.

⁽²⁾ Mišljenje EGSO-a „Transatlantski trgovinski odnosi i stavovi EGSO-a o pojačanoj suradnji i mogućem sporazumu o slobodnoj trgovini između EU-a i SAD-a“, SL C 424, 26.11.2014., str. 9.

1.5.4 Od ključne je važnosti i žalbeni mehanizam – pravni postupak u kojem ne postoji pravo žalbe opravdano je veoma rijedak, iako takvi slučajevi postoje u važećim sporazumima o ulaganju. EGSO primjećuje da se žalbeni mehanizam spominje u prvotnim pregovaračkim smjernicama za TTIP. Od presudne će važnosti biti način ustroja tog mehanizma, uključujući postupke za imenovanje članova, njihove kvalifikacije i naknade, kao i moguća vremenska ograničenja koja će se primjenjivati. Mehanizam bi trebao pokrivati pravne i činjenične pogreške. Potrebno je u ranoj fazi razmotriti može li se bilateralni mehanizam pretvoriti u multilateralni, možda po uzoru na Žalbeno tijelo WTO-a. Takav će mehanizam uključivati dodatne troškove, no to treba uzeti u obzir.

1.5.5 Bit će teže riješiti odnos između **mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države te domaćih sudskih sustava**. Međunarodni sporazumi o ulaganju međunarodni su sporazumi, a domaći sudovi nisu nužno nadležni za tumačenje pitanja koja se tiču međunarodnog prava. Čak i najbolji sustav može zakazati, ali dvostruke tužbe treba zabraniti. Potencijalni tužitelji trebali bi na početku odabrati postupak ili izgubiti pravo podnošenja tužbe na domaćem sudu u trenutku kad se odluče poslužiti mehanizmom za rješavanje sporova između ulagača i države.

1.6 Multilateralni **međunarodni sud** predstavlja rješenje u dugoročnijoj perspektivi. To treba razraditi usporedno s razvojem postupka za rješavanje sporova između ulagača i države u okviru TTIP-a i drugdje. Nužno je da postoji neki oblik međunarodne zaštite ulagača dok se vode pregovori o tom međunarodnom tijelu i ono se uspostavlja.

1.6.1 Važno je osigurati kritičnu masu za uspostavljanje međunarodnog suda kao dugoročnijeg cilja za rješavanje sporova o ulaganju. Vjerojatno je da će opća prihvaćenost takvog međunarodnog žalbenog mehanizma proizaći iz činjenice da je on uspostavljen na temelju konsenzusa, putem kojeg bi se trebali riješiti potencijalni relevantni problemi s kojima se suočavaju sve nove međunarodne institucije, uključujući Međunarodni kazneni sud.

1.6.2 EGSO upozorava da je potrebno odbaciti prijedlog da skupina G7, čiji svi članovi trenutno sudjeluju u pregovorima o međunarodnim sporazumima o ulaganju, sama započne raditi na uspostavljanju međunarodnog suda. Kritična se masa može postići samo ako se od početka uključi mnogo veći broj zemalja, a vrata ostanu otvorena za druge zemlje koje se mogu pridružiti ako i kad pokažu interes.

1.6.3 U međuvremenu EGSO preporučuje EU-u i SAD-u da u TTIP uključe bilateralni mehanizam za rješavanje sporova o ulaganju.

2. Kontekst

2.1 Odbor primjećuje da će dvije zemlje, ako žele potaknuti međusobne gospodarske odnose putem međunarodnog sporazuma o ulaganju, jedna drugoj obećati kako će jamčiti određeni standard odnosa prema ulagačima i ulaganjima iz druge zemlje. Ta obećanja, koja se daju dobrovoljno, zatim moraju proći kroz cjelokupni domaći postupak ratifikacije. Ona ni na koji način ne daju prednost interesima poduzeća u odnosu na pravo vlada da donose propise. No, u interesu vladavine prava, vlade su dužne poštovati garancije na koje su se obvezale.

2.2 Premda države pregovarateljice nastoje uključiti odredbe kojima bi se zaštitila njihova poduzeća od diskriminirajućih mjera trgovinskih partnera, Odbor je svjestan činjenice da je nerealno da oštećeno poduzeće očekuje da će svaki spor automatski dospjeti na međudržavnu razinu, čime bi se njegov slučaj podigao na političku ili diplomatsku razinu.

2.2.1 Da se poduzeća oslanjaju na EU u pokretanju sporova na međudržavnoj osnovi, bilo bi moguće na taj način rješavati samo vrlo malen broj slučajeva, a vjerojatno bi bila zanemarena manja poduzeća. Najvjerojatnije je da između dvije države s razvijenim demokratskim pravnim sustavima ne bi dolazilo do brojnih sporova, no ako rješavanje sporova između država postane standardni postupak, broj potencijalnih slučajeva vjerojatno bi porastao, što bi imalo velik utjecaj na resurse država.

2.2.2 Kao što je istaknula povjerenica Malmström ⁽¹⁾ u vezi s pregovorima o TTIP-u, na sudovima u SAD-u ne može se pozivati na međunarodno pravo, a nijednim zakonom u SAD-u ne zabranjuje se diskriminacija protiv stranih ulagača. U drugim zemljama domaći sudovi mogu biti manje pouzdani.

⁽¹⁾ EP, 6. svibnja.

2.2.3 Ulaganje i trgovina nisu ista stvar. Jasno je da u trgovinskim sporovima država mora preuzeti inicijativu. Takvi sporovi često se bave određenom proizvodnom kategorijom, poput banana, solarnih ploča ili tekstila: damping je jedno od glavnih pitanja u postupcima rješavanja sporova Svjetske trgovinske organizacije.

3. Razvoj sustava za rješavanje sporova između ulagača i države

3.1 Iako je ukupan broj slučajeva rješavanja sporova između ulagača i države ⁽¹⁾ i dalje malen, uporaba tog postupka znatno je porasla od 2002. godine. To je razmjerno povećanju ukupnih izravnih stranih ulaganja, koja su na svjetskoj razini do 2013. godine dosegla više od 25 bilijuna američkih dolara. Od 2002. godine europski ulagači uložili su oko 50 % svih tužbi. Znatno broj tih tužbi pokrenula su manja ili specijalizirana poduzeća ⁽²⁾. Važno je da se u okviru bilo kakve reforme postupka rješavanja sporova između ulagača i države osigura da taj postupak bude dostupniji malim i srednjim poduzećima.

3.1.1 Od 356 poznatih riješenih slučajeva, 25 % riješeno je u korist ulagača, a 37 % u korist države. U ostatku slučajeva došlo je do nagodbe ⁽³⁾.

3.2 Zbog kako prividnih tako i stvarnih problema do kojih je došlo na temelju ishoda niza slučajeva rješavanja sporova između ulagača i države diljem svijeta, uključujući i niz slučajeva koji su još u tijeku, u javnom se mnijenju pod utjecajem sindikata, nevladinih i drugih organizacija sve više širi zabrinutost u vezi s upotrebom tog postupka, uz sve veće protivljenje uvođenju poglavlja o ulaganju i tog postupka u TTIP.

3.3 Ako ne dođe do reforme mehanizma za rješavanje sporova između ulagača i države i uključivanja poglavlja o ulaganju u TTIP, Odbor primjećuje da će dosadašnji postupci predviđeni u 1 400 bilateralnih ugovora o ulaganju koje su dogovorile pojedinačne države članice (osim Irske), te posebno onima dosad sklopljenim između devet država članica i SAD-a, naravno i dalje ostati na snazi i biti važeći.

Rezultat glasovanja

Za:	94
Protiv:	191
Suzdržani:	25

⁽¹⁾ 610 slučajeva do kraja 2014. godine.

⁽²⁾ Stockholmska trgovačka komora navodi da su mala i srednja poduzeća podigla 22 % tužbi u otprilike 100 slučajeva zaključenih između 2006. i 2011. godine; BDI (*Bundersverband der Deutschen Industrie*) također navodi da su mala i srednja poduzeća pokrenula oko 30 % svih slučajeva koje su pokrenula njemačka poduzeća.

⁽³⁾ EK – Informativni bilten o rješavanju sporova između ulagača i države, 3. listopada 2013.

III.

(Pripremni akti)

EUROPSKI GOSPODARSKI I SOCIJALNI ODBOR

508. PLENARNO ZASJEDANJE EGSO-A ODRŽANO 27. I 28. SVIBNJA 2015.**Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu direktive Vijeća o izmjeni Direktive 2011/16/EU u pogledu obvezne automatske razmjene informacija u području oporezivanja***(COM(2015) 135 završna verzija – 2015/0068 (CNS))***i Prijedlogu direktive Vijeća o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2003/48/EZ***(COM(2015) 129 završna verzija – 2015/0065 (CNS))**(2015/C 332/07)***Glavni izvjestitelj: g. Petru Sorin DANDEA**

Dana 31. ožujka 2015., sukladno članku 115. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Vijeće Europske unije odlučilo je savjetovati se s Europskim gospodarskim i socijalnim odborom o

Prijedlogu direktive Vijeća o izmjeni Direktive 2011/16/EU u pogledu obvezne automatske razmjene informacija u području oporezivanja

(COM(2015) 135 završna verzija – 2015/0068 CNS)

i

Prijedlogu direktive Vijeća o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2003/48/EZ

(COM(2015) 129 završna verzija – 2015/0065 (CNS))

Dana 17. ožujka 2015. Predsjedništvo Odbora zatražilo je od Stručne skupine za ekonomsku i monetarnu uniju te ekonomsku i socijalnu koheziju da pripremi rad Odbora o toj temi.

S obzirom na hitnu prirodu posla, Europski gospodarski i socijalni odbor imenovao je g. Petrua Sorina DANDEU glavnim izvjestiteljem na 508. plenarnom zasjedanju održanom 27. i 28. svibnja 2015. (sjednica od 27. svibnja 2015.) i usvojio sljedeće mišljenje sa 148 glasova za, 11 protiv i 15 suzdržanih.

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO pozdravlja Prijedlog direktive kojim Europska komisija nastavlja provedbu mjera sadržanih u akcijskom planu namijenjenom borbi protiv poreznih prijevара i utaje poreza ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ COM(2012) 722 završna verzija – Akcijski plan za jačanje borbe protiv poreznih prijevара i utaje poreza.

1.2. EGSO podržava uključivanje informacija o prethodnim poreznim mišljenjima s prekograničnim učinkom i prethodnim sporazumima o cijenama u mehanizam obvezne automatske razmjene informacija, uređen Direktivom Vijeća 2011/16/EU, s obzirom na to da poduzeća s transnacionalnim poslovanjem te informacije u određenim slučajevima koriste kako bi uspostavila strukture koje dovode do erozije porezne osnovice u državama članicama te narušavaju učinkovitost unutarnjeg tržišta.

1.3. EGSO je protiv dozvoljene utaje poreza koja, iako nije nezakonita, ipak predstavlja nemoralnu praksu jer poduzećima koja joj pribjegavaju omogućuje plaćanje poreza koji je, u apsolutnom smislu, znatno niži od onog koji plaćaju pojedinci ili mala i srednja poduzeća.

1.4. EGSO smatra da mjere predviđene Prijedlogom direktive mogu doprinijeti znatnom smanjenju gubitka prihoda država članica, stoga preporučuje da se one što prije usvoje.

1.5. Informacije o prethodnim poreznim mišljenjima i prethodnim sporazumima o cijenama vrlo su važne te mogu pomoći državama članicama da identificiraju fiktivne transakcije. EGSO, međutim, upozorava na činjenicu da se pravno definiranje određene transakcije kao fiktivne u brojnim slučajevima može pokazati kompliciranim. Stoga državama članicama preporučuje da odredbe iz Prijedloga direktive nastoje što točnije prenijeti u svoje zakonodavstvo.

1.6. EGSO Europskoj komisiji preporučuje da pojača svoje napore u okviru pregovora na razini OECD-a kako bi se usvojio standard u pogledu erozije porezne osnovice i prijenosa dobiti (eng. *base erosion and profit shifting*, BEPS) te kako bi se u njega uključile odredbe iz Prijedloga direktive. Standard BEPS i standard OECD-a za obveznu automatsku razmjenu informacija bit će najkorisniji instrumenti za borbu protiv poreznih prijevara i utaje poreza na svjetskoj razini.

1.7. EGSO pozdravlja prijedlog Komisije da se Direktiva Vijeća 2003/48/EZ o oporezivanju dohotka od kamate na štednju („Direktiva o štednji”) stavi izvan snage. Direktiva Vijeća 2014/107/EU, kojom je izmijenjena Direktiva Vijeća 2011/16/EU, obuhvaća sve financijske proizvode, uključujući i one na koje se odnosi Direktiva o štednji. Tim se prijedlogom za stavljanje izvan snage nastoji izbjeći istovremena primjena dvaju standarda te se omogućuje pojednostavljivanje propisa.

2. Prijedlozi Komisije

2.1. Europska komisija je 18. ožujka 2015. predložila tri dokumenta⁽²⁾ namijenjena provedbi mjera predviđenih akcijskim planom za jačanje borbe protiv poreznih prijevara i utaje poreza⁽³⁾. Prijedlog direktive Vijeća o izmjeni Direktive 2011/16/EU o administrativnoj suradnji na području oporezivanja, COM(2015) 135 završna verzija, prvi je od tih dokumenata. Drugi je Komunikacija COM(2015) 136 završna verzija u kojoj se predstavlja napredak ostvaren na području porezne transparentnosti, kao i mjere koje Komisija predviđa kako bi tu transparentnost povećala. Treći je dokument COM(2015) 129 završna verzija, Prijedlog direktive Vijeća o stavljanju izvan snage Direktive 2003/48/EZ (Direktive o oporezivanju dohotka od kamate na štednju, tzv. „Direktive o štednji”).

2.2. Prijedlogom direktive o izmjeni Direktive 2011/16/EU Komisija želi osigurati sveobuhvatnu i učinkovitu administrativnu suradnju među poreznim upravama uspostavom obvezne automatske razmjene informacija o prethodnim poreznim mišljenjima s prekograničnim učinkom i prethodnim sporazumima o cijenama koje koriste poduzeća. Te prakse mogu, u određenim slučajevima, dovesti do niske razine oporezivanja u državi članici koja je izdala mišljenje i time uzrokovati znatno smanjenje iznosa oporezivog dohotka u drugim uključenim državama članicama.

⁽²⁾ COM(2015) 135 završna verzija – Prijedlog direktive Vijeća o izmjeni Direktive 2011/16/EU u pogledu obvezne automatske razmjene informacija u području oporezivanja.

COM(2015) 136 završna verzija – Komunikacija Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o poreznoj transparentnosti za sprečavanje utaje i izbjegavanja poreza.

COM(2015) 129 završna verzija – Prijedlog direktive Vijeća o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2003/48/EZ.

⁽³⁾ COM(2012) 722 završna verzija – Akcijski plan za jačanje borbe protiv poreznih prijevara i utaje poreza.

2.3. Prijedlog direktive Vijeća o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2003/48/EZ (Direktive o oporezivanju dohotka od kamate na štednju, tzv. „Direktive o štednji”) neophodan je s obzirom na to da, nakon usvajanja, 9. prosinca 2014., Direktive Vijeća 2014/107/EU o izmjeni Direktive 2011/16/EU u pogledu obvezne automatske razmjene informacija u području oporezivanja, kojom se u europsko zakonodavstvo uvodi svjetski standard automatske razmjene podataka o financijskim računima, ta Direktiva, uz druge kategorije prihoda, obuhvaća i štednju. Zato je potrebno staviti izvan snage Direktivu o štednji, kako bi se izbjegla istovremena primjena dvaju standarda, što bi također uzrokovalo dodatno i nesrazmjerno administrativno opterećenje za poduzeća.

2.4. U Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o poreznoj transparentnosti za sprečavanje utaje i izbjegavanja poreza predstavlja se napredak ostvaren na području provedbe mjera sadržanih u akcijskom planu za borbu protiv poreznih prijevара i utaje poreza. Komisija je u njoj predstavila i mjere koje bi se mogle provesti u budućnosti.

3. Opće napomene

3.1. Pripremom Prijedloga direktive o izmjeni Direktive 2011/16/EU o administrativnoj suradnji na području oporezivanja, Komisija nastavlja provedbu mjera sadržanih u akcijskom planu za borbu protiv poreznih prijevара i utaje poreza koji je, na zahtjev Europskog vijeća, predstavila krajem 2012. godine. U svom mišljenju s tim u vezi ⁽⁴⁾, EGSO je pozdravio predstavljanje toga plana te je izrazio svoju podršku Komisiji u njezinoj borbi protiv tih praksi koje pogadaju unutarnje tržište.

3.2. Svrha je Prijedloga direktive u vrste informacija koje podliježu obveznoj automatskoj razmjeni uključiti informacije o prethodnim poreznim mišljenjima s prekograničnim učinkom i prethodnim dogovorima o transfernim cijenama. Poduzeća često od poreznih uprava traže ta mišljenja kako bi dobila potvrdu da je njihovo poslovanje zakonito. Porezna mišljenja sama po sebi ne predstavljaju problem i brojne ih države članice koriste. Međutim, poduzeća ih ponekad koriste kako bi uspostavila strukture koje im omogućuju da plaćaju manji porez, što uzrokuje eroziju porezne osnovice u državama članicama i šteti učinkovitosti unutarnjeg tržišta. EGSO pozdravlja uključivanje tih informacija u kategoriju informacija na koje se primjenjuje obvezna automatska razmjena, s obzirom na to da su one državama članicama nužne u njihovim nastojanjima usmjerenima na borbu protiv agresivnog poreznog planiranja.

3.3. Izmjene koje predviđa Komisija također će državama članicama omogućiti da identificiraju moguće strukture koje su uspostavila poduzeća, a koje dovode do erozije nacionalnih poreznih osnovica, kao što je primjena transferne cijene koja tim poduzećima omogućuje korištenje niske razine oporezivanja dohotka u nekoj državi koja nije država članica u kojoj su ti dohodci bili ostvareni. EGSO je u više navrata izrazio svoje protivljenje tim praksama koje su nemoralne unatoč tome što nisu nezakonite, s obzirom na to da potiču države članice da povećaju razinu oporezivanja malih poreznih obveznika – bilo da je riječ o poduzećima ili o fizičkim osobama – koji u konačnici, u apsolutnom smislu, plaćaju veći porez nego velika poduzeća.

3.4. Komisija prepoznaje značajnu prekograničnu dimenziju dozvoljene utaje poreza te nezakonitih poreznih prijevара i utaje poreza, s obzirom na to da te pojave pospješuju globalizacija i povećana mobilnost poreznih obveznika. EGSO smatra da mjere predviđene Prijedlogom direktive mogu doprinijeti znatnom smanjenju gubitka prihoda država članica, stoga preporučuje da se one što prije usvoje.

3.5. Uključivanjem štednje u kategorije prihoda na koje se primjenjuje obvezna automatska razmjena informacija iz Direktive o administrativnoj suradnji na području oporezivanja pojednostavljuje se regulatorni okvir, a istodobno se povećava transparentnost postupka oporezivanja. EGSO podržava Prijedlog direktive o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 2003/48/EZ (Direktive o oporezivanju dohotka od kamate na štednju, tzv. „Direktive o štednji”) čije područje primjene je preuzeto i prošireno Direktivom Vijeća 2014/107/EU, kojom je Direktiva 2011/16/EU izmijenjena u pogledu obvezne automatske razmjene informacija na području oporezivanja.

⁽⁴⁾ Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu i Vijeću – Akcijski plan za jačanje borbe protiv poreznih prijevара i utaje poreza (SL C 198, 10.7.2013., str. 34.).

4. Posebne napomene

4.1. Agresivno porezno planiranje, koje podržavaju određena poduzeća s transnacionalnim poslovanjem, državama članicama uzrokuje proračunske gubitke od više stotina milijardi eura godišnje. EGSO podržava uključivanje prethodnih poreznih mišljenja i prethodnih sporazuma o cijenama koje donose nacionalne uprave u kategorije informacija koje se podvrgavaju obveznoj automatskoj razmjeni iz članka 8. stavka 5. točke (a) Direktive 2011/16/EU. Smatra, također, da je ta izmjena neophodna za povećanje porezne transparentnosti i borbu protiv te negativne pojave.

4.2. Činjenica da će države članice, u skladu s odredbama Prijedloga direktive, imati pristup informacijama o dvije vrste odluka ne jamči, međutim, da će strukture koje poduzeća koriste kako bi izbjegla plaćanje poreza biti iskorijenjene. U većini slučajeva tim se strukturama iskorištavaju nedostaci nacionalnih zakonodavstava ili njihova međusobna neusklađenost. EGSO Komisiji i državama članicama preporučuje da nastave raditi na pojednostavljivanju i usklađivanju postojećeg pravnog okvira, na europskoj kao i na nacionalnoj razini.

4.3. Informacije o prethodnim poreznim mišljenjima i prethodnim sporazumima o cijenama vrlo su važne te mogu pomoći državama članicama da identificiraju fiktivne transakcije. Zahvaljujući provedbi općeg pravila protiv zlouporabe, predviđenoj Direktivom 2011/96/EU (Direktiva o zajedničkom sustavu oporezivanja koji se primjenjuje na matična društva i društva kćeri iz različitih država članica), države članice moći će povratiti gubitke prihoda od oporezivanja pretrpljene uslijed fiktivnih transakcija. EGSO, međutim, upozorava na činjenicu da se pravno definiranje određene transakcije kao fiktivne u brojnim slučajevima može pokazati kompliciranim.

4.4. EGSO ponavlja svoj prijedlog, koji je iznio u jednom od prethodnih mišljenja, da države članice uvedu postupak kojim će poduzećima koja podržavaju dozvoljenu utaju poreza ili posluju putem područja poznatih kao porezne oaze zabraniti pristup javnim i europskim fondovima.

4.5. Imajući u vidu znatnu količinu informacija na koje će se primjenjivati obvezna automatska razmjena, s obzirom na to da će se vrstama informacija koje su već obuhvaćene člankom 8. Direktive dodati nove vrste informacija, EGSO državama članicama preporučuje da osiguraju ljudske resurse i informacijsku tehnologiju neophodne za ispravnu provedbu odredbi predviđenih Prijedlogom direktive. EGSO, osim toga, smatra da je nužno zaposlenike nacionalnih poreznih uprava koji će biti zaduženi za obveznu automatsku razmjenu informacija osposobiti za pravilnu upotrebu obrazaca koji će biti osmišljeni u suradnji s Komisijom te će olakšati razmjenu informacija, kao i za unošenje tih informacija u buduću središnju bazu podataka kojom će upravljati Europska komisija.

4.6. Nakon izmjena iz 2013. godine te s obzirom na izmjene koje se preporučuju tim Prijedlogom direktive, Direktiva 2011/16/EU predviđa razmjenu informacija za sve glavne vrste dohodaka fizičkih osoba te još više vrsta dohodaka pravnih osoba. To znači da će državama članicama biti na raspolaganju podaci o dohocima ostvarenima na području Europske unije. Strukture koje uspostavljaju poduzeća koja podržavaju agresivno porezno planiranje često uključuju države ili područja izvan EU-a. Budući da je prijedlog koji je Komisija iznijela u Prijedlogu direktive ambiciozniji od projekta standarda BEPS (erozija pravne osnovice i prijenos dobiti) o kojem se trenutno pregovara na razini OECD-a, EGSO preporučuje Komisiji i državama članicama da pojačaju suradnju kako bi standard BEPS i standard za obveznu automatsku razmjenu podataka doista postali svjetski standardi.

4.7. EGSO pozdravlja prijedlog Komisije da se Direktiva Vijeća 2003/48/EZ o oporezivanju dohotka od kamate na štednju („Direktiva o štednji”) stavi izvan snage. Naime, kao što je već navedeno, Direktiva Vijeća 2014/107/EU, kojom je izmijenjena Direktiva Vijeća 2011/16/EU, obuhvaća sve financijske proizvode, uključujući i one na koje se odnosi Direktiva o štednji. Svrha je tog prijedloga direktive izbjeći istovremenu primjenu dvaju standarda na razmjenu podataka o financijskim računima. Na taj način propisi u pogledu oporezivanja postaju jednostavniji i transparentniji.

Bruxelles, 27. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu odluke Vijeća o smjernicama politika zapošljavanja država članica

(COM(2015) 098 završna verzija – 2015/0051 (NLE))

(2015/C 332/08)

Izvjestitelj: Carlos Manuel TRINDADE

Suizvjestiteljica: Vladimíra DRBALOVÁ

Dana 10. ožujka 2015., sukladno članku 148. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Vijeće je odlučilo savjetovati se s Europskim gospodarskim i socijalnim odborom o

Prijedlogu odluke Vijeća o smjernicama politika zapošljavanja država članica

(COM(2015) 098 završna verzija – 2015/0051 (NLE)).

Stručna skupina za zapošljavanje, socijalna pitanja i građanstvo, zadužena za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojila 7. svibnja 2015.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na svom 508. plenarnom zasjedanju održanom 27. i 28. svibnja 2015. (sjednica od 27. svibnja 2015.), sa 109 glasova za, 9 protiv i 4 suzdržana.

1. Zaključci i preporuke

1.1. Usprkos ostvarenim naporima i poduzetim mjerama, duga i nepopustljiva kriza u EU-u veoma je negativno utjecala na razinu zaposlenosti – posebice dugotrajne nezaposlenosti – te je uzrokovala spor i težak prijelaz mladih iz obrazovanja na tržište rada, kao i razinu siromaštva u velikoj većini država članica; umjesto željene konvergencije gospodarstava produbile su se razlike između zemalja i među regijama u državama članicama. EGSO to stanje smatra neprihvatljivim te preporučuje Komisiji da zajedno s državama članicama utvrdi ciljeve i opsežne kratkoročne mjere za njegovu izmjenu.

1.2. EGSO sa zadovoljstvom primjećuje da je Europska komisija izmijenila smjernice za zapošljavanje za 2015. godinu kako bi one odražavale najnovije stanje te kako bi se riješile brojne manjkavosti koje postoje na gospodarskom i socijalnom planu.

1.3. Imajući na umu posebno snažnu interakciju između općih smjernica za gospodarsku politiku država članica i Unije te smjernica za zapošljavanje, EGSO poziva Komisiju i države članice da hitno provedu potrebne izmjene gospodarske, financijske i socijalne politike radi potpunog ostvarivanja ciljeva strategije Europa 2020. na temelju strukturnih reformi.

1.4. EGSO je pozdravio Paket mjera za socijalna ulaganja ⁽¹⁾ i pozitivno se očitovao o pokretanju Jamstva za mlade te je iznio prijedloge za njihovo poboljšanje ⁽²⁾. Ti doprinosi EGSO-a i dalje vrijede te im Komisija mora dati dužnu pozornost u okviru Europskog semestra. Države članice imaju ključnu ulogu u jačanju javnih ulaganja za otvaranje novih radnih mjesta, a u javnim nadmetanjima treba vrednovati dimenziju „zapošljavanja” kao važan kriterij pri odabiru prijedloga.

1.5. Prema mišljenju EGSO-a nove smjernice za zapošljavanje moraju prevladati postojeće slabosti i dovesti do snažne mobilizacije svih gospodarskih i društvenih dionika u pogledu odgovarajućih i realističnih politika kojima će se poticati rast i konkurentnost te koje će dovesti do otvaranja novih radnih mjesta u cilju provedbe strategije Europa 2020. (odnosno ostvarivanja pametnog, održivog i uključivog rasta koji se tom strategijom predviđa) i u cilju poboljšanja životnih uvjeta europskih građana, kako bi se na putu napretka omogućilo njihovo usklađivanje.

⁽¹⁾ SL C 226, 16.7.2014., str. 21.

⁽²⁾ SOC/522 18.3.2015. – Mišljenje EGSO-a o inicijativi za zapošljavanje mladih – pretfinanciranje (još nije objavljeno u SL-u).

1.6. EGSO izražava duboku zabrinutost zbog nastavka provođenja politike štednje u EU-u koja će spriječiti ostvarivanje ciljeva u pogledu otvaranja novih radnih mjesta i smanjenja siromaštva. U tom je smislu Odbor iznenađen time što Komisija, kako u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju tako i u Smjernicama za zapošljavanje, u potpunosti zanemaruje opasnost da niska inflacija preraste u deflaciju. Neke su skupine posebno pogođene, primjerice mladi, niskokvalificirani radnici, dugotrajno nezaposlene osobe, žene, osobe s invaliditetom, migranti, djeca, Romi i samohrani roditelji. EGSO smatra da smjernice za zapošljavanje ne odražavaju na odgovarajući način potrebu da se borba protiv nezaposlenosti i siromaštva pretvori u glavni cilj politike EU-a i država članica.

1.6.1. EGSO smatra da je EU zakazao u pogledu sposobnosti za otvaranje novih radnih mjesta i osiguravanje mogućnosti zapošljavanja te zajedno s državama članicama mora hitno iznaći odgovarajuća rješenja za brojne izazove s kojima se suočava:

- (a) kontinuirano visoka stopa nezaposlenosti u mnogim državama članicama;
- (b) neprihvatljivo visoka stopa nezaposlenosti mladih;
- (c) zabrinjavajuća dugotrajna nezaposlenost;
- (d) rastuća segmentacija tržišta rada i stalni porast netipičnih ugovora;
- (e) niska kvaliteta novih radnih mjesta;
- (f) visoki rizik od socijalne isključenosti i segregacije, posebice djece, Roma, imigranata i beskućnika, što dovodi do njihova udaljavanja od tržišta rada i povećanja siromaštva;
- (g) sve veći porast broja osoba s niskim primanjima i osoba u stanju siromaštva unatoč zaposlenju;
- (h) rastuće nejednakosti između i unutar država članica;
- (i) slaba mobilnosti radnika unutar EU-a;
- (j) kontinuirani problem nejednakosti spolova i veći rizik od siromaštva među ženama;
- (k) loša usklađenost ponude i potražnje na tržištu rada zbog neodgovarajućih stručnih vještina te niska stopa prijelaza iz škole na posao;
- (l) nedovoljna uključenost socijalnih partnera kao i civilnog društva u politike tržišta rada.

1.6.2. U smjernicama treba utvrditi kvantitativne ciljeve za otvaranje novih radnih mjesta i smanjenje siromaštva, koje trebaju dopunjavati mjerljivi ciljevi za ugrožene skupine. Bez obzira na posebne uvjetovanosti, ciljevi država članica moraju biti dovoljno ambiciozni kako bi EU mogao ostvariti ciljeve postavljene za cjelokupno europsko područje.

1.6.3. Prema mišljenju EGSO-a nedostatak kratkoročnih i srednjoročnih kvantitativnih odrednica u smjernicama odraz je slabljenja europskog bavljenja zapošljavanjem i siromaštvom. Isključivi prijenos ovlasti za postavljanje općih i posebnih ciljeva na države članice doprinijet će njihovoj slabijoj uključenosti u politike zapošljavanja te suzbijanja siromaštva i socijalne isključenosti.

1.6.4. EGSO poziva Komisiju na promicanje socijalne ekonomije kao sredstva za povećanje mogućnosti pristupanja tržištu rada za nezaposlene i ugrožene skupine te državama članicama preporučuje da u tu svrhu osiguraju odgovarajuće i održivo financiranje.

1.6.5. EGSO dijeli zaključak Komisije o kontinuirano ograničenom pristupu malih i srednjih poduzeća financiranju, što predstavlja veliku prepreku za otvaranje novih radnih mjesta. Dodaje da razvoj politike ESB-a nije doveo do boljih uvjeta financiranja u realnom gospodarstvu, zbog čega je EGSO zabrinut te čemu EU i države članice moraju pridati posebnu pozornost. Potrebno je bolje iskoristiti potencijal malih i srednjih poduzeća za otvaranje novih radnih mjesta putem lakšeg pristupa financiranju, novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija te tržišnih prilika, imajući na umu ulogu srednjih i velikih poduzeća u tom postupku.

1.6.6. EGSO je uvjeren da buđenje rasta u cilju unapređenja tržišta rada treba prvenstveno proizlaziti iz jačanja domaće potražnje, posebice temeljem znatnih javnih ulaganja kao katalizatora privatnih ulaganja. Taj put mora slijediti Europa kako bi se približila punoj zaposlenosti, što je i dalje glavni cilj EGSO-a.

1.6.7. EGSO smatra da socijalni aspekti javne nabave mogu igrati ključnu ulogu u unapređenju kvalitete tržišta rada. Svaki ugovor o javnoj nabavi mora sadržavati odredbe kojima se ponuđaču ili njegovim podugovarateljima zabranjuje uporaba nesigurnih ugovora, nametanje prisilnog samostalnog rada ili izdavanje računa s vrlo dugim rokom dospijeca.

1.6.8. EGSO poziva države članice da na učinkovitiji način uključe socijalne partnere u politike za regulaciju tržišta rada, posebno u promicanje kolektivnih ugovora, jačanje aktivnih politika tržišta rada, smanjenje segmentacije tržišta rada i jačanje ulaganja u ljudski kapital u cilju suočavanja sa socijalnim rizicima i ostvarivanja veće socijalne uključenosti.

1.6.9. EGSO poziva na sljedeću reviziju teksta prijedloga smjernica za zapošljavanje:

- 5. smjernica: u prvoj rečenici dodati „[...] smanjivati prepreke zapošljavanju za poduzeća, **kao i promicati stabilnost zaposlenja i kvalitetu radnih mjesta** [...]”, a na kraju rečenice uvrstiti „**i iziskivalo ambiciozno iskorištavanje socijalnih ulaganja za poticanje zapošljavanja.**”;
- 6. smjernica: uvrstiti **konkretna i mjerljiva cilja za borbu protiv nezaposlenosti mladih te provoditi redovitu procjenu učinkovitosti korištenja sredstava**,
- 7. smjernica:
 - socijalni partneri i civilno društvo trebaju biti više uključeni u osmišljavanje i provedbu odgovarajućih reformi, **ali to treba učiniti u skladu s nacionalnim posebnostima i poštujući autonomiju nacionalnih socijalnih partnera**,
 - na kraju prvog stavka dodati kako slijedi: „Javne institucije moraju pružiti pozitivan primjer u pogledu kvalitetnih radnih mjesta te posebice štititi socijalne aspekte javne nabave, odnosno zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih osoba i osoba isključenih s tržišta rada”,
 - dodati definiciju „kvalitetnog zapošljavanja” kako slijedi: „Trebalo bi osigurati kvalitetno zapošljavanje u smislu **poštene plaće/odgovarajuće naknade, stabilnih radnih odnosa i zastupljenosti radnika**, društveno-ekonomske sigurnosti, [...]” i izmijeniti naslov smjernice: „Poboljšanje funkcioniranja tržišta rada **u cilju stvaranja kvalitetnih radnih mjesta**”;
- 8. smjernica: **izostaviti prijedlog o automatskom povezivanju zakonske dobi za umirovljenje u državama članicama s očekivanim životnim vijekom** te, naprotiv, uvrstiti **nužnost promicanja mjera za usklađivanje stvarne i zakonske dobi za umirovljenje**.

2. Uvod

2.1. U Godišnjem pregledu rasta ⁽³⁾ kojim započinje 5. europski semestar Komisija preporučuje tri osnovna stupa gospodarske i socijalne politike Europske unije u 2015. godini: koordinirano poticanje ulaganja, ponovno zauzimanje za strukturne reforme i kontinuiranu primjenu fiskalne odgovornosti.

⁽³⁾ COM(2014) 902 završna verzija.

2.2. Kao sastavni dio paketa dokumenata objavljenog zajedno s Godišnjim pregledom rasta, Zajedničko izvješće o zapošljavanju ⁽⁴⁾ analizira promjene na području zapošljavanja i socijalno stanje u Europi na temelju provedbe smjernica za zapošljavanje, nacionalnih programa reformi i preporuka za pojedinačne zemlje na nacionalnoj razini.

2.3. Procjenjuje se da je rast BDP-a 2014. godine iznosio 1,3 % u EU-u i 0,8 % u europodručju. Rast će 2015. godine biti nešto veći (1,5 % odnosno 1,1 %), a poboljšanje se očekuje 2016. godine (2,0 % odnosno 1,7 %). Postoje unutarnji čimbenici koji sprečavaju brži rast u EU-u. Trajan rizik od niskog rasta – blizu „nulte stope inflacije” – kao i od visoke stope nezaposlenosti predstavlja najveći problem.

2.4. EGSO se u potpunosti slaže s činjenicom da niska ulaganja otežavaju oporavak Europe. Stoga pozdravlja namjeru Komisije da ojača konkurentnost i potakne ulaganja u cilju otvaranja novih radnih mjesta te primjećuje da „Plan ulaganja za EU” ⁽⁵⁾ predstavlja korak u pravom smjeru, ali je ipak previše ograničen jer se njime zanemaruje nužnost snažnih javnih ulaganja te se predviđaju tek ulaganja u infrastrukturu, dok se socijalna ulaganja ne spominju ⁽⁶⁾. EGSO preporučuje da se buduća javna ulaganja ne smatraju izdatkom pri izračunu deficita u skladu s fiskalnim pravilima EU-a te ustraje na nužnosti novih pristupa u pogledu osiguravanja sredstava, kao i u pogledu uravnoteženog upravljanja viškom sredstava u nekim državama članicama u odnosu na manjak u drugima.

2.5. U ovom se mišljenju EGSO poziva na preporuke iznesene u prijašnjim mišljenjima ⁽⁷⁾, koje Komisija nije na odgovarajući način usvojila.

3. Kontinuirano visoka stopa nezaposlenosti (uključujući dugotrajnu nezaposlenost i nezaposlenost mladih), siromaštva i socijalne nejednakosti u EU-u

3.1. U ovom se poglavlju predstavljaju najvažniji aspekti Zajedničkog izvješća o zapošljavanju ⁽⁸⁾ koji obilježavaju trenutačno socijalno stanje u EU-u.

3.2. Europa se i dalje nalazi u izrazito kritičnom stanju u pogledu **nezaposlenosti** ⁽⁹⁾, a među državama članicama postoje velike razlike. EU trenutačno ima 24,1 milijun nezaposlenih, a stope nezaposlenosti kreću se u rasponu od 4,8 % u Njemačkoj i 4,9 % u Austriji do 23,7 % u Španjolskoj i 25,8 % u Grčkoj.

3.2.1. Između prvog tromjesečja 2008. i 2014. ⁽¹⁰⁾ broj zaposlenih u punom radnom vremenu smanjio se za 8,1 milijun, dok je broj zaposlenih u skraćenom radnom vremenu bio u stalnom porastu (više od četiri milijuna). Uviđa se osim toga da su teret prilagodbe uglavnom podnijeli radnici zaposleni na određeno vrijeme (nije im obnovljen ugovor o radu).

3.2.2. I dalje je u porastu dugotrajna nezaposlenost – prošle je godine njezin udio u ukupnoj nezaposlenosti porastao s 45 % na 49 %. U Europi su rizici od marginalizacije još izraženiji s obzirom na to da „jedna od pet dugotrajno nezaposlenih osoba u EU-u nikad nije radila, a tri od četiri su mladi u dobi do 35 godina” ⁽¹¹⁾.

3.2.3. Porast nezaposlenosti najviše je pogodio mlade ⁽¹²⁾ i niskokvalificirane radnike – stopa nezaposlenosti tih skupina dvaput je viša u odnosu na ukupnu nezaposlenost. Stopa nezaposlenosti mladih kreće se između 7,6 % u Njemačkoj i 9,1 % u Austriji do 50,7 % u Grčkoj i 53,7 % u Španjolskoj.

⁽⁴⁾ COM(2014) 906 završna verzija.

⁽⁵⁾ COM(2014) 903 završna verzija.

⁽⁶⁾ ECO/374, 19.3.2015. – Plan ulaganja za Europu (još nije objavljeno u SL-u).

⁽⁷⁾ SL C 133, 9.5.2013., str. 77., SL C 11, 15.1.2013., str. 65., SL C 143, 22.5.2012., str. 94. i SL C 21, 21.1.2011., str. 66.

⁽⁸⁾ COM(2014) 906 završna verzija.

⁽⁹⁾ Iako je u usporedbi s prosincem 2013. bila 0,3 postotna boda niža, stopa nezaposlenosti u EU-28 svejedno je u prosincu 2014. iznosila 9,9 % (11,4 % u 18 država europodručja).

⁽¹⁰⁾ COM(2014) 906 završna verzija.

⁽¹¹⁾ Idem.

⁽¹²⁾ Iako je u usporedbi s prosincem 2013. bila 1,7 postotnih bodova niža, stopa nezaposlenosti mladih u EU-28 svejedno je u prosincu 2014. iznosila 21,4 % (23 % u 18 država europodručja).

3.3. Takav razvoj nezaposlenosti odražava se i na **stopu zaposlenosti** u EU-u, koja i dalje slijedi negativan trend⁽¹³⁾, zbog čega će biti gotovo nemoguće dostići cilj od 75 % postavljen za 2020. godinu. Nadalje, postoji velika neravnoteža u pogledu razvoja zaposlenosti među različitim segmentima tržišta rada, među različitim državama članicama i među njihovim regijama.

3.3.1. Najniže stope zaposlenosti 2013. godine imale su južne države članice. Između 2008. i 2013. u mnogim južnim državama članicama stopa zaposlenosti znatno se smanjila, dok je u nekim sjevernim državama članicama porasla ili se održala na istoj razini.

3.3.2. Stopa zaposlenosti mladih (osobe u dobi od 15 do 24 godine) između 2008. i 2013. spustila se s 37 % na tek 32 %, odnosno za pet postotnih bodova⁽¹⁴⁾. U osam država članica stopa zaposlenosti mladih smanjila se za čak 12 ili više postotnih bodova. Samo u Njemačkoj nije došlo do smanjenja stope zaposlenosti mladih (47 %).

3.4. U Komunikaciji se primjećuje da je **stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti** znatno porasla, uz izraženije razlike među državama članicama. Između 2008. i 2012. broj Europljana kojima prijeti siromaštvo ili socijalna isključenost povećao se za devet milijuna i dosegao 25,1 % stanovništva. Odbor smatra neprihvatljivom činjenicu da su u mnogim europskim zemljama stope rizika od siromaštva i socijalne isključenosti i dalje vrlo visoke te da su se dodatno povećale posljednjih godina⁽¹⁵⁾.

3.4.1. Sve je veći broj domaćinstava bez zaposlenih osoba ili s niskim intenzitetom rada i u stanju siromaštva unatoč zaposlenju. Oko 32 milijuna ljudi bilo je 2013. godine pogođeno teškom materijalnom deprivacijom.

3.4.2. Povećao se rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti među djecom, pri čemu su obitelji s jednim roditeljem izložene dvostruko većem riziku od siromaštva nego obitelji s dvije odrasle osobe⁽¹⁶⁾. Rizik od siromaštva među državljanima trećih zemalja također je dvostruko veći nego među državljanima država članica (49 % u usporedbi s 24 % 2012. godine). Oko 31 % obitelji s troje ili više djece izloženo je riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti.

3.4.3. Od 2011. godine smanjuju se socijalni izdaci, što je dovelo do pogoršanja gospodarskih i socijalnih uvjeta⁽¹⁷⁾. U nekim državama članicama osobe iz ugroženih skupina i s niskim prihodima i dalje se suočavaju s poteškoćama u pogledu pristupa zdravstvenoj skrbi, posebice u Finskoj, Portugalu i Grčkoj.

3.5. U mnogim državama članicama i dalje je prisutna znatna **segmentacija tržišta rada**, uključujući visoke udjele zaposlenja na određeno vrijeme (40 %) i zaposlenja u nepunom radnom vremenu (30 %) među mladima, tvrdokorne razlike u plaćama između muškaraca i žena te niske stope prijelaza s manje zaštićenih oblika ugovora na ugovore koji pružaju veću zaštitu.

4. Opće napomene o predloženim smjernicama

4.1. Rezultati nedavne javne rasprave o strategiji Europa 2020⁽¹⁸⁾ pokazuju da je u pogledu zaposlenosti, istraživanja i razvoja te siromaštva EU vrlo daleko od ostvarivanja postavljenih ciljeva. Podaci iz 2013. godine otkrivaju da stopa zaposlenosti iznosi 68,4 % (znatno ispod cilja od 75 %), a ulaganje u istraživanje i razvoj 2,0 % BDP-a (što je vrlo daleko od cilja od 3 %) dok 122 milijuna ljudi prijeti siromaštvo i socijalna isključenost (što je prilično daleko od cilja od 97 milijuna).

4.2. EGSO primjećuje napredak koji je Komisija ostvarila u ovim smjernicama u odnosu na smjernice iz 2010. godine te pozdravlja pozitivniji pristup u 5. smjernici.

4.3. U kontekstu dugotrajne gospodarske i financijske krize te još vrlo slabog oporavka, borba protiv nezaposlenosti i borba protiv siromaštva trebaju biti središnji ciljevi politike EU-a i država članica. EGSO smatra da treba unaprijediti inicijative za praćenje tržišta rada, za prijelaz iz obrazovanja na tržište rada i za borbu protiv siromaštva te da treba uključiti posebne ciljeve i mjere za najugroženije skupine.

⁽¹³⁾ Stopa zaposlenosti u EU-u iznosila je 2013. godine 68,4 %, dok je 2008. godine bila 70,3 % (smanjenje od 1,9 postotnih bodova).

⁽¹⁴⁾ Između 2008. i 2013. stopa zaposlenosti (osobe u dobi od 20 do 64 godine) u 18 država europodručja smanjila se za 2,5 postotna boda, odnosno sa 70,2 % 2008. godine na 67,7 % 2013. godine.

⁽¹⁵⁾ COM(2014) 906 završna verzija.

⁽¹⁶⁾ Te su vrijednosti 2012. godine u EU-28 iznosile 47,8 % odnosno 24,4 %.

⁽¹⁷⁾ COM(2014) 906 završna verzija.

⁽¹⁸⁾ COM(2015) 100 završna verzija.

4.4. EGSO primjećuje da smjernice za zapošljavanje ne sadrže kvantitativne ciljeve, što slabi obvezu država članica da ostvare zajedničke ciljeve za zapošljavanje u EU-u. EGSO je u mnogim mišljenjima iznio prijedloge za utvrđivanje mjerljivih ciljeva, posebice u pogledu jednakosti spolova, zapošljavanja mladih, borbe protiv radnih uvjeta s nedovoljnom socijalnom zaštitom, borbe protiv siromaštva (uključujući borbu protiv siromaštva zaposlenih) te zapošljavanja migranata i osoba s invaliditetom ⁽¹⁹⁾.

4.5. Treba uključiti socijalne aspekte javne nabave kao ključno sredstvo za unapređenje kvalitete tržišta rada i poticanje potražnje za radnom snagom.

4.6. Europska strategija zapošljavanja mora sadržavati jasne ciljeve na područjima poput smanjenja nezaposlenosti mladih, smanjenja broja dugotrajno nezaposlenih osoba, ponude zaposlenja ili ponude osposobljavanja za mlade u vrlo kratkom roku, uspostave odgovarajućih objekata za skrb u cilju ostvarivanja ravnoteže između poslovnog i privatnog života, smanjenja nejednakosti između muškaraca i žena te borbe protiv siromaštva, uz istodobnu procjenu učinkovitosti poduzetih mjera. Smjernice iz 2010. godine nisu mnogo pridonijele povećanju zaposlenosti i smanjenju siromaštva, a tim manjkom napretka opravdava se potreba da EU i njegove države članice hitno iznađu ambicioznija rješenja.

5. Posebne napomene i prijedlozi za izmjenu četiriju smjernica za zapošljavanje

5.1. 5. smjernica: Povećanje potražnje za radnom snagom

5.1.1. EGSO je izričito podupro cilj EU-a da se stopa zaposlenosti do 2020. godine poveća na 75 %. Međutim, sa zabrinutošću promatra negativan trend zabilježen proteklih godina, zbog čega je izmjena politika nužna za ostvarivanje postavljenog cilja.

5.1.2. EGSO uviđa da je za otvaranje novih radnih mjesta ključna uloga države i javnih ulaganja. Stoga zahtijeva znatne napore na području javnih ulaganja te pametne i ambiciozne politike za otvaranje radnih mjesta, pri čemu dimenzija „zapošljavanja” mora biti važan kriterij pri odabiru najboljeg ponuđača u okviru javnog nadmetanja. Prioritetni elementi smjernica za zapošljavanje moraju biti „tehnološka”, „zelena” i „bijela” radna mjesta te skupine „mladi” i „dugotrajno nezaposlene osobe”.

5.1.3. EGSO pozdravlja mjere za lakše otvaranje radnih mjesta, posebice potporu malim i srednjim poduzećima i poduzetništvu te promicanje socijalnog gospodarstva i socijalnih inovacija, i poziva EU i države članice da se usredotoče na njih. Istodobno poziva na otvaranje novih radnih mjesta na održivoj osnovi. U tom smislu predlaže da se u prvoj rečenici 5. smjernice doda sljedeći tekst: „[...] smanjivati prepreke zapošljavanju za poduzeća, **kao i promicati stabilnost zaposlenja i kvalitetu radnih mjesta** [...]”.

5.1.4. EGSO već dugo tvrdi da je u cilju otvaranja novih radnih mjesta i stvaranja većeg gospodarskog rasta naglasak potrebno staviti na istraživanje i razvoj, osposobljavanje, infrastrukturu te zdravstvene i socijalne usluge. U tom je smislu EGSO istaknuo višestruke pozitivne učinke socijalnih ulaganja na zapošljavanje i preporučio da promicanje ulaganja bude ključni element revizije integriranih smjernica ⁽²⁰⁾.

5.1.5. U pogledu oporezivanja EGSO preporučuje izmjene u cilju poreznog rasterećenja rada, pod uvjetom da se time ne ugrožavaju razine socijalne zaštite i drugih socijalnih izdataka, koje pak treba poboljšati. Svi prihodi moraju na odgovarajući način doprinositi financiranju socijalne sigurnosti. Stoga će biti potrebno razmotriti druge izvore prihoda kako bi se nadomjestilo navedeno smanjenje (npr. vlastita sredstva EU-a ⁽²¹⁾, oporezivanje financijskih transakcija te porez na imovinu i poduzeća).

5.1.6. EGSO se slaže s Komisijom u pogledu potrebe poticanja socijalnog dijaloga i kolektivnih ugovora, u skladu s nacionalnim posebnostima i zaštitom autonomije socijalnih partnera. Utvrđivanje minimalnog nacionalnog dohotka i povećanje najnižih dohodaka pozitivno utječe na porast domaće potražnje i smanjenje siromaštva.

⁽¹⁹⁾ SL C 242, 23.7.2015., str. 9., SL C 12, 15.1.2015., str. 16., SL C 354, 28.12.2010., str. 8., SL C 318, 23.12.2009., str. 52., SL C 318, 23.12.2009., str. 15. i SL C 318, 23.12.2009., str. 113.

⁽²⁰⁾ SL C 226, 16.7.2014., točke 1.5. i 5.3.3.

⁽²¹⁾ U skladu s mišljenjem ECO/377 – Europski porez kao izvor vlastitih sredstava EU-a (još nije objavljeno u SL-u).

5.2. 6. smjernica: Povećanje ponude radne snage i radnih vještina

5.2.1. Kako je EGSO ustvrdio, politika usmjerena na kvalitetna radna mjesta kojom se utvrđuju ambiciozni ciljevi na području obrazovanja, strukovnog osposobljavanja i cjeloživotnog učenja znatno doprinosi rastu i povećanju produktivnosti. Stoga pozdravlja činjenicu da Komisija prednost pridaje borbi protiv ranog napuštanja školovanja te neskladu između vještina koje se nude i potreba tržišta rada.

5.2.2. Unatoč sitnim „pozitivnim pomacima u pogledu stopa nezaposlenosti mladih” ⁽²²⁾, EGSO smatra da je stanje u nekim državama članicama još iznimno teško, posebice u zemljama južne Europe, te ne može prihvatiti da su razlike među zemljama toliko izražene i dugotrajne. EGSO je opetovano zahtijevao ambiciozne ciljeve za borbu protiv nezaposlenosti mladih, kako u okviru strategije Europa 2020. tako i u okviru Smjernica za zapošljavanje, te se snažno zalaže za utvrđivanje kvantitativnog cilja za smanjenje nezaposlenosti mladih u ovoj smjernici neovisno o reviziji strategije Europa 2020.

5.2.3. EGSO izražava veliku zabrinutost zbog činjenice da je udio mladih koji ne rade, ne školuju se niti sudjeluju u programu obrazovanja ili osposobljavanja znatno porastao u polovici država članica. Države članice moraju uspostaviti sustave za cjeloživotno učenje i kontinuirano usavršavanje za sve dobne skupine. EGSO poziva EU i države članice da što prije provedu nacionalne planove u okviru Jamstva za mlade te da relevantnim institucijama dodijele potrebna sredstva, kao i da istodobno ocijene kvalitetu nacionalnih planova i učinkovitost iskorištenih financijskih sredstava.

5.2.4. S obzirom na porast udjela dugotrajno nezaposlenih osoba, EGSO smatra da EU i države članice moraju hitno razviti nacionalne planove za borbu protiv dugotrajne nezaposlenosti slične postojećim planovima Jamstva za mlade te da moraju utvrditi ciljeve za njezino smanjenje.

5.2.5. EGSO razvoj vještina nekvalificiranih radnika i promicanje obrazovanja odraslih smatra pitanjima od prijeke važnosti, pri čemu vještine treba unaprijediti na način da što više odgovaraju potrebama tržišta rada. Države članice svim nezaposlenim i zaposlenim osobama moraju ponuditi obrazovne mogućnosti. U tu svrhu u okviru ove smjernice treba razmotriti i iziskivati mjere poput utvrđivanja pokazatelja za javna i privatna ulaganja u strukovno obrazovanje, kao i pravo radnika na plaćeni dopust za osposobljavanje. Nadalje, promicanje osposobljavanja za obrtništvo i modernizacija programa osposobljavanja nužni su kako bi se olakšao prijelaz iz škole na posao te je potrebno podizati svijest poduzeća o važnosti osposobljavanja.

5.3. 7. smjernica: Poboljšanje funkcioniranja tržišta rada

5.3.1. EGSO pozdravlja činjenicu što se u ovoj smjernici navodi da treba osigurati kvalitetna radna mjesta u smislu društveno-ekonomske sigurnosti, mogućnosti obrazovanja i osposobljavanja, uvjeta rada (uključujući zdravlje i sigurnost) te ravnoteže između poslovnog i privatnog života. Međutim, EGSO zahtijeva da se u definiciju kvalitetnog zapošljavanja uključe, između ostalog, poštene plaće/odgovarajuće naknade, stabilni radni odnosi, jednakost spolova i zastupljenost radnika. EGSO ustraje na potrebi praćenja tržišta rada, posebice u pogledu smanjenja njegove segmentacije i kvalitativnih aspekata novih radnih mjesta.

5.3.2. Kao što je EGSO ustvrdio, od iznimne je važnosti kvalitativni aspekt radnih mjesta jer otvaranje radnih mjesta po bilo kojoj cijeni, bez pristojnih/dostojnih ekonomskih i socijalnih uvjeta (nesigurna radna mjesta, vrlo niske plaće, bez zdravstvene i sigurnosne zaštite na radu) ne predstavlja rješenje. Stoga je potrebno preokrenuti taj trend koji je prisutan u mnogim državama članicama. Kako bi naglasio taj prioritet, EGSO predlaže izmjenu naslova 7. smjernice kako slijedi: „Poboljšanje funkcioniranja tržišta rada i cilju stvaranja kvalitetnih radnih mjesta”.

5.3.3. EGSO smatra da nova radna mjesta treba sustavno pratiti na temelju kvalitativnih kriterija. Radno pravo mora promicati stabilne ugovore. Neovisno o vrsti ugovora, nijednom se radniku ne smiju uskratiti odgovarajuća prava na zaštitu. Netipični ugovori moraju biti iznimka, a ne postati pravilo. EGSO ustraje na potrebi da države članice nastave s naporima u pogledu uključivanja neslužbenog gospodarstva u službeno gospodarstvo i iskorjenjivanja neprijavljenog rada.

⁽²²⁾ COM(2014) 906 završna verzija.

5.3.4. EGSO smatra da javne institucije moraju pružiti pozitivan primjer u pogledu kvalitetnih radnih mjesta te se ta obveza ne smije zanemariti u okviru izdvajanja poslovnih procesa ili javne nabave. Javne institucije moraju stoga u velikoj mjeri iskoristavati mogućnosti socijalnih aspekata javne nabave utvrđene u Direktivi 2014/24/EU kako bi zajamčile kvalitetna radna mjesta, moraju izbjegavati nesigurne ugovore ili prisilni samostalni rad te od podugovaratelja iziskivati pravedne ugovore.

5.3.5. EGSO se slaže s Komisijom u pogledu nužnosti jačanja aktivnih politika tržišta rada i njihove bolje povezanosti s pasivnim politikama. Javne službe za zapošljavanje moraju pridavati posebnu pozornost lakšem prijelazu iz razdoblja nezaposlenosti u zaposlenost, uz dostojne ekonomske uvjete tijekom prijelaznog razdoblja, te moraju nezaposlenima pružati individualiziranu i pravovremenu potporu. Aktivne politike moraju se ojačati, a ne oslabiti. To znači očuvanje odgovarajuće financijske podloge za vrijeme krize i teške situacije na tržištu rada.

5.3.6. EGSO se slaže s povećanjem mobilnosti radnika unutar europskog područja pod uvjetom očuvanja prenosivosti mirovinskih prava, priznavanja kvalifikacija i tretmana radnika u skladu s radnim uvjetima koji su na snazi u zemlji domaćinu. I prema radnicima iz trećih zemalja treba postupati na dostojan način te osigurati poštovanje zakona i otklanjanje zloporaba.

5.4. 8. smjernica: Osiguravanje pravednosti, suzbijanje siromaštva i promicanje jednakih mogućnosti

5.4.1. EGSO smatra da rastuća socijalna nejednakost u Europi zahtijeva jaču borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti, što iziskuje posebne mjere za ugrožene skupine, primjerice mlade i djecu, samohrane roditelje, migrante, manjine, osobe s invaliditetom, starije građane, Rome i beskućnike. Sukladno tvrdnjama EGSO-a, tom smjernicom treba staviti naglasak na smanjenje rizika od siromaštva i utvrditi konkretne ciljeve⁽²³⁾.

5.4.2. EGSO ponovno ističe da su za smanjenje rizika od siromaštva potrebni stabilni i pouzdani zajednički pokazatelji za praćenje ostvarenog napretka. Usprkos ostvarenom pozitivnom pomaku, EGSO ustraje na potrebi uspostave novih pokazatelja za ocjenjivanje, između ostalog, odnosa između dohotka i kupovne moći u svim državama članicama.

5.4.3. EGSO ustraje na potrebi da se osigura zajamčeni minimalni dohodak⁽²⁴⁾ te da se mjerama protiv „siromaštva zaposlenih” i socijalne isključenosti spriječi porast broja osoba s niskim primanjima. Iako i dalje postoje zakonske ugovorne odredbe, potrebno je nesigurne ugovore svesti na najmanju moguću mjeru i promicati trajne ugovore sa socijalnom zaštitom, ulagati u osposobljavanje i otvaranje novih radnih mjesta, suzbijati nezaposlenost mladih i poticati integraciju isključenih osoba, kao i osigurati socijalnu zaštitu tijekom prijelaznog razdoblja između osposobljavanja i rada.

5.4.4. EGSO poziva EU i države članice da ojačaju mjere za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti na način da svoje djelovanje usmjere na najugroženije skupine te da utvrde posebne ciljeve za integraciju osoba u društvo i u tržište rada.

5.4.5. EGSO podsjeća da se suzbijanje siromaštva najlakše postiže na način da se ljudima osiguraju kvalitetna radna mjesta, da se promiče njihovo sudjelovanje na tržištu rada i u društvu te da se povećaju njihova zapošljivost i prilagodljivost.

5.4.6. EGSO je u prethodnim mišljenjima⁽²⁵⁾ već izrazio ozbiljne sumnje o tome da bi povećanje zakonske dobi za umirovljenje pridonijelo rješavanju demografskih izazova. Odbor smatra da je zapravo bitno uskladiti stvarnu dob umirovljenja sa zakonskom dobi za umirovljenje (što prvenstveno uključuje prilagodbu radnih uvjeta dobi radnika)⁽²⁶⁾. Stoga je u tom smislu potrebno izmijeniti tekst 8. smjernice o mirovinskoj reformi.

Bruxelles, 27. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

⁽²³⁾ SL C 21, 21.1.2011., str. 66.

⁽²⁴⁾ SL C 170, 5.6.2014., str. 23.

⁽²⁵⁾ SL C 318, 29.10.2011., str. 1., točka 2.2.

⁽²⁶⁾ SL C 318, 29.10.2011., str. 1., 2. i 6. poglavlje.

PRILOG

mišljenju Europskog gospodarskog i socijalnog odbora

Iako su odbačeni, sljedeći su prijedlozi izmjena dobili barem četvrtinu glasova:

Točka 1.6.

Dodati kako slijedi:

„EGSO izražava ~~duboku~~ zabrinutost zbog nastavka provođenja politike štednje u EU-u ~~u nekim državama članicama, koja~~ što će spriječiti ostvarivanje ciljeva u pogledu otvaranja novih radnih mjesta i smanjenja siromaštva. U tom je smislu Odbor iznenađen time što Komisija, kako u Zajedničkom izvješću o zapošljavanju tako i u Smjernicama za zapošljavanje, u potpunosti zanemaruje opasnost da niska inflacija preraste u deflaciju. Neke su skupine posebno pogođene, primjerice mladi, niskokvalificirani radnici, dugotrajno nezaposlene osobe, žene, osobe s invaliditetom, migranti, djeca, Romi i samohrani roditelji. EGSO smatra da smjernice za zapošljavanje ne odražavaju na odgovarajući način potrebu da se borba protiv nezaposlenosti i siromaštva, kao i bolja usklađenost ponude i potražnje na tržištu rada pretvorite u glavne ciljeve politike EU-a i država članica.”

Rezultat glasanja:

Za: 32

Protiv: 66

Suzdržani: 9

Točka 1.6.9.

Dodati kako slijedi:

„8. smjernica: ~~Izostaviti prijedlog o automatskom povezivanju zakonske dobi za umirovljenje u državama članicama s očekivanim životnim vijekom~~ te, naprotiv, umjesto da se govori o odgađanju dobi u kojoj se stvarno odlazi u mirovinu, treba jasnije napomenuti nužnost promicanja mjera za usklađivanje stvarne i zakonske dobi za umirovljenje.”

Rezultat glasanja:

Za: 36

Protiv: 73

Suzdržani: 11

Dodati novu točku nakon točke 5.3.:

„Države članice moraju smanjiti i spriječiti segmentaciju tržišta rada, uz istodobno poticanje otvaranja novih radnih mjesta. Propisi za zaštitu zaposlenja i institucije moraju osigurati povoljno okruženje za zapošljavanje radne snage, između ostalog na način da na tržištu rada budu dostupni razni oblici ugovora.”

Rezultat glasanja:

Za: 36

Protiv: 63

Suzdržani: 10

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1007/2009 o trgovini proizvodima od tuljana

(COM(2015) 45 završna verzija – 2015/0028 (COD))

(2015/C 332/09)

Izvjestitelj: Thomas McDONOGH

Dana 12. veljače 2015. i dana 20. veljače 2015. Europski parlament, odnosno Vijeće, sukladno članku 114. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, odlučili su savjetovati se s Europskim gospodarskim i socijalnim odborom o

Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1007/2009 o trgovini proizvodima od tuljana

(COM(2015) 45 završna verzija – 2015/0028 (COD)).

Stručna skupina za poljoprivredu, ruralni razvoj i zaštitu okoliša, zadužena za pripremu rada Odbora o toj temi, Mišljenje je usvojila 5. svibnja 2015.

Europski gospodarski i socijalni odbor Mišljenje je usvojio na svom 508. plenarnom zasjedanju održanom 27. i 28. svibnja 2015. (sjednica od 27. svibnja 2015.), sa 161 glasom za, 0 protiv i 9 suzdržanih.

1. Zaključci i preporuke

1.1. Amandman na zakonodavni tekst EU-a mora se usvojiti radi usklađivanja s preporukama i odlukama o Osnovnoj uredbi donesenima 18. lipnja 2014., kada je Tijelo za rješavanje sporova (DSB) WTO-a usvojilo izvještaje panela i žalbenog tijela.

1.2. Različita tijela vlasti, uključujući EU, pravila i uredbe za humano ubijanje trebaju provoditi bez popuštanja. Treba poduzeti sve moguće korake kako tuljani ne bi nepotrebno patili. Primjerice, proljetno ubijanje mladih tuljana toljagama u Kanadi, protiv kojeg se neprestano bore organizacije za prava životinja u čitavom svijetu, u najboljem bi se slučaju moglo okarakterizirati kao barbarstvo. EGSO se gnuša nad takvom metodom ubijanja.

1.3. Za tradicionalan lov u egzistencijalne svrhe za inuitske zajednice moraju se uvesti realne, provjerljive kvote te dopuštene metode ubijanja. Isto se tako mora poštovati dobrobit životinja.

1.4. Na odgovarajući način treba pratiti i nadzirati kvote, ograničenja za lov, druga pitanja poštovanja propisa itd.

1.5. Mogli bi se odrediti minimalni uvjeti za mehanizam sljedivosti, poput određenog broja zahtjeva koje gospodarski akteri moraju ispuniti ako žele uvoziti u EU, uključujući tri ključna aspekta ⁽¹⁾:

1. obaveze u pogledu identifikacije;
2. obaveze u pogledu vođenja i čuvanja evidencije;
3. mogućnost podnošenja izvještaja o sljedivosti (verifikacija).

2. Uvod

2.1. Uredbom (EZ) br. 1007/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. o trgovini proizvodima od tuljana („Osnovna uredba”) utvrđuje se opća zabrana stavljanja tih proizvoda na tržište Unije.

⁽¹⁾ Studija o provedbi mjera za trgovinu proizvodima od tuljana koju je financirala Komisija i koju je provela konzultantska kuća COWI u suradnji s ECORYS-om.

2.2. Osnovna uredba sadržava izuzeće od opće zabrane za proizvode od tuljana koji su rezultat lova koji tradicionalno obavljaju inuitske i druge autohtone zajednice i koji pridonose njihovoj egzistenciji (iznimka za autohtone zajednice – „iznimka AZ”).

2.3. Ona sadržava i iznimke za uvoz proizvoda od tuljana ulovljenih isključivo u svrhu održivog upravljanja pomorskim resursima na neprofitnoj osnovi, a ne u komercijalne svrhe (iznimka za upravljanje pomorskim resursima – „iznimka UPR”) kao i za uvoz privremene naravi koji obuhvaća isključivo robu za osobnu uporabu putnika ili njihovih obitelji.

2.4. U provedbenoj uredbi, Uredbi Komisije (EU) br. 737/2010 od 10. kolovoza 2010., navode se detaljna pravila za provedbu Osnovne uredbe.

2.5. Kanada i Norveška osporavale su oba akta („režim EU-a o tuljanima”) pred Svjetskom trgovinskom organizacijom (WTO) u sporu EZ – Mjere kojima se zabranjuje uvoz i stavljanje na tržište proizvoda od tuljana (DS400 i DS401).

2.6. Dok je u izvješćima WTO-a zaključeno da se zabrana proizvoda od tuljana može, u načelu, opravdati moralnom zabrinutošću za dobrobit tuljana, problematične su bile dvije iznimke, iznimka AZ i iznimka UPR.

2.7. Utvrđeno je da iznimka UPR nije opravdana jer moguća razlika u komercijalnoj dimenziji komercijalnog lova i lova u smislu iznimke UPR (mali razmjeri, neprofitnost) nije dovoljna da bi se opravdala razlika.

2.8. U pogledu iznimke AZ, premda je u načelu riječ o legitimnoj razlici, žalbeno je tijelo presudilo da neki elementi ideje i primjene te iznimke predstavljaju „proizvoljnu i neopravdanu diskriminaciju”.

2.9. Europska unija obavijestila je 10. srpnja 2014. Tijelo za rješavanje sporova WTO-a da namjerava provesti njegove preporuke i odluke u tom sporu na način da ispoštuje svoje obveze prema WTO-u.

2.10. Dana 5. rujna 2014. Europska unija, Kanada i Norveška složile su se da bi razuman rok za provedbu preporuka i odluka Tijela za rješavanje sporova WTO-a bio 16 mjeseci. U skladu s tim, razumni rok istječe 18. listopada 2015.

2.11. Svrha ovog zakonodavnog prijedloga je provedba preporuka i odluka Tijela za rješavanje sporova WTO-a u odnosu na Osnovnu uredbu. Njime se uspostavlja i pravna osnova za usklađivanje Uredbe (EU) br. 737/2010 s navedenim odlukama.

2.12. Zabrinutost u pogledu iznimke UPR otklonjena je uklanjanjem iznimke UPR iz Osnovne uredbe. Zabrinutost zbog strukture i primjene iznimke AZ otklonjena je izmjenom iznimke, osobito povezivanjem njezine uporabe s dobrobiti životinja i određivanjem ograničenja za stavljanje na tržište proizvoda od tuljana ako su opseg lova ili druge okolnosti takvi da upućuju na to da se lov odvija prvenstveno u komercijalne svrhe.

2.13. Osim toga, stručnjaci Komisije surađuju sa stručnjacima iz Kanade na uspostavi potrebnog sustava za izdavanje potvrda kojim bi se kanadskim Inuitima omogućila primjena iznimke u okviru režima EU-a za tuljane.

2.14. Razne uključene vlade trebale bi uspostaviti strukturu za stavljanje inuitskih proizvoda na tržište.

3. Opće napomene

3.1. Lov na tuljane sastavni je dio kulture i identiteta inuitske i drugih autohtonih zajednica te uvelike pridonosi njihovoj egzistenciji. Potpuna zabrana lova na tuljane, uvedena prije nekoliko godina zbog pritiska javnog mnijenja, dovela je inuitske zajednice u duboku krizu koju karakteriziraju siromaštvo i nemogućnost da osiguraju svoj opstanak. Trenutačno je nezaposleno 90 % Inuita, a velik broj ih u potpunosti ovisi o socijalnoj pomoći. Zbog toga je Inuitima i drugim autohtonim zajednicama nedavno ponovno dopušten lov na tuljane, pod uvjetom da se obavlja radi vlastite egzistencije.

3.2. EGSO predlaže da se inuitska zajednica uključi u postupak između Europske komisije i kanadske vlade kako bi zajedno pronašli najbolji način da se nastavi osiguravati pravo Inuita na egzistenciju, a da se istovremeno tuljani zaštite od međunarodne trgovine i izumiranja.

3.3. Istinski humana metoda ubijanja ne može se učinkovito i dosljedno primijeniti u lovu koji obavljaju inuitske i druge autohtone zajednice, kao ni u drugim oblicima lova na tuljane. Ipak, s obzirom na cilj Uredbe (EZ) br. 1007/2009, primjereno je da je uvjet za stavljanje proizvoda koji su rezultat lova inuitskih i drugih autohtonih zajednica na tržište Unije da se takav lov provodi na način kojim se umanjuju bol, stres, strah ili drugi oblici patnje ulovljenih životinja u mjeri u kojoj je to moguće.

3.4. Uredbom (EZ) br. 1007/2009 iznimno se omogućuje i stavljanje na tržište proizvoda od tuljana ako se lov provodi isključivo u svrhu održivog upravljanja pomorskim resursima.

3.5. Iako se prepoznaje važnost lova u svrhu održivog upravljanja pomorskim resursima, u praksi takav lov može biti teško razlikovati od lova velikih razmjera koji se provodi prvenstveno u komercijalne svrhe. Time može doći do neopravdane diskriminacije dotičnih proizvoda od tuljana. Stoga ta iznimka više ne bi trebala postojati.

3.6. Stavljanje na tržište proizvoda od tuljana dopušteno je samo ako su proizvodi od tuljana rezultat lova koji tradicionalno obavljaju inuitske i druge autohtone zajednice, ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- (a) zajednica tradicionalno obavlja lov;
- (b) lovom se pridonosi egzistenciji zajednice te se on ne provodi prvenstveno u komercijalne svrhe;
- (c) lov se provodi na način kojim se umanjuju bol, stres, strah ili drugi oblici patnje ulovljenih životinja u mjeri u kojoj je to moguće, uzimajući u obzir tradicionalni način života i životne potrebe zajednice.

3.7. EGSO se slaže s uvjetima za stavljanje proizvoda od tuljana na tržište, ali predlaže da Europska komisija pronađe dobru ravnotežu između zaštite tuljana i potrebe Inuita da ih love, budući da je to ključno za njihovo preživljavanje. Nepragmatična interpretacija tih uvjeta mogla bi u praksi onemogućiti Inuitima lov na tuljane.

3.8. EGSO smatra da bi bilo korisno:

- (a) uvesti poseban status za proizvode od tuljana koje Inuiti proizvode u skladu s tradicionalnim načinima lova, primjerice „Ulovili Inuiti na tradicionalan način”. U tom bi slučaju, kako bi se izbjegli dodatni međunarodni sporovi, moglo biti korisno definirati taj koncept kao „neindustrijsko iskorištavanje”;
- (b) stvoriti sustav praćenja, označavanja i poseban logotip za praćenje aktivnosti Inuita te zaštitu i informiranje potrošača;
- (c) razmisliti o uvoznim kvotama ako se pokaže da se taj aranžman zlorabi.

3.9. Uvoz proizvoda od tuljana dopušta se i ako je privremene naravi i obuhvaća isključivo robu za osobnu uporabu putnika ili njihovih obitelji. Narav i količina takve robe ne smiju biti takvi da upućuju na to da se ona uvozi u komercijalne svrhe.

3.10. Na koji će se način sljedivost dodatno organizirati, ovisi o tome kakav će se sustav uvesti i o odgovornostima koje će se dodijeliti različitim uključenim stranama. U kontekstu regulacije trgovine proizvodima od tuljana, te minimalne uvjete treba interpretirati na sljedeći način:

Obaveze u pogledu identifikacije

Tri su elementa u principu sadržana u obavezama u pogledu identifikacije:

- lovac (inuitski/autohtoni lovac ili lovac licenciran u svrhu upravljanja resursima) – ima jedinstveni identifikacijski broj,
- otkupna stanica (identificira teritorij/zemljopisnu lokaciju),
- proizvod (u principu prati transakcije između lovca i otkupne stanice).

Možda će umjesto toga ili uz to biti potrebno identificirati „lov”, u slučaju da on nije izravno povezan s lovcem, da ne postoji otkupna stanica ili da ne pokriva čitavu državu nego samo određene regije.

3.11. Pri donošenju odluke, koja će biti konačna i obvezujuća, WTO mora pomiriti kontradiktorne formulacije iz međunarodnih sporazuma starih gotovo 70 godina. Jedna od tih formulacija zabranjuje „arbitrarnu i neopravdanu diskriminaciju” među državama. Prema drugoj, država može djelovati na način koji je „nužan za zaštitu javnog morala” ⁽²⁾.

3.12. „Veličina i moralni napredak nekog naroda mogu se mjeriti po tome kako postupa prema životinjama” ⁽³⁾.

Bruxelles, 27. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

⁽²⁾ A. Butterworth i M. Richardson, Marine. Policy 38., 457–469; 2013.

⁽³⁾ Citat koji se pripisuje Mahatmi Gandhiju.

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o „Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) br. 1236/2010 Europskog parlamenta i Vijeća o sustavu kontrole i izvršenja primjenjivom na području obuhvaćenom Konvencijom o budućoj multilateralnoj suradnji u ribarstvu sjeveroistočnog Atlantika”

[COM(2015) 121 završna verzija – 2015/0063 COD]

(2015/C 332/10)

Dana 25. ožujka 2015. i 23. ožujka 2015. Europski parlament, odnosno Vijeće, sukladno članku 43. stavku 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, odlučili su savjetovati se s Europskim gospodarskim i socijalnim odborom o

Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe (EU) br. 1236/2010 Europskog parlamenta i Vijeća o sustavu kontrole i izvršenja primjenjivom na području obuhvaćenom Konvencijom o budućoj multilateralnoj suradnji u ribarstvu sjeveroistočnog Atlantika

[COM(2015) 121 završna verzija – 2015/0063 COD].

Budući da je svoj stav o sadržaju dotičnog prijedloga već izrazio u svom mišljenju o Prijedlogu uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju posebnih uvjeta za ribolov dubokomorskih stokova u sjeveroistočnom Atlantiku i odredaba za ribolov u međunarodnim vodama sjeveroistočnog Atlantika te stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 2347/2002, usvojenom 13. veljače 2013. ⁽¹⁾, i u svom mišljenju o Akcijskom planu za pomorsku strategiju u Atlantskoj regiji – Promicanje pametnog, održivog i uključivog rasta, usvojenom 18. rujna 2013. ⁽²⁾, Odbor je na 508. plenarnom zasjedanju održanom 27. i 28. svibnja 2015. (sjednica od 27. svibnja), sa 173 glasa za i 10 suzdržanih, odlučio da neće izraditi novo mišljenje o toj temi, nego će se pozvati na stajalište izraženo u gore spomenutim dokumentima.

Bruxelles, 27. svibnja 2015.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

⁽¹⁾ SL C 133, 9.5.2013., str. 41.

⁽²⁾ SL C 341, 21.11.2013., str. 77.

ISSN 1977-1088 (elektroničko izdanje)
ISSN 1977-060X (tiskano izdanje)

Ured za publikacije Europske unije
2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

HR